„קום התנערה עם חלכה, עם עבדים מזי דיאטה"

(מורו) (הוויה ישראלית עכשווית)

בעקבות ההצלחה — גם מנגינת האינטרנציונל תשונה

הוועדה המרכזת בהסתדרות החליטה על עריכה מחודשת של לחן האינטר־נציונל בעקבות הנוסח העברי המתוקן שהוכנס לשימוש ובעקבות הביקורת שהושמעה על־ידי מוסיקאי ההסתדרות על קטעים בלתי רלוונטיים לתקופתנו הנמצאים בלחן המקורי.

לדוגמא מביאים את השורה השנייה בהמנון (מקודם: „עם עבדים מזי רעב" ועתה: „מן השרה, מן הסדנא") המושרת: טה טה טה טי טי טי טי טם, מבנה הרמוני שעבר עליו הכלח, ואינו נמצא בשימוש זה שנים רבות.

עדיין לא נבחר המלחין הישראלי שישפץ את מנגינת האינטרנציונל וקיימת התלבטות בין סשה ארגוב שיש אומרים שגם עליו כבר עבר בחלקו הכלח לבין אריאל זילבר (רוצי, שמוליק קורא לך). בוועדה המרכזת אומרים שאם הטקסט המקורי שופץ בידי אשכנזי (חיים חפר) מן הראוי שהמנגינה תשופר על־ידי מלחין ממוצא ספרדי. וכך יינתן ביטוי נכון להוויה הישראלית העכשווית.

פעילי „המחלקה הערבית" בהסתדרות טוענים כי השורה שנותרה בהמנון, האומרת: „מגב כפוף נפרוק העול" מכוונת באופן בלעדי לפועלים הערבים, היות שגב יהודי כפוף אפשר לפגוש רק במחלקות הכירורגיות של בתי החולים הגריאטריים ולפיכך הם יורשו לשלב מוטיבים של מוסיקה ערבית בלחן המתוקן.

מקהלת עובדי „בזק" תקליט את הביצוע המחודש וכל מבקש יוכל להאזין לאינטרנציונל מעל גבי מקול אם יחייג את המספר 16 ויציג את כרטיס ההסתדרות שלו.

שינויים ברשימת המקרים הטיפוליים של כהנא

ראש עיריית גבעתיים, יצחק ירון, שקוביל בראש הרשימה במשך שבועות ארוכים (הפגנת־נגד וקריאות בוז) פינה את מקומו לטדי קולק, ראש העיר ירושלים, שקרא לעבר חבר הכנסת: „אתה אפס, אתה זבל!". קולק יטופל ראשון, אחריו ירון, אחריו גוראל מחיפה ורק במקום רביעי וחמישי יוסי ושולי.

בין הערים שיטופלו ממשיכה גבעתיים לתפוס את המקום הראשון, ואחריה ברשימה: ירושלים, באר־שבע, כרמיאל, רמת־גן וכפר סבא.

אם תשלול ארצות הברית את אזרחותו, מבטיח האיש לטפל גם בה באופן שאמה הורתה תתקשה להכירה, זאת לאחר שיטותיים טיפולו בבריה"מ וגרורותיה, סין ויוגוסלביה.

מדוע חוששים מפני האפשרות שירדן תספק חשמל ליהודה ושומרון? כי הדבר כרוך ביצירת מתח ובהעברת מטען שלילי מהגדה המזרחית למערבית.

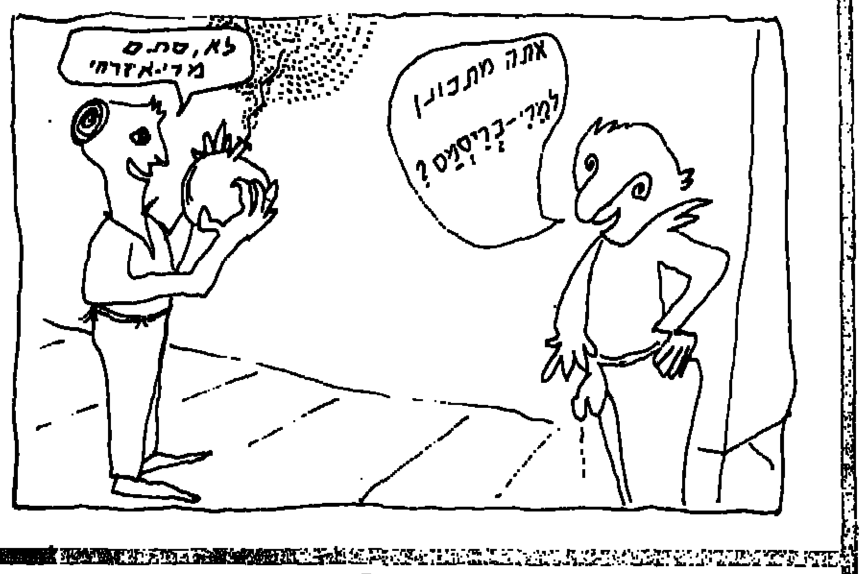

„אוחנה בייש הסמל הלאומי שלוש פעמים"

אלי אוחנה שחקן בית"ר ירושלים בייש את הסמל הלאומי שלוש פעמים, כך נמסר בדו"ח הנהלת נבחרת הכדורגל שנמסר להתאחדות. בכך שבר אוחנה את שיאו של המגן יעקב לוי שבייש את הסמל הלאומי פעמיים בשנת 66', במסגרת המשחקים לקראת גביע העולם במונטריאול. במידה שיחזור אוחנה על הישג דומה גם במסעה הבא של הנבחרת, הוא יזכה לצמיתות במגן עשוי כסף ומשובץ ביטויים סוגעים ותנועות מזרחיות.

ישיבה ראשונה

מאמן: אין לי שום כוונה להשליך את הכדור לשער של מישהו אחר. אני אשם. אני לוקח על עצמי את כל האחריות לכשלון.

שחקן: השאלה אם נותנים לך לקחת. אפשר להגיד שהמאמן אשם, שההנהלה אשמה, שהמעסה, שהרופא, שאני לא יודע מי. האמת היא שמי שאשם באמת אלה השחקנים. לא נתנו אפילו 50 אחוז מהיכולת שלנו.

מאמן: שטויות. לא נתתם אפילו 25 אחוז מהיכולת שלכם, אבל מי שצריך לתת את הדין זה אני. אני בחרתי את השחקנים, אני קבעתי את שיטת המשחק, אני ניהלתי את המשחקים בפועל. אף אחד לא יוכל לקחת את האחריות ממני.

שחקן: השחקנים היו טובים ושיטת המשחק היתה טובה ומי שלא נתן את הנשמה, מי שהלב שלו לא היה במגרש זה אנחנו. מגיע לנו. אני מתבייש להרים את הראש.

מאמן: אתה יכול להתבייש, אבל האחריות נשארת שלי.

שחקן: האחריות אולי, אבל האשמה כולה שלנו.

מאמן: רק אני אני עומד על כך בתוקף!

שחקן: שתדע שלא נוותר כל כך בקלות!

מאמן: לא שואלים אתכם. אתם לא תצליחו ליטול ממני את האשמה.

שחקן: נחיה ונראה. סופו של הצדק לנצח. שמנו פתק בכותל.

מאמן: הייתי צריך להשאיר אותך בבית! הזהרו אותי שתעשה צרות!

שחקן: נאו

(בשלב זה מבצע השחקן תנועת יד מגונה, מורחק מוועדת החקירה ומושעה באופן אוטומטי לשתי הישיבות הקרובות).

פעם אמרו בשוק:
„כל מלפפון — מלמיליאן!"
היום אומרים אותו הדבר על זיתים. דפוקים.

במה הוא מהרהר?

„את בעיית ה־רוטאציה נצטרך לפתור בדרך אח־רת"

לוויתן תועה ומתעה

הלוויתן האמפרי, שטעה בדרכו ונכנס לנהר סקרמנטו, מסרב לחזור אל מרחבי האוקיינוס למרות ספינות הפיתוי שהופעלו נגדו. הלוויתן הסכים להימשך אחרי קולות החיקוי המושמעים במתקן מיוחד המצוי בספינה, אבל עם הגיעו בסמוך לשפכו של הסקרמנטו נעלמו עקבותיו, ומאוחר יותר נתגלה כשהוא שוחה במעלה הנהר.

מומחים מתקשים להסביר מה גרם לתפנית בהתנהגותו של הלוויתן והועלו בקשר לכך סברות שונות. האחת אומרת כי האמפרי חשש שכאשר תדהוך כף רגלו שוב בים ימתינו לו חוקרי מס הכנסה שירדו לחייו, ושמועה אחרת מדברת על האפשרות שהוא קיבל עצה מעורכי דינו להישאר בארצות־הברית עד שיתבהרו הדברים באוקיאנוס. המאמצים להחזיר את האמפרי למקורותיו יימשכו.

עם הפרות לירושלים

ילדי ירושלים עומדים לזכות בשבועות הקרובים בחוויה מרגשת כאשר עשרות בעלי חיים, אותם הם מכירים רק מתמונות, יציפו את עיר הבירה ויגדשו את רחובותיה. בעלי החיים יובאו לירושלים במסגרת המסע להדגשת מצוקת החקלאות בארץ וראשונים יעלו על העיר חקלאי רמת הגולן עם עדרי הפרות אשר להם. בתום שלב הפרות יחל שלב תרנגולי ההודו שיוסעו לקריית הממשלה בסיסמה: „הודו לה' כי טוב כי טוב, כי לעולם חסדו" ואחריהם יבואו ארגון עובדי הדיר עם כבשיהם ויתנחלו ליד ביתו של שר האוצר („וגר מודעי עם כבש") בהמשך, אם גם הפטימים, העגלים, הרבורים והדגים לא יעזרו, ישתמשו החקלאים בנשק האחרון וישחררו בחוצות ירושלים את התנינים של מבוא־חמה יחד עם הקרוקודילים של גן־שמואל, עד להיענות הסופית.

בגן חיות התנ"כי בירושלים נערכים לירידת מבקרים חדה.

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' תוצרת הארץ?? — רח' תומה ומגדל 2, ת.א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: אריה פלגי
עורכת משנה: תאיר זבולון
עיצוב גרפי: איתן פימנטל
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ חינוך שאין לו הופכין
מה יהיה על „ערכי תנועת העבודה"?
מאת ירון אליוסף 5

■ סוכנים בודדים, כפולים ומשולשים
עולם הריגול עולה על עולם הסרטים
מאת יהודית צור 8

■ מכון בהקפאה עמוקה
הסרט הישראלי וחוסר טיפוחו
מאת יעל ישראל 12

■ אספן כמטרון
אוסף וייסמן עבר לתל אביב
מאת חיים מאור 15

■ שרמפ — השיגעון הגדול
מי תפס אלופי העולם האלה?
מאת אורי צחור 26

■ [illegible] 16

■ זהירות, ניצול פסיכולוגי
על „האחים הגדולים" בפוליטיקה ובתקשורת
מאת עמירם כהן 20

טורים ומדורים

■ חותם אישי
מאת פרופ' זאב שטרנהל 17

■ שלום בית
מאת חיה יוסף 19

■ חראקירי
מאת יעקב לזר 28

מיכאל הרסגור — 2; ירון זליג — 2; עודד ליפשיץ — 3; אלי רענן — 3; אלי חכהן — 3; רחוביצקי — 3; אחוד דור — 4; עוזיאל חביר — 8; אפרת עוז — 8; שאול פנו — 8; שלמה — 14; שמואל גונים — 14

■ כל יום
תכניות, טלוויזיה, רדיו, מגדלות, סרט, קולנוע, בריכות, שחמט 27

ההיסטוריה היא תמיד צעירה

מיכאל הרסגור

בסוף הם שורפים חיילים

הציבור אינו יודע פאשיסטים מה הם. חושבים — סתם קיצוניים. מהרהרים — אולי לא רע שיראו שגם אצלנו יש משוגעים, כמו בצד ממול. הנפשות התמימות הללו טועות. פאשיזם פירושו חריגה מוחלטת מחוץ לציביליזציה. מוסוליני והיטלר דיברו על עצמם כעל „מהפכנים". אולם מהפכתם לא התכוונה להביא לשלטון שכבה חברתית חדשה. מהפכתם התכוונה להיות הפיכתו של המוסר המקובל במערב מאז סוף ימי הביניים. מהפכתם נועדה לחסל את נורמות התרבות האנושית.

בשום מלחמה אין הצד המנצח מחסל את ראשי הצד המנוצח — לפחות מאז שקיעת העולם העתיק. אולם במקרה של ראשי הפאשיסטים המנוצחים, הם נתלו. הם נתלו בגרמניה וביפאן, והוצאו להורג בירייה באיטליה. כי מעשיהם היו כה ברבריים עד שהם הוציאו את עצמם מן הספירה שבה אין מענישים את המנוצחים. פאשיסט אינו חיה. החיות אינן מגלות אכזריות כזאת לגבי בני מינן. פאשיסט הוא אדם השם את הטכניקה המפותחת ביותר לשירות המחשבה הפרימיטיבית ביותר: התוצאה תמיד מפלצתית.

ברומניה, בין שתי מלחמות עולם, קמה תנועה פאשיסטית. השלטונות לא הודעזעו. הרי היו „מטובי בנינו". מדינאים משופשפים גם העריכו שאין זה רע שהיהודים יפחדו במקצת. אולם כל הפוליטיקאים הללו לא הבינו פאשיזם מהו. השוטים כלל לא חלמו שלבסוף הפאשיסטים יפגעו בהם לא פחות מביהודים.

בבחירות של 1932 נפלה הפתעה: הפאשיסטים, אשר קראו לתנועתם „משמר הברזל" השיגו חמישה מושבים בפרלמנט. בכל מקום שם יכולים היו, היכו יהודים. אבל החלו גם לפגוע ביריבים פוליטיים. ולא רק מן השמאל. גם מן המרכז, ואפילו מן הימין הלא־פאשיסטי. ראש הממשלה, הליברלי דווקא, הודיע שינקוט אמצעים כדי לרסן „מעשים פראיים ואנטי־חוקיים". בניגוד לארצות בלקן אחרות, לא היתה כאן מסורת של רצח פוליטי. דווקא, על כן, לא פחד.

ראשי הפאשיסטים הודיעו שהוא, ראש הממשלה, הוא־הוא האנטי־חוקי. ראש הממשלה הלך למלך קארול ה־2 כדי לבקש הענקת זכויות מיוחדות לממשלה, במטרה להחזיר את הסדר על כנו. בצאת ראש הממשלה מפגישתו עם המלך, נורה […] על־ידי שלושה טרוריסטים פאשי[…] (30.12.1933)

על־ידי דמגוגיה חברתית […] תחת הסיסמה „לכל אדם מגיע דונם" […] הפאשיסטים נפשות בין האיכרים […] הכנסייה (כמעט כתבי הרבנות) ואוהדים […] (גרמניה ואיטליה) שימנו את גלגלי […] הרומני (משלחת גוש אמונים נמצאת […] בארה"ב לקיבוץ נדבות נדיבות).

אחרי הירצחו של ראש הממשלה […] עשו מנהיגי המפלגות יד אחת נגד […] הג'ונגל בחייה הפוליטיים של המדינה. […] הראות של הפוליטיקאים הללו מעוות […] גם זעם וגם גועל. אולם עובדה היא, ש[…] להידבר עם הפאשיסטים. […] מפלגותיהם. מנהיג מפלגת האיכרים […] היה מדינאי הגון, בעל עקרונות […] פטלית (כפי שהודה בעצמו), כרת […] בחירות עם המפלגה הפאשיסטית […] עודפי קולות). התוצאה: הפאשיסטים […] 16% מן הקולות (1937). המלך ביקש […] לרסנם, אבל היה מאוחר מדי, […] הפאשיסטים אמנם נאסרו — […] הצדיקו מזמן את השלכתם לכלא. […] לפני כן שום פוליטיקאי־שפן לא […] בנפשו להעמידם לדין. ב־1938 נורו […] כאשר ניסו לברוח: לפחות כך […] השלטונות. המלך מינה לראשות […] אדם נמרץ, קאלינסקו, אשר גמר אומר […] לגמור עם הפאשיסטים. אלא מה ש[…] שהם גמרו אתו.

מכונית בה נסעו רוצחים פאשיס[…] חסמה את הרחוב בהתקרב מכוניתו של […] הממשלה. הם פתחו עליה באש […] (21.9.1939). עתה הביא הלחץ […] איטלקי להתפטרות המלך ולהפיכת […] הפאשיסטית למפלגת שלטון. […] השתוללות וזוועתית של טרור, למעשי […] ורציחות־נקם. לא רק היהודים נפגעו. […] לשעבר חברי מפלגות המרכז והימין […] במבצר תת־קרקעי. שם פתחו עליהם […] ירייה באש. גדול ההיסטוריונים […] ניקולאי יורגא, נחטף מביתו הובא […] הומת בעינויים. כאשר מצאו את גווייתו […] פיו הפעור מלא צואה: זהו הסגנון הפאשי[…]

בינואר 1941 חשו הפאשיסטים, […] האחדות הלאומית בה השתתפו נציגים […] עם אנשי הצבא, מצרה את צעדיהם […] הפאשיסטים, הוריא סימא, פקד על […] להתמרד, לפתוח במלחמת אזרחים ולהפי[…] ממשלת האחדות הזאת שהיתה מאוד […] ימנית, אף לא פאשיסטית דיה. במשך […] ימים התחוללה מלחמת האזרחים. […] טים ערכו פרעות ביהודים, באינטלק[…] הרומניים ובבונים החופשיים.

המפלגה הפאשיסטית, מאז הוקמ[…] חדלה מלדבר על „האחים הרומניים" […] הרומני, הצהירו, מוקף אויבים: […] סרבים, בולגרים, רוסים, ומעל לכל […] היהודי" אורב לו. כדי להישרד במצב […] זה, על העם הרומני ללכד את שורותיו. […] פשע חמור וחטא מחריד הוא הרמת […] רומני על רומני אחר...

ברוח דברים אלה, חייל רומני […] בידי המתמרדים הפאשיסטים בינואר […] נקשר נשפך עליו נפט, והוא הוצת.

זהו הסגנון הפאשיסטי.

אילו הייתי איש גוש אמונים רומני, […] פאשיסטי, הייתי חייב להוסיף: „אינ[…] בשריפת חיילים בני ארצי, אבל חשוב […] שהמניעים היו טהורים: סוף־סוף אנו […] אין אנו עם ככל שאר העמים, אנו עם […] השומר בשמו זכרה של רומא הקיסרית […] העולם. אלוהים רוצה בעילוי רומניה […] היקום. הפאשיסטים הרומנים הם הם […] המפרשים נכונה את רצון האל" — […] שמותר לקרוא למלחמת אזרחים […] לעשות צרכים בפיו של אינטלקטואל […] שם עולמי, ומותר לשרוף חיילים […] בשלב ראשון, רק הרביצו לחם […] ישראלים ואפילו אותם מן […]

ההיסטוריה אינה חוזרת על עצמה […] הסגנון הפאשיסטי נשאר נאמן לעצמו […]

תמונת מצב

עוד שבוע

חזיז

בבוא היום
אתמודד על ראשות הליכוד
יצחק מודעי

מלה דעה

סכין בגב השלום

סכין בגב. סכין תקוע עד הניצב. סכין בגב, תקוע עד מחציתו. סכין בגב, הפצע פעור, הדם ניגר. סכין שחודר דרך העור, השרירים, בין הצלעות. סכין שמגיע עד ללב ולריאות.

סכין בגבו של רב זקן, סכין בגבו של חייל צעיר, סכין בגב שלך. שברייה ברואית מעוקלת, מפלדה דמשקאית משובחת, או סכין־מטבח מפלדה שוויצרית, עבה, ישרה ולא מחלידה.

צילום בצבעים של סכין בגב, לרוחב העמוד הראשון של עיתון ערב, „קלוז אפ" עם קמטי העור, קרעי הבגדים והדם.

יש מעט דברים שמפחידים כמו סכין בגב. זה מפחיד יותר מכדור. פגז או קטיושה בקרית שמונה, יותר מתאונת דרכים, סרטן או איידס. השכל לא עוזר כאן. הפחד הזה בא מתחתית הקיבה, מהזיעה הקרה של הסיוטים, מתת־ההכרה. זהו פחד מהרגע שהוא פוגע ומהרגע שאחריו. רגע אחד אדם הולך לתומו, ברגע שאחריו — סכין תקועה בגבו, עד שהוא מת, או עד שהרופאים שולפים אותה, בזהירות, בבית החולים, ומודיעים שמצב הפצוע „יציב". כנגד סכין בגב גם גיבור כגיבורים הוא חסר ישע. אין אפשרות להתגונן נגד הלהב הננעץ, לפתע, מאחור, גם אם האצבע על ההדק, או כשמתאמנים שנים ארוכות בג'ודו ובקראטה.

סכין בגב זה חוסר־ישע במישור הפיזי, וחוסר־אונים במישור הפוליטי, כי כגודל הפחד כן גודל השנאה שהוא מעורר. כשמישהו פוחד מסכין בגב וחושב שהפתרון הוא לגרש את כל הערבים מהארץ, כדי שלעולם שום ערבי לא יילך מאחוריו עם סכין — קשה למצוא הסבר שמשכך את הפחד.

סכין בגב זה פאשיזם. זה היטלר, שניצל את הפחד הנורא שהדימוי הזה מעורר כדי להסית את הגרמנים נגד המדינאים התבוסתנים והיהודים, כביכול, סכין בגב האומה הגרמנית.

סכין בגב זה כהנא, שרוצה לרכב לשלטון על גבו של הפחד הזה.

סכין בגב זה תמצית הטרור הערבי, המעלה בתודעתו של היהודי הנאור ביותר את הדימוי הגזעני ביותר של הערבי: דמות שטנית בכפייה, עם אף ארוך ומעוקל, ושברייה ארוכה ומעוקלת, מונפת מעל גב יהודי.

סכין בגב הוא דבה שמביא את הלוחמים למען השלום אל סף הייאוש. איך אפשר להסביר, מול פחד הסכין, שרק שלום ופשרה יפסיקו את ההרג? שיש ערבים רבים. אולי רבים יותר משהיו אי־פעם, ששואפים לשלום? שהסכינים האלה מונפות גם עליהם. פעם אחר פעם, על סאראת, על סירטאווי? איך אפשר לנסות לשכנע מישהו שסכין בגב הורג רק אדם אחד, ומלחמה תהרוג אלפים? שהסכין בגב הוא הוכחה לכך שאין אפשרות לחסל את הטרור? שגם אחרי שהרסו את תשתית המחבלים בלבנון, הפציצו בטונים וטיפלו בתושבי הגדה ביד קשה, זה לא מונע ממי שירצה בכך ללכת חרש־חרש ולתקוע סכין בגבו של חייל או אורח, ובעצם בגבו של הסיכוי לשלום? שגם אם יפציצו את מפקדות המחבלים בירדן, הטרור הזה לא ייפסק? כל הנימוקים האלה חודרים רק לאוזניים. אף לא אחד מהם אינו יורד אל חדרי הבטן, אל פקעת העצבים הרדושה בתחתית הקיבה שבה נאגר הפחד מהסכין בגב.

יש, אולי, רק דרך אחת שמגיעה אל מעבר למחסום הפחד: אפשר לנסות ולהסביר שזו בדיוק מטרתם של תוקעי הסכינים, הם רוצים לאטום, בפחד, את אוזניהם ולבם של אזרחי ישראל, כדי שבשורת השלום לא תצליח להגיע אליהם. תוקעי הסכינים יודעים שגם אם ירצחו עוד יהודי ועוד יהודי, לא יפגעו פגיעה ממשית בכוחה של מדינת ישראל. הסכינים בגב נועדו לגרום לכך שרבים יילכו אחרי כהנא ויצטרפו לקהל חסידיו. תוקעי הסכינים מקווים שכל יהודי יראה בכל ערבי אויב ותפרוץ מלחמת הכל בכל. שהיא תקוותם היחידה של אותם ערבים הרוצים להתיש את ישראל ולהשמידה, ואינם מוכנים לחיות אתה בשלום. מי שמצטרף לכהנא אינו מפחיד אותם: הוא הישג נוסף לכל אלה שרוצים לפגוע בשפויים בשני המחנות.

מול הסכינים בגב יש לגייס את כוחו של הדווקא. של האף־על־פי־כן כי זהו, אולי, הכוח היחיד המושרש עמוק בתוך־תוכו של העם בישראל, לא פחות עמוק מהפחד.

והו הכוח שאפשר לנו להתגבר על קשיי הגלות, לשרוד אחרי השואה, לגרש את הבריטים ולנצח במלחמות.

● עודד ליפשיץ

אידוע

הצי האמריקני בחיפה

המון „פופאים" ברחוב

כנציגת היו.אס.או. UNITED SERVICE ORGANIZATION, בישראל, גילה גרוון, ומתנדבת ב„פול טיים ג'וב", אוהבת לדבר על הדברים הטובים שהצי השישי עושה לעיר. היום היא היתה אתם בבית החולים בתר. מחר בוואדי, בשבוע הבא בבית חולים רוטשילד. עבודה קהילתית עם מברשת צבע ביד. בעירייה בטח אוהבים את זה. אם תספר לגרוון שהיו.אס.או. זהו רק נדבך חדש במערכת מורכבת, שעיקרה זחילה איטית של הצי השישי לחיפה, לקראת משהו קבוע, היא תשלח בך מבט שעל סף התיעוב. כשהיא מדברת על הסברה ל„תיירים" כמעט ניתן לגעת באמונה שהצי השישי הגיע לחיפה כדי לעשות טוב לעיר ושהוא נשאר כאן רק בגלל זה.

רותי ויינשטיין, מהאגודה לפיתוח תיירות חיפה. לא אוהבת לדרוש בסיבות שהביאו רבע מהצי השישי לחיפה במכה אחת. „למה אתם, העיתונאים, צריכים לכתוב רק על דברים רעים?", היא שואלת, ואני מתאפק לא לשאול „רעים למי?"

ביום ראשון בצהריים ויינשטיין עומדת על הרציף ליד אולם נוסעים מספר 14 ומארגנת סיור עיתונאים לנושאת המטוסים „סרטוגה" הרוכצת בכבדות מעברו השני של שובר הגלים.

מלמעלה יורד גשם וקציני הקישור של חיל הים ושל הצי השישי מתפעים מחסה בכוכים הקטנים שסודרו להם כמשרדים. בינתיים הכל נראה זמני אבל זה עוד יתמסד.

על הקיר פתק רטוב באנגלית. „אל תסעו במונית ללא מונה". על המים, מרחק חצי גל מהרציף, מתנדנדת סירה עמוסה בימאים כאורחי המהכים להיקשר לרציף ולרדת לחופשת־חוף. ויינשטיין מצביעה על שולחן אינפורמציה לבאים. מספרת על פעולות ספורט שמארגנים עבורם. לדבריה מעוניינת א"יפתח להוציא אותם מהפאבים ולהראות להם את הארץ, אולי אפילו ללמד אותם כמה מלים חיוניות בעברית משהו כמו „שלום" „להתראות" וגם „סבלנות".

תשעת אלפים ימאים אמריקניים נמצאים כבר שבוע בעיר. בתוכם 300 ימאיות. מידי אומרת שיש המון פופאים ברחובות, ודני חושב שאם היו מביאים לכאן 9000 ימאיות ושלוש מאות ימאים הכל היה נראה אחרת. בינתיים, למרות רצונה של ויינשטיין להוציא אותם מהפאבים, הצי השישי שותה עצמו לדעת ומשתעמם. חיפה של אחת בלילה זה עדיין חיפה של אחת בלילה, עם הצי השישי או בלעדיו.

הימאים, על כל פנים, אוהבים את חיפה. סקיפ ברדון, קצין העיתונות של ה„סרטוגה" מוכר את הצי השישי כמו שצריכים למכור כל מוצר. מנומס אדיב, סבלני. לא מוכן לדבר על פרשת ה„אקילה לאורו". מוכן לחזור ולהדגיש שאם יש בים התיכון נמל שכולם מתים להגיע אליו זו חיפה. כששואלים — למה? — התשובה מסתכמת ביחס ידידותי להפליא וארץ הקודש. חיפה בינתיים אוהבת את הצי השישי על ה„דוקים" שהוא מביא עמו. ווקף לימים אחדים את קומתה הכפופה של עיר פועלים עם רקמת אכטלה מתגבהות בארץ. מגשר הפיקוד הכרמל נראה כעור רכס בעולם השלישי, והטלוויזיה במעגל סגור מעבירה משחק „פוטבול" אמריקני. ברכע האחרון קלודון בעמדת נחיתות. נברסקה מובילה.

באותו בלילה, כשהרשיפה הזו על סף המסקה האחרונה, יש רעש בחוץ. רחוב קטן ושקט בהדר הכרמל מתעורר לחיים. שלושה ימאים מתווכחים באנגלית רוצמת עם הנהג על כסף. המנוע עובד. וליד השלושה מרשרשת בחוסר סבלנות בלונדינית מקומית. אחד מהשלושה לא רוצה לעלות. השני משכנע אותו והשלישי עומד באמצע הכביש ומשתין. המונית נוסעת. הימאים והבלונדינית עולים אליה לדירה וכולם מרוצים.

גילה גרוון מעריכה שהצי השישי ינסה מעתה שלא להגיע במסות כאלו לנמל חיפה בעיתונות המקומית טענו כי הצי השישי מעוניין לרכוש את אחד מבתי המלון בעיר. עדיין לא ברור למה. במלון מכחישים בכל תוקף וטוענים שזה ברווז עיתונאי. בנסיבות דומות של שגרירות ארה"ב אומרים שלא ידוע להם על כל התפתחות בנושא זה, נראה.

● ירון זליג

רשות דיבור ליוסי תא־שמע, כדורגלן הפועל ירושלים

„החבר'ה אמרו: ,ליבריה — המקום האחרון להפיכה"

רק לפני חודשים ספורים חזרו כדורגלני הפועל ירושלים ממסע בליבריה. שם התחולל השבוע מאבק על השלטון. סמיואל דו, הנשיא שקשר יחסים הדוקים בין מנרוביה לירושלים, נאבק השבוע על כיסאו.

ביום שלישי, שעות אחרות אחרי שסוכנויות הידיעות הציפו את הטלפרינטרים בידיעות סותרות, שוחחתי עם יוסי תא־שמע. „קיבלנו הזמנה מנשיא ליבריה, שהוא עצמו חובב מושבע של כדורגל, ומשרד החוץ עודד את הקבוצה לצאת. כשהגענו לשם עשו לנו קבלת פנים חגיגית. אבל את הנשיא לא פגשנו. אמרו לנו שהוא מחוץ לליבריה".

חשתם אווירה של מתח, חוסר ביטחון?

מהז ההיפך הגמור. החבר'ה שלנו הסכימו ביניהם, שליבריה היא המקום האחרון באפריקה שבו תהיה הפיכה. האווירה היתה ממש טובה.

האם נכונים היו הדיווחים שהנשיא דו נתן אז לשחקני ליבריה הוראה לנצח אתכם בכל מחיר?

קשה לדעת. כל מה שאני יכול להגיד לך, שאנחנו הרגשנו שהם משחקים ממש כתוקפנות. ממש בכוח. תראה, הכדורגל שם הוא מספר אחת. יש שם הרבה אכטלה ואנשים מוצאים „מקלט" בספורט. כששיחקנו היה האיצטדיון מלא לגמרי וכנראה שהפסד בשבילם הוא עניין קריטי. אנחנו יצאנו לשם לא כדי להילחם, אלא לחיפך. זה היה מסע לקירוב לבבות.

אני מבין שנתתם להם לנצח?

הם ניצחו אותנו במשחק השני. במשחק הראשון אנחנו ניצחנו אותם.

● אלי חכהן

חינוך שאין לו הופכין

מאת ירון אליוסף

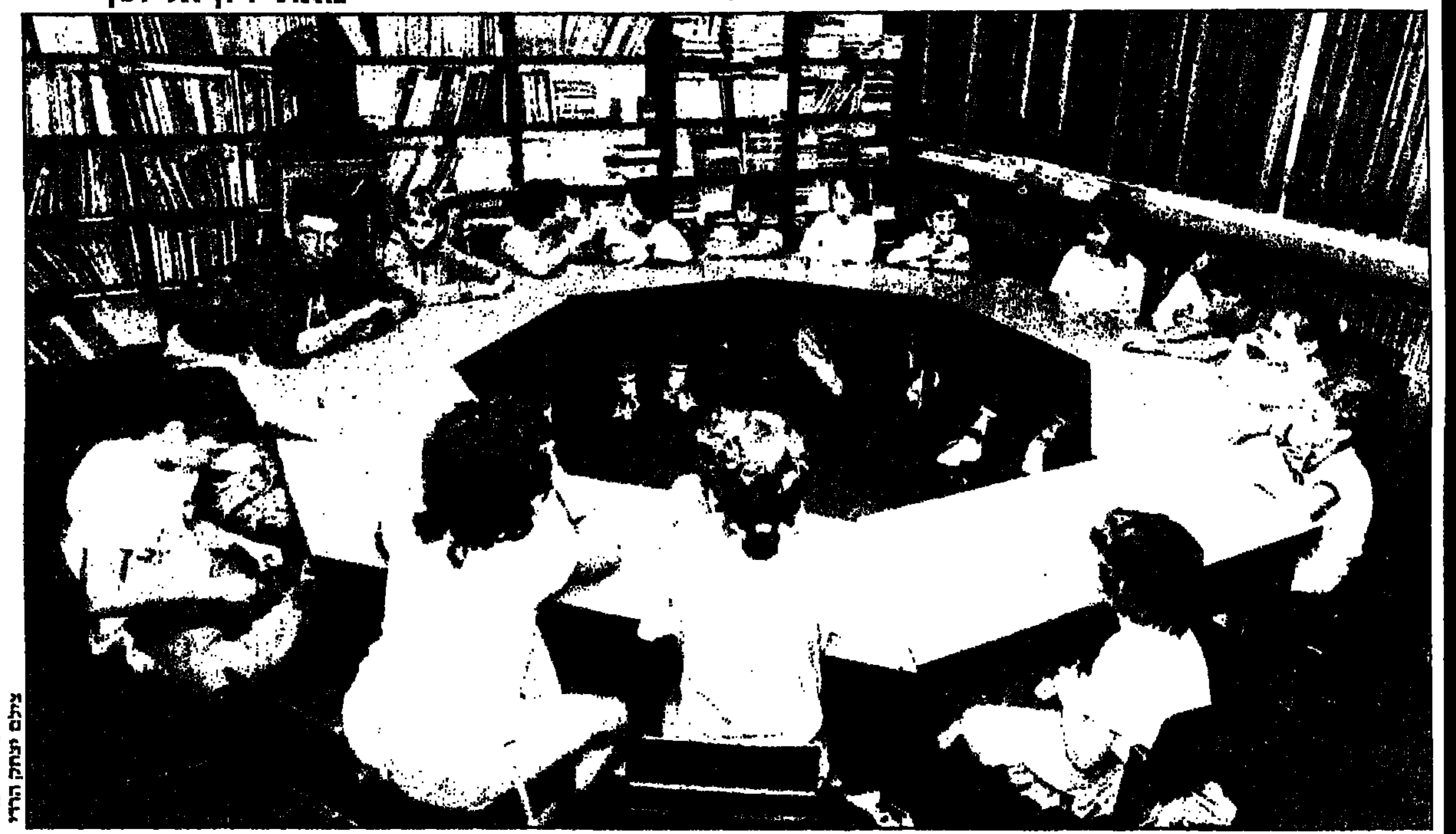

צילום: ...

מועצת תלמידים בבית הספר בגבעת גונן

כולם בוכים על מחדלי החינוך לדמוקרטיה ולערכים. אבל בכל בית־ספר על פי דרישת רוב ההורים (75%) אפשר להכניס שינויים חשובים בתכנית הלימודים. מדוע ההורים אינם מנצלים זאת? מדוע ההסתדרות, למשל, לא מסייעת להם בכך?

במסדרונות המחלקה לחינוך ותרבות שבהסתדרות מתהלכת הבדיחה השחוקה הבאה: קשיש מטייל עם נכדו בעיר, עוברים ליד פרדס והסב אומר: „כשהייתי צעיר אני נטעתי את הפרדס הזה"; עוברים ליד בניין גדול, אומר הסב: „אני בניתי את הבניין הזה כשהייתי צעיר"; חוצים כביש והסב אומר: „כשהייתי צעיר סללתי את הכביש הזה". שואל הנכד: „תגיד סבא, כשהיית צעיר היית ערבי?"

אחרי המהפך בי"דד(?), מספרת יעל לוין, מנהלת בית הספר בגבעת גונן בירושלים, שהוא בית ספר ברוח ערכי תנועת העבודה, „ישבנו, קבוצה קטנה של מנהלים, וחשבנו מה עוללנו לחינוך מכך שדבקנו בזרם החינוך הממלכתי ובכך שמעולם לא זיהינו את עצמנו כבעלי דעה אידיאולוגית". המשבר בחינוך, ודאגתם של הורים ומחנכים מה תהיה דמותו של בוגר מערכת החינוך הממלכתית, העלתה בזמן האחרון את נושא הקמת „בתי ספר ברוח ערכי תנועת העבודה". כיום מתארגנות קבוצות להקמת בתי ספר כאלו בת"א, רמת אביב, ירושלים, נתניה, רמלה, נס ציונה, באר יעקב, ראשון לציון, חיפה, גבעתיים, אור עקיבא ועוד. הקמתו של בית ספר כזה דורשת שיתוף פעולה של חמישה גורמים: ההורים, ההסתדרות, תנועת המחנכים, העירייה ומשרד החינוך. הפעלתו הסדירה והיום־יומית מחייבת היערכות מיוחדת ושינוי בדפוסי חשיבה ופעולה פדגוגיים ומעשיים.

אין ספק שבית ספר ברוח ערכי תנועת העבודה יכול לספק פתרונות רבים לבעיית החינוך בישראל, ולדמותה של החברה הישראלית ותנועת העבודה. האם נעשה מספיק? האם נערכת המערכת (ואיזו מהן?) להשרשת התופעה, ביסוסה והרחבתה? בחרנו לתאר את דרך הייסורים העוברת על מי שרוצה להקים בית ספר כזה, מהרגע בו עולה הרעיון ועד לתפקודו הסופי של בית הספר. ליוותה אותנו בדרכנו מנהלת תל־אביבית ותיקה המשתייכת במוצהר לתנועת העבודה; היא חרדה לעתיד תנועת העבודה: „למתנגדי התכנית אין מה לדאוג, התכנית מתמוססת מעצמה. כפי שהעניינים מתנהלים היום אין לרעיון כזה סיכוי כבר מרגע הגייתו".

היוזמה הראשונה להקמת בית ספר ברוח ערכי תנועת העבודה באה, לרוב, מההורים, אשר רואים בדאגה רבה את המתרחש בבתי הספר: חוסר בחינוך לערכים, אי־יכולת להתמודד עם בעיות כמו כהניזם(?), סמים והקצנה, והימנעות בית הספר מטיפול בבעיות אקטואליות ופוליטיות. לכולם יש הרגשה שכשהם למדו בבית הספר היה הרבה יותר טוב.

אמרה לי אם אחת: „רציתי שבתי תקבל בבית ספר טוב יותר ממה שהמערכת מסוגלת להציע". השאיפות לבית ספר טוב יותר מובילות, לרוב, למחשבות על בית ספר קהילתי. אומר צבי רמות, מראשי ההורים הפעילים ברמת אביב: „ציירנו לנו בית ספר המשלב חינוך לערכים, סובלנות, פלורליזם והומניזם.

רצינו בית ספר כמו גונן – בית ספר קהילתי, שבו ההורים והסביבה משתלבים בבית הספר, ובית הספר משתלב בסביבתו. ברמת אביב יש הרבה מוסדות קהילתיים: בתי אבות, מעונות עולים, אוניברסיטה, מרכז לחרשים, בית „הגוּעל" ותנועות נוער. דיברנו על הדרכות בנתינה ולקיחה של דברים, על יום לימודים ארוך, ועל שילוב אמנות ומוסיקה בחינוך".

ההורים המודאגים, אם כן, שואפים לבית ספר קהילתי שיש כמותו כ־15 ברחבי הארץ, הממומנים על־ידי הג'וינט. אגב, אין כל פלא שבקבוצת ההורים כזאת יש אקדמאים רבים. ברמת אביב, למשל, היתה בתוך קבוצת ההורים גם דוקטורנטית לחינוך. ברמת אביב מרגישים שאינם מעוניינים בבית ספר עילית. „בית הספר", אמרו, „יהיה פתוח לכל ילדי הסביבה, ומימון הפעילות אחר־הצהריים יחולק באופן פרופורציונלי בין ההורים".

בשלב זה נכנסת לתמונה המחלקה לחינוך ותרבות בהסתדרות. אומרת מרים קונדה, ראש המחלקה: „אנו שולחים מרצים מטעמנו לחוגי הבית של ההורים. לרוב, מופיעים ד"ר שבח עדן, שהיה ראש המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך, תמר סמולרש מהמחלקה, אני עצמי, או כל אדם אחר שהמחלקה שולחת. לפעמים אנו מוצאים קבוצות מגובשות ולפעמים הקבוצות הן כמו „לוח ריק", וצריך להתחיל את הכל מא"ב".

מטרת המסבירים מההסתדרות היא לעזור להורים לגבש את דעתם ורצונותיהם לגבי בית הספר בו הם מעוניינים. דרך נוספת ליוזמת הקמת בית ספר כזה היא של קבוצת מחנכים, או מנהלים, משוגעים לדבר. במקרה כזה מכנסים המורים את ההורים בבית ספרם, ומתארים באוזניהם את דמות בית הספר שהם חפצים בו. המאמץ שמשקיעים בהסתדרות בהקמת בתי ספר באלו בשכונות ובעיירות פיתוח מנותב לרוב, דרך מסלול זה.

ההסתדרות היא לא כתובת

מרגע שגובשה התפישה לגבי דמותו של בית הספר מתחילה הפעילות הארגונית. החוק אומר שההורים רשאים לדרוש תכנית השלמה הכוללת כ־25% מתכנית הלימודים. לכך יש צורך בחתימות של 75% מההורים. המאמץ הנדרש מקבוצת ההורים הוא עצום: עשרות כינוסים, חוגי בית, טלפונים, מכתבים, נסיעות שכנוע ועוד.

מספר צבי רמות: „במשך כחצי שנה פעלנו אנחנו, גרעין ההורים, לבד. כינסנו כ־60 חוגי בית, שכפלנו אלפי מכתבים ועשינו מאות שיחות טלפון. זה עלה לנו מיליוני שקלים".

אומר הורה אחר: „ההסתדרות לא עזרה לפעילות הארגון. הם לא יוזמים ואינם מוכנים לממן פעילות הארגון מעבר לדיבורים יפים. ההסתדרות היא לא כתובת שאני מתכוון להשתמש בה בעתיד, מפני שנתקלנו בהסתדרות מאובנת. רק גיבובי מלים ללא עשייה. כל המאמץ שלנו כמעט נבלע בתהליך בירוקרטי של אנשים היושבים בכורסאות שלהם ואינם עושים דבר".

אומרת מרים קונדה מההסתדרות: „קבוצת ההורים צריכה להוות צוות הוגה. בסיוענו הם מגבשים ומנסחים מה הם רוצים בבית הספר. אם הם קונים את הרעיון – אנו רואים בהם שותפים ומקשרים אותם עם האחראי על החינוך במועצת הפועלים המקומית. מהמועצה ישלחו מכתבים, ישכפלו כרוזים, יטלפנו ויארגנו אולם לכינוסים. אבל אם אין להורים זמן לטפל בעניינים אלו – הם לא פרטנרים. צריך להיות „משוגעים לדבר". אנחנו נותנים סיוע רעיוני ולא ארגוני. אנו לא עושים את העבודה הארגונית, חלק זה על ההורים לעשות בעצמם. אנו עומדים מאחוריהם, מספקים מורים ומנחים, ומקשרים אותם עם סמינר „אורנים", סמינר הקיבוצים והאוניברסיטאות. הסיוע שלנו הוא פרוגרמטי־רעיוני, לא ארגוני".

כאן מוצאת המנהלת הוותיקה נקודת ביקורת ראשונה: „קבוצת ההורים צריכה להתארגן לפחות חצי שנה עד שרואים תוצאות. בתקופה זו אנשים נשחקים, עוברים דירה, הילדים גדלים וההורים מאבדים עניין. יתרה מזאת, ההורים לרוב אינם אנשי חינוך. הם נדרשים לישיבות ארוכות ולליבון נושאים פרוגרמטיים־תאורטיים ברמה גבוהה מאוד. הם בעלי דיעה שונה, השכלה שונה ואינטרסים שונים. אי־אפשר לדרוש מהם לקבל החלטות פדגוגיות ברמה גבוהה. אי־אפשר להעמיס כל זאת על ההורים. אפשר לשתף אותם בקבלת ההחלטות ולהשתמש בהם כגיבוי, אבל לא להעמיס על גבם הקמת בית ספר חדש וחדשני".

עדיין בשלבי ההתארגנות עולה בעיה נוספת: יש לוודא שקבוצת ההורים לא תצליח להחתים 75% מהורי בית ספר

(המשך בעמוד הבא)

עם מובטל מיקנעם

יהיה יותר קשה

ליד הדואר, כפי שקבענו, אני פוגש את א.: הוא מוליך אותי לביתו, משמע, לבית חותנו. הוא פוטר לפני יותר מחודשיים מסולתם ובכך הצטרף אל מובטליה הצעירים של יקנעם.

עם הכניסה לתוך הבית מתארה לה, באחת, מעט הלחלוחית המפויטת שהחלה להיתלות בקצה העט שלי. א. הציע לי לשבת, לאחר שערך הכרה בין חותנו ואשתו לביני, ואילו הוא עצמו הצטנף בכורסה ליד אשתו שהיתה עסוקה בהאכלת הילדה בת החודשיים. כמעט כמובן מאליו הוא התיר לחותנו לפתוח בשיחה, ובכך אף חרץ שזה האחרון, בלא כל קושי ובפטרונות רחבה וכבדה, השתלט על כל־כולה, במבטאו הרוסי הכבד של עולה מרוסיה, אשר עלה לפני תשע שנים לארץ.

יקנעם אינה מפונקת בסקירות וכתבות אצל אמצעי התקשורת. אם, חלילה, תתגשמנה השמועות על־אודות הפיטורים הצפויים בסולתם, היא תעלה לזמן מה אל הכותרות, ואחר תשוב אל כמעט אלמוניותה.

אני חי בסמוך לה, וממילא מלווה את התמורות החלות בה, תמורות הבניה והשתנות הנוף, אלא שטבעה של עיירה זו, אני מודה, נסתר ממני. עכשיו, ביום נאה, שאפשר ואיני רשאי להתענג עליו יתר על המידה, משום רפלקס־הלוח־החקלאי שאיכשהו טבוע בי, אני צועד מהמרכז הישן של השיכון הישן, אל המרכז המסחרי החדש. הוא שוכן ממול, על גבעה אחרת. אולי דף חדש. ממורדות אותה גבעה, מפנים אלי פרחתם, המשוחה סיד וזפת וזרועה דודי שמש ואנטנות טלוויזיה, בתי הקומות. אלה שהיו השיכונים החדשים של יקנעם. זירת התעשייה והפיתוח הועתקה מהם, זה מכבר, אל מרומי הגבעה. אל הווילות של „בנה ביתך" ובתי המידות ומגדליו הפורחים של הקבלן דרוקר. דבר מה מאותה חוקיות פנימית השמורה לפריחת החצב, דומה שמתרחש גם כאן. משהו מאותו גל פריחה, העולה ומטפס במעלה הגבעול ומותיר אחריו פרחים שכלו.

„אתה מבין, אפשרויות ביקנעם אין הרבה. יש לנו את סולתם ויש לנו את אוסם. בשביל מה בנו אוסם? בשביל אנשים מיקנעם. אתה יכול להיכנס לאוסם, תראה איזה כבוד יש בשביל דרוזים ובשביל ערבים. אתה מקבל בהתחלה שתיים־שלוש מיליון לירות בשביל עבודה שלך. על סכום זה אפשר להחזיק משפחה? הוא לא יכול, זה נכון? מה נשאר לו מזה? אני מבין — קיצוצים, קיצוצים, קיצוצים, אבל אדם צריך להחזיק משפחה. אתה יודע זה קשה מאוד. ככה אני צריך להחזיק עוד אדם במשפחה. הערבים הם יכולים לחיות משתי מיליון לירות: יש להם פרות, ויש להם שדות, ויש להם בשר אצלם בכפר, ולא קונים מה שיהודים צריכים לקנות.

„קשה, קשה מאוד. וזה מצב של כל הצעירים ביקנעם. יש גם עכשיו פחד: מה יהיה? שאני מחר לא עובד והוא לא עובד? מה יהיה? ללכת לגנוב? על משכורת אשתי אתה לא יכול להיות חי. בזמן שהוא היה בצבא, הערבי עושה לו בית. מה שמקבל ערבי — בשביל בן שלי לא מספיק. כשאתה הולך לשוק העיניים שלך כמו כדורגל, בגלל מחירים! בשביל עגבניות זה כמעט שלוש אלף! היהודי נתן שלוש שנים מהחיים שלו, זה לא נכון?

„אתה מבין, באוסם יש עבודה אבל אין משכורת — בסולתם אין עבודה. הוא עבד כמה חודשים בסולתם, ואז אמרו אתה צריך לוקח חופשה לשלושה שבועות, בלי דמי חופשה. אחר־כך במילואים, ואחר־כך לעבודה רק ליום אחד, ואז מודיעים לו שמפטרים מבלי שנותנים זמן שבועיים בשביל... החותן (עוזר לו א. מפינתו). אני קניתי דירה לחתן שלי (הוא משתיק את בתו שמנסה להעלות נושא משלה). בית יש. אבל בית ריק, מה יכול לצאת לתוך הבית עם אפס? אפילו דמי אבטלה אין לו, בגלל שלא היו לו 150 ימי עבודה בסולתם. נקי. ביקש, אבל לא נתנו לו לגמור 150 ימים שיהיה זכאי (ככה אומרים) לפחות.

„אתמול הוא אומר לי שיעשה עבודה ניקיון במדרגות בקריות. זה עבודה זה? תגיד לי, אתם בקיבוץ זורע, יש איזה עבודה בשבילו? אולי תעזור, שגם ייצא לי משהו ממש, מהשיחה. אני הייתי ליד הקיבוץ, לחפש תולעים לדגים, וראיתי ערבים יוצאים מהשער. אולי יש עבודה בשבילו? הוא, אחרי הצבא, עשה קורס ברצפות. תראה, אני לא ציוני כמו בקיבוצים, אני לא ציוני בכלל, לא פטריוטו (הוא מתקן). כשאני הייתי ברוסיה לפני אני לעלות לארץ, עבדתי חצי שנה בסיביר. שם מרוויחים פי שש כמו במקום שאני גר, ויש לי קרובים בארצות הברית, אבל אני באתי לארץ. כי אני חושב כל עם צריך לחיות בארץ, ועכשיו אני חושב, עשיתי טעות עצום. אני לבד פה בארץ ואני לבד לא יודע לעשות. מצב כל־כך קשה, וכואב לי ראש אם אני יכול להתקדם.

„בבקשה, אתה מעשן? לא? ברוסיה אפילו היה בית שלושה חדרים, ושם מדינה נותנת לילדים שלי כל דבר. וכאן? בשביל מה לעשות מילואים? בשביל שום דבר: שום דבר רק כינים. ברוסיה, שם אמרו לנו, אתם שם בישראל תהיו בשר בשביל הצבא שלהם, זה בדיוק כך: אתה לא תכתוב הכל בעיתון, נכון? זה העיתון שאמרת, תגיד, הוא יוצא כל יום? מה יגידו עכשיו העולים החדשים שיבואו? אולי דרך בוקארשט? צריך לתת להם שום דבר, רק עבודה! רק עבודה! רק עבודה! הם צריכים אנשים מקצועים. הם במקצוע יותר טוב מה הרבה פועלים בסולתם, אבל מה, הם מקבלים פיטורים כי הם חדשים. ואת הפועלים שלו יודעים טוב כמו הם משאירים, וסולתם יישאר בסוף. בלי אנשים מקצועים. עכשיו שם עלייה מאה אלף איש, אני לא יודע מה יהיה. מה יהיה בלי עבודה. זה יהיה בלאגאן גדול. יהיה קשה מאד".

● אהוד דו

כך יקרה בג'נבה

כשיגיע לבסוף רגע הפתיחה של פגישת הפסגה בין רונלד רייגן למיכאיל גורבאצ'וב, יהיו בחדר 14 מנהלי משא ומתן בלבד — שבעה אמריקנים ושבעה סובייטים שסדר היום בו ידונו עשוי לשנות את פני ההיסטוריה.

אולם אווירת השקט והסדר בחדר הישיבות השמור היטב תהווה ניגוד להתרגשות שמחוץ לו. בסביבה הקרובה ישהו מאות פקידי ממשלה, הן מוושינגטון והן ממוסקווה, וגדודי עיתונאים מרחבי תבל — אולי 3,000 מהם.

השיחות עצמן יתנהלו בשני מקומות. בתחילה הציעו השווייצים מקום ניטרלי לקיים בו את כל הישיבות: בית כפרי בנוי אבן אפורה, „פלר ד'או", ליד אגם ג'נבה. אולם הסובייטים ויתרו על ההצעה, משום שהעדיפו לארח את סיבוב השיחות שלהם בבית הנציגות הדיפלומטית הסובייטית. האמריקנים קיבלו את הצעת השווייצים, משום שבית הנציגות הדיפלומטית האמריקנית מספק, אמנם, מסגרת יעילה ביותר, אך חסרה בה אווירה.

ארבע ישיבות של שעתיים כל אחת יתקיימו במשך יומיים. יהיו גם שתי ארוחות ערב: תחילה יהיו רייגן ואשתו המארחים ב־19 בנובמבר, ובערב שלאחר מכן יארחו הגורבאצ'ובים. לוח הזמנים מסתכם כ־12 שעות של מגעים ישירים בין רייגן לגורבאצ'וב, ועוד ישיבה פרטית אחת שתימשך לפחות 15 דקות, שישתתפו בה רק שני ראשי המדינות ומתורגמנים.

עוזרי רייגן יהיו שר החוץ ג'ורג' שולץ; היועץ לענייני ביטחון לאומי רוברט מקפרליין; המומחה האמריקני לענייני ברית המועצות ג'ק מטלוק; ראש המטה דונלד ריגן; ושגריר ארצות הברית במוסקווה ארתור הרטמן. בכיסא השישי יתחלקו פאול ניצה, יועץ לענייני פיקוח על הנשק, וסגנית שר החוץ רוזאן ריג'וויי, שנבחרה כיועצת לנשיא בענייני זכויות האדם ושאלות אחרות.

רק לעתים רחוקות מעורר אירוע בינלאומי התרגשות בעיר זו שבהרי האלפים, כמו פגישת הפסגה. לרוב, עוברת ג'נבה לסדר היום על ועידות שלום, ישיבות של קרטל הנפט וביקורים של מנהיגים עולמיים, אך הפסגה מעוררת בה גאווה לא רגילה מהולה בעצבנות.

האורחים, ונוהלי הבטיחות המוגברים, עלולים להכביד על עיר שבה 159,000 תושביה ושטחה 160 קילומטרים מרובעים המקביל בגודלו לזה של וושינגטון, בירת ארצות הברית. „פאריס היתה משותקת במשך ארבע שעות כשביקר שם גורבאצ'וב", אומר ראש העיר רנה אמנגר.

כדי להבטיח שהכל יתנהל על מי־מנוחות, מוציאה ג'נבה מיליון דולר על הכנות. ממשלת שווייץ תציב 2,000 חיילים, שיעזרו ל־1,000 שוטרי ג'נבה, ו־450 קצינים מערים סמוכות כדי להתגונן מפני הפגנות או פעולות טרור.

הצוות האנטי־טרוריסטי של העיר רגיל להגן על מכובדים זרים, והוא אחד הטובים באירופה. נמל התעופה של ג'נבה הוא אחד הבטוחים ביבשת. אולם, כדי להגביר את הביטחון, השווייצים מתכוננים להחמיר את הפיקוח על הגבולות ולסגור נקודות גבול אחרות למשך שני ימי הפסגה.

מצפים שרייגן יביא אתו מ־80 עד 100 אנשי ביטחון, שיעבדו במשמרות. אם גורבאצ'וב ינהג בהתאם להרגליו, שכבר נקבעו במסעיו מחוץ לגבולות ברית המועצות, גם הוא ילווה בכוח ביטחון רב־ממדים משלו. כדי לשמור על קשר בין רייגן לבין סגן הנשיא ג'ורג' בוש והממשל בוושינגטון, יישלחו מ־45 עד 50 מומחי תקשורת מן הבית הלבן לג'נבה.

בהשוואה למסעות אחרים של רייגן, ג'נבה מהווה תפקיד קל מבחינה תקשורתית. אין להניח שיהיה צורך ביֶדע ברומה לזה שהיה דרוש כשהשתתף רייגן בחפירות ארכיאולוגיות באזור נידח בסין ב־1984. אז טמן צוות הבית הלבן טלפון בעציץ פרחים, ואחד העוזרים נזכר איך הרים את השפופרת והופתע לשמוע את קולו של מפעיל בוושינגטון — מרחק של יותר מ־19,000 קילומטר.

ספקים פרטיים מבטיחים שיהיו בידי אמצעי התקשורת מכשירי טלפון, מכונות טלפרינטר וציוד תקשורתי אחר הדרוש להם, בכל מקום שייקבע בו אירוע יהיו טלפונים נוספים — למשל, עשרים וחמישה בנמל התעופה ועוד חמישה־עשר נוספים ב„מיזון דה סוסיר", שבו ישתכנו רייגן ואשתו, ויערכו את ארוחת הערב לכבוד גורבאצ'וב. חוץ מזה, יעמדו עשרים טלפרינטרים לרשות העיתונאים, ומפעילים יהיו בתפקיד 24 שעות ביממה כדי לשדר כתבות לארצות הברית.

טבעי הדבר שג'נבה, שהיא שם נרדף לניטרליות, תהיה העיר המארחת. כאן קיימו האמריקנים והסובייטים את שיחותיהם להגבלת הנשק האסטרטגי בשנות ה־70, וכאן ניסו, לאחרונה, להגיע להסכם חדש בעניין החימוש. עוד כינוסים היסטוריים שהתקיימו כאן היו ועידת הודו־סין של 1954, לאחר שהצרפתים נחלו תבוסה בווייטנאם, וועידת שלום של המזרח התיכון בשנת 1973; ג'נבה מארחת למעלה מ־1,200 כינוסים בינלאומיים בשנה, וכ־70,000 אנשים משתתפים בהם.

(על פי U.S NEWS AND WORLD REPORT)

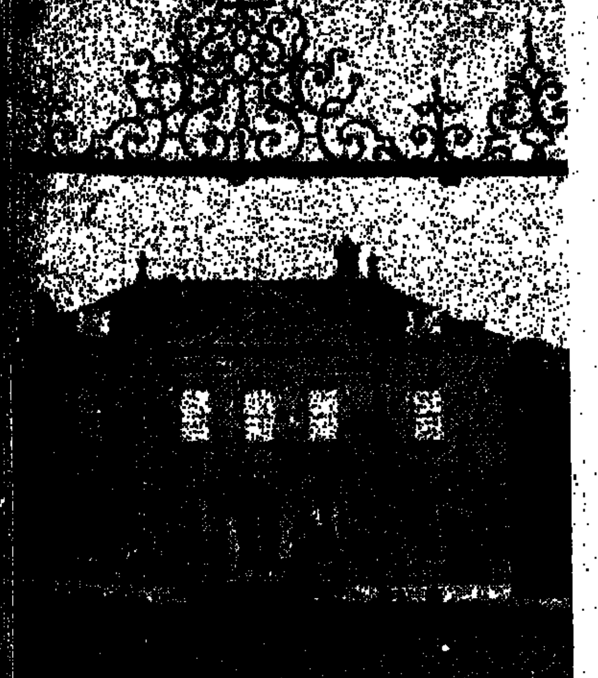

כאן יתאכסן הנשיא ריי

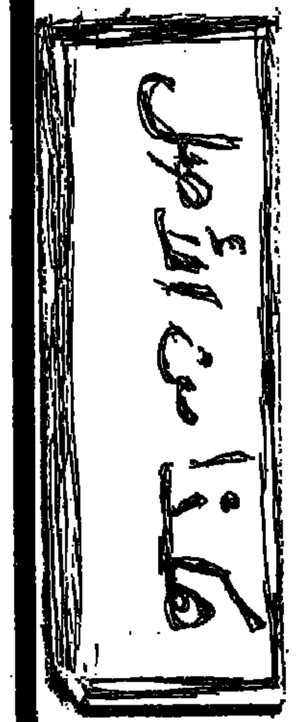

חינוך שאין לו הופכין

(המשך מן העמוד הקודם)

מסוים, או אפילו מהורי כיתה אחת. אבל סביר מאוד שאפשר לגבש, כמעט בכל עיר, מספר הורים שירכיבו בית ספר אחד או שכבת גיל אחת. במקרה כזה יהיה בית הספר „על־אזורי" הקולט תלמידים גם מחוץ לאזור הרישום שלו. יהיה צורך בקיבוץ תלמידים מכל רחבי העיר ולעתים גם בהסעות. לעתים עלול קיבוץ התלמידים לפגוע בתכנית האינטגרציה העירונית. האחריות וזכות ההחלטה לגבי קיבוץ כיתות ובתי ספר על־אזוריים נתונה בידי מחלקת החינוך ברשות המקומית ובידי ראש העיר. הבעיה חמורה בעיר שבשליטת הליכוד, אך גם ראשי עיריות של המערך זקוקים לפעמים ל„תזכורת" כדי שיהיו מוכנים לעזור. בהסתדרות אומרים שיעזרו להורים במגעיהם עם העיריות. ההורים של רמת אביב, השרויים זה חצי שנה במו"מ עם עיריית ת"א, אינם זוכים לעזרה כלשהי מההסתדרות בנושא זה.

כאשר נפתרות הבעיות הארגוניות עולה שאלת התכנים וצורת הלימוד. מה הם בדיוק „ערכי תנועת העבודה", עליהם מדברים כולם? האם יש תפישה פדגוגית מיוחדת לחינוך של תנועת העבודה? האם יש, וכיצד נראות, תכניות הלימודים? מיהם המורים שילמדו בבתי ספר אלו?

התנועה האמורה לספק פתרונות לכמה משאלות אלו היא תנועת המחנכים. תנועה של מורים ומנהלים חברי תנועת העבודה שקמה אחרי מלחמת יום הכיפורים, אשר מאגדת היום כ־5000 מחנכים בכל רחבי הארץ וגדלה במתינות. התנועה פועלת בשלושה מישורים: במישור הארגוני מנסה התנועה לצרף עד כמה שאפשר יותר מורים ומנהלים לתנועה, על סמך אמונה בערכי תנועת העבודה, ובתנאי שיהיו מוכנים להגשים בעצמם את מטרותיה. במישור העיוני מארגנת התנועה השתלמויות בתכניות הלימודים הייחודיות של ההסתדרות, סמינרים, ימי עיון, כנסים ועוד. התנועה מקיימת סמינרים למורים ולתלמידים, המגיעים לכמה ימים לסמינר אוהלו להשתלמות בנושאים שונים הקשורים בהסתדרות. המישור השלישי בו פועלת התנועה הוא היערכות להפיכת מוסדות חינוך רבים למוסדות ברוח ערכי תנועת העבודה. התנועה משמשת כ„מאגר מורים" לבתי ספר כאלו, המורים חברי התנועה מעבירים, לרוב, בכיתותיהם את תכניות הלימוד המגיעות מההסתדרות (כפוף לאישור משרד החינוך שקיים ברוב המקרים, ולאישור המנהל המקומי). כמו כן עוסקים חברי התנועה בנסיון לפתח תכניות לימוד חדשות בפיקוחם של ד"ר שבח עדן ומרצים נוספים מהאוניברסיטות.

התלמיד כותב בעצמו את ספר הלימוד שלו

נורית גולן, אחראית על כתיבת תכניות הלימוד במחלקה לחינוך בהסתדרות, מציירת בקווים כלליים את התפישה הפדגוגית של בית ספר ברוח ערכי תנועת העבודה: „בעיקרה זוהי התאמת השיטה של 'חברת הילדים', של זרם העובדים ז"ל, למציאות העכשווית. שיטה זו שמה את הילד במרכז. היא טוענה שצריך לבנות אדם חדש בא"י, אדם שצריך לפעול, לקבל החלטות בתנאים חדשים; התלמיד צריך לכתוב לעצמו את ספר הלימוד שלו. לומדים חשבון והנדסה על־ידי הליכה לנגריה ומדידת עצים, או סיור בעיר. החוויה היא חלק ממשי של הלימוד. כל נושא המשמעת הוא בידי התלמידים; יש ועדת תלמידים, שאינה יכולה להעניש, אך יכולה לכנס ישיבת חברים ולקרוא תלמיד לסדר. זוהי התנסות בפועל בהליכים דמוקרטיים ובקבלת החלטות. יש בזה הרבה אלמנטים דומים לבית הספר הפתוח. אנו מדברים על פיתוח כישורים, כדי שהתלמיד יוכל להשתלב בחברה עמלה, אחראית, צודקת ושוויונית. המחנך נתפש כידיד וכחבר.

המחלקה לחינוך בהסתדרות מעבירה היום בעצמה את תכניות הלימודים, או מזמינה אותן מסמינר אורנים או מסמינר הקיבוצים. לעתים מסתייעים גם בתנועת המחנכים. התכניות שעובדו עד היום הן ברובן „קונטרה" לתכניות של משרד החינוך. כך, כשהוציא משרד החינוך תכנית על המרד בגטו ביאליסטוק הודרוה המחלקה להוציא תכנית על המרד בגטו ורשה. כשבבתי הספר למדו על 100 שנות התיישבות הוציאו בהסתדרות תכנית על העליות השנייה והשלישית. עוד הוציאו בהסתדרות משחק סימולציה על הפלמ"ח, תכנית ל־1 במאי – „העבודה היא חיינו" המנסה לתת תוכן עכשווי לחג (דמוקרטיה תעשייתית), תכנית על העבודה במקרא ועוד. היום שמים דגש מיוחד על הוראת ספר יהושע – ספר הכיבוש וההתנחלות. קבוצת מורים מנסה לפתח תכנית לימודים חדשה לספר, ומתלבטת בהוראת הבעייתיות של הספר.

זהו הסעיף בחוק החינוך הממלכתי תשי"ג־1953 שביטא, על־פי חוגי החוק, את הנחלת ערכי זרם העובדים לחינוך הממלכתי הכללי:

מטרת החינוך הממלכתי

מטרת החינוך הממלכתי היא לבסס את החינוך היסודי במדינה על ערכי תרבות ישראל והישגי המדע, על אהבת המולדת ונאמנות למדינה ולעם ישראל, על אימון בעבודה חקלאית ובמלאכה, על הכשרה חלוצית, ועל שאיפה לחברה בנויה על חירות, שוויון, סובלנות, עזרה הדדית ואהבת הבריות.

כל התכניות מיועדות לחטיבות הביניים או לבתי הספר התיכוניים, ולא לבתי ספר יסודיים.

בני טובים באים ללמוד בשכונה

בית הספר „גבעת גונן" בירושלים הוא היום בית הספר היחיד המחנך את כל תלמידיו על־פי ערכי תנועת העבודה. מלבדו קיימים עוד כמה בתי ספר בהם מתחנכות כמה כיתות, או שכבות גיל, על־פי אותם ערכים. בית הספר גונן מצוי בלבה של שכונת קטמון ט' שהיא אינה שכונה עשירה, בלשון המעטה. משום כך אין הוא יכול להיות דגם לבתי הספר שיבואו אחריו. אך עד כה הוא היחיד המתנסה בתרגול היום־יומי של חינוך ברוח ערכי התנועה. כמעט אותן בעיות שעמדו לפני יעל לוין, מנהלת בית הספר, וצוות המורים, תעמודנה בפני כל מנהל שיקבל על עצמו ניהול בית ספר כזה.

בבית הספר 21 כיתות, 3 כיתות מקבילות בכל שכבה מא' עד ז'. עלייתה של שכבת כיתות ו' של שנה שעברה, לכיתות ז' של השנה, מסמלת מחסום אחד שעבר בית הספר – הפיכתו מבית ספר יסודי (א'־ו') לבית ספר הכולל גם חטיבת ביניים. התכנון הוא שגונן יהיה בית ספר 12 שנתי ומחכים כו, בקוצר רוח, לראות את שכבת ט' עולה לי', כדי להפוך את הרעיון לעובדה. בגונן לומדים כ־690 תלמידים. 80% מילדי השכונה לומדים בבית הספר. עוד כ־15% מהילדים נשלחו לבית ספר דתי, ורק כ־5% מהילדים הולכים לבית ספר רגיל, על־פי דרישת הוריהם. כ־30% מכל שכבת גיל הם ילדים הבאים „מבחוץ", לרוב משכונות מבוססות יותר, כמו רחביה. הילדים הללו נשלחים על־פי בקשת ההורים. כך נשמר עקרון האינטגרציה בצורה לא מקובלת: בגונן נשארים בני השכונות במקומם ובני הטובים מגיעים אליהם.

הקמתו של בית ספר כזה דווקא בשכונת קטמון – מפתיעה. מספרת יעל לוין: „בשנה הראשונה קיבלנו את אישורם של ההורים רק לגבי כיתות א', ב', ג'. שכבות ד', ה', ו' נשארו במסלול הרגיל. היום אין כיתות יוצאות דופן. הסברנו להורים

צילום בועז לנור

נורית גולן (אחראית על תכנית הלימודים במחלקת החינוך והתרבות של ההסתדרות)

במדויק את השיוך הפוליטי, כדי לא להטעות אנשים אמרנו להם שנציגה על־יארמות של תנועת העבודה הוא שמעון פרס, דווקא בעיצומה של תקופת בגין. ההורים ידעו בדיוק לקראת מה הם הולכים. הסברנו עד כדי הגזמה".

מדוע הסכימו ההורים?

„בית הספר שלנו פועל כבר שנים רבות במתכונת של בית ספר ממלכתי. במשך כל השנים היה קשר הדוק ואמון רב בין ההורים לבין בית הספר. ההורים היו בטוחים תמיד שבית הספר עושה רק דברים טובים לטיפוח הילדים. הסכמתם היתה, למעשה, הבעת אמון בבית הספר ובצוות העובדים. עצם ההחלטה לעשות בית ספר שונה היא הצהרה שמחייבת תרגום פדגוגי לכיתה. את התרגום עושים ההורים. את ההמלצות על הדגשות ערכיות עושה צוות המורים. בית ספר כמו שלנו אינו יכול לפעול ללא מעורבות הורים". כיום מקיימים ההורים והמורים ועדות שונות: ועדת מחויבות – לגיבוש הדרכים למעורבות ההורים בפעילות ביה"ס, ועדת קיבוץ – לחיזוק הקשר עם התנועה הקיבוצית, ועדת תכניות לימודים, ועדה רעיונית, ועדת קשר עם העירייה, ועדת תנועת הנוער (שבחרה, לאחר דיונים רבים, להכניס את תנועת השוה"צ לבית הספר), ועדת בית וסביבה, ועדת עלון, ועדת חטיבת הביניים, ועדת המחשב, ועדת חברת ילדים, ועדת קייטנה וועדה למפגש בין שונים.

„אין פה יחסי כוחות שווים בין ההורים" אומרת יעל לוין, „יש קבוצה עם כוח שבאה מבחוץ וקבוצה שנייה, שזה הבית שלה ובית הספר שלה, שהיא בעלת יכולת אחרת. בוועדות המתכננות הורים רבים הם 'חיצוניים', בעוד שבוועדות הביצועיסטיות יש הורים משתי הקבוצות. המפגש בין ההורים מעלה את ההבדלים. אין זה הבדל עדתי, אלא הבדל בין שתי קבוצות שהאחת זכתה להיות משכילה בעוד שהשנייה לא זכתה בכך. ההשכלה, אמנם, הגורם המפריד, אך ישנה ההכרה שאולי לדור [illegible] אין סיכוי לעשות את השינוי, אבל ביחד אפשר [illegible] לילדים שונים; כך קל יותר להגדיר מטרות למרות השוני.

המטרה להשיג אינטגרציה מלאה בין ילדים שבאו [illegible] לבין ילדים שגדלו על „פישר פרייס" משכונת רחביה, על־ידי שיטה שהיא „תנועת העבודה פרופר".

אומרת יעל לוין: „אנו מנסים לתת לכל ילד להתבלט בכישוריו, ולמנוע את הגישה המקובלת אצל ילדים [illegible] המצטיין בלימודיו הוא גם המקובל בחברה. בעזרת משחקים וספורט אנו מנסים ללמד חוקים. דינמיקה של קבוצה, סיפוקים וכיו"ב. אצלנו, חבר בנבחרת הכדורגל זוכה [illegible] גדולה. כך גם המצטיינים במוסיקה, באמנות, או אפילו [illegible] (נושאים מפותחים מאד בבית ספר גונן הזוכה בקרנות [illegible] רבות להעשרת חיי המוסיקה והאמנות ומתגאה בתזמורת, מחול וכו'). הילדים לומדים להכיר זה את זה לפי איכויותיהם. בחברת הילדים החבר נמדד, בסופו של דבר, לפי כישוריו, בוחן את היושר והכושר של חברו. על־ידי הרגשת כושרו של כל ילד יצרנו קשרי חברים וקבוצות מנהיגים מעורבות".

לעתים משתמשים באמצעים „טכניים" יותר ליצירת [illegible] ילדים מעורבת. שלוש פעמים בשנה בוחנים את היחסים האישיים של הילדים, ובהתאם לכך משנים את מקומות הישיבה, או אפילו את מבנה הכיתה. כל ילדי בית הספר חייבים [illegible] חלק מהעבודה היא עבודה פיזית (ניקוי, קישוט, תיקון [illegible] ונטיעת עצים שהצליחה השנה, לאחר 7 נסיונות). חלק אחר – פרויקט החונכות בו עוזרים ילדי הכיתות הגבוהות [illegible] הקטנים יותר. ההורים משתלבים באופן סדיר בפעילות בית הספר, בוועדות, בשיעורים ובפרויקטים מיוחדים, כמו [illegible] במאי או „היום הכחול" בו הולכים הילדים, בקבוצות, [illegible] העבודה של ההורים.

„יש הורה", אומרת לוין, „שלקח את הילדים לאונייה, בה הוא מרצה, ויש זפת גגות שלקח את הילדים למקום [illegible] וגם נתן להם לזפת חלק מהגג".

לקלפי – דרך בית הספר

בדרך, כשנסעתי לביה"ס גונן בירושלים, אמר לי נהג האוטובוס: „אתה נוסע לבית הספר של המערך? [illegible] אנחנו עוד נקים בית־ספר של כהנא ונזיין את [illegible] המתנגדים לבתי הספר ברוח ערכי תנועת העבודה וח"כ מיכה רייסר (ליכוד) בראשם, נזעקים [illegible] הביטוי „תנועת העבודה", המשמש, מצד אחד, [illegible] לערכים אותם רוצים להנחיל בבתי־הספר, ומצד [illegible] למפלגות השמאל.

„מה שקורה", אומר רייסר לעיתון מעריב, „[illegible] הקמת בתי ספר על־פי תנועת העבודה הוא [illegible] למשבר ממלכתי. עוברים על החוק ואין פוצה ומצפצף". על־פי רייסר: „קבוצת הורים בעידוד [illegible] העבודה וראשי משרד החינוך, שגם הם מאותה [illegible] החליטה כי יקומו מוסדות חינוך מטעם. [illegible] הקימו בהסתדרות העובדים הלאומית גוף [illegible] תגובת־נגד להסתדרות וניסה להקים בתי־ספר [illegible] התנועה הלאומית. רייסר אומר: „אם הם עושים, גם אנו, בליכוד, צריכים לעשות זאת".

ח"כ רייסר מתכונן גם להגיש הצעת חוק [illegible] לתיקון חוק החינוך הממלכתי. „אינני מתנגד [illegible] הורים בתכניות הלימודים, אך אין להעלות [illegible] החדרת סממני הפוליטיזציה בדלת האחורית [illegible] של פעילות חינוכית".

בהסתדרות מבקשים להדגיש שבית ספר [illegible] בית־ספר „פוליטי", אך לא „מפלגתי". [illegible] בהסתדרות את האפשרות של הקמת [illegible] „מטעם" מפלגות וזרמים אידיאולוגיים שונים? [illegible] מרים קונדה: „יכול להיות שבעתיד יהיו בתי־ספר [illegible] תנועת העבודה, של התנועה הלאומית, ושל [illegible] החור"ב (בתי ספר ממלכתיים דתיים עם תגבור [illegible] היהדות הנחשבים למחמירים בחינוך הממלכתי [illegible] המפד"לי). אני לא רואה כל מניעה לכך. [illegible] מדברת על סובלנות. אני לא יכולה למנוע [illegible] חינוך אידיאולוגי. [illegible]

[illegible]

בעת ביקורי התרשמתי שההורים הם שווי זכויות גם בקשר לחינוך עצמו, וניתן בהם אמון רב. כך, כשבאה אם אל המנהלת והתלוננה על ילדים המציקים לבתה, היתה התשובה הטבעית של המנהלת: „תיכנסי לכיתה (באמצע השיעור וללא תיאום מראש) ותנסי לנהל שיחה על הנושא".

לכל כיתה בבית הספר יש „כיתה־אחות" בקיבוץ ובכפר ערבי. הילדים מתראים עם „אחיהם" מספר פעמים בשנה. לעתים אף מתארחים כמה ימים במחנות עבודה. בקיץ אורגנה קייטנה משולבת לילדים מירושלים ולילדי קיבוץ צרעה. לדברי המנהלת אין נמנעים מלעבור מעבר לקו הירוק, אך בכל פעם שחוצים אותו מציינים את העובדה. מפני „שיש פה גם עם אחר ומפני שעל כל מטר שנכבש יש היסטוריה של דם".

מלמדים היסטוריה דרך שירי משוררים

בית הספר מלמדים לפי תכניות הלימודים של משרד החינוך, אך יוזמים מדי פעם תכניות חדשות. כך מנסים ללמד היסטוריה דרך שירי משוררים. ואת נושא [illegible] מלמדים בעזרת שירי רחל. יש גם תפישה שכבתית [illegible] דופן. בכיתות א' מלמדים קריאה ללא ה„אלפוני" המוכר. כל תלמיד מספר סיפור אישי, או סיפור מסביבתו הקרובה, המורה רושמת את הסיפור על הלוח, וכך לומדים לקרוא. בסוף השנה מקבלת כתה א' את המקראה שכתבה בעצמה.

„זוהי שיטה המתאימה מאוד לבית ספר אינטגרטיבי", אומרת לוין, „דגש מיוחד ניתן ליצירת 'חברת הילדים'".

אחת לשבוע מתכנסת מועצת התלמידים בספרייה. כשביקרנו שם העלה יהודה, המדריך החברתי ומרכז המועצה, את שאלת הקשר בין שני חלקי בית הספר, (קיימים בו שני בניינים שהקשר הפיזי ביניהם רופף). הילדים העלו הצעות שונות: „נבנה גשר", „נחפור מנהרה", אבל גם „ניזום טורניר כדורגל משותף בהפסקות, מסיבות משותפות ופרויקט חונכות של תלמידי הכיתות הגבוהות שבבניין אחד, לתלמידי הכיתות הנמוכות שבבניין השני".

בידי מועצת התלמידים נתונות גם מספר סמכויות: הילדים החליטו שאין מעשנים בבניין בית הספר. בחדר המורים קמה סערה גדולה, אבל היום מסתערות המורות אל מגרש המשחקים בכל הפסקה ומעשנות שם. כך גם כשהחליטה המועצה לצאת לתהלוכת קרנבל ברחובות השכונה: המורים וההורים לא כל כך התלהבו, אבל קיבלו עליהם את הדין ושיתפו פעולה. אגב, שילובם של ההורים והמורים בחיי היומיום של בית הספר מחייב גם את הקן השומרי של בית הספר להיערך בהתאם: רלי מבית ניר, ראש הקן, הוא משתתף קבוע בישיבות מועצת התלמידים, מדריכי הקן מסייעים בחונכות ונקראים פעמים רבות להיכנס לכיתות ולהעביר שיעורים בנושאים שונים.

רלי אומר שמעורבות ההורים והילדים בפעילות הקן גדולה מבכל קן שומרי אחר: „בית הספר והקן הם שתי פונקציות המשלימות זו את זו, ועובדות בתיאום מלא".

כיצד רואה יעל לוין את בוגר בית הספר לאחר שיסיים 12 שנות לימוד?

„הייתי רוצה לראות אותו מעורב בחברה, קורא עיתונים ומתעניין במתרחש סביבו. אני רוצה שיעבור את החוויה של החינוך הסימטרי בבית הספר ובתנועת הנוער, שיבחר בעיסוק המתאים לו לאחר שהיתה לו הזדמנות להכיר את הכל. שלא יהיה בור, אלא משכיל, ושיכיר את תחומי התאטרון, התרבות והמוסיקה. אני מקווה שיהיה סוציאליסט. בית הספר שלנו מהווה מקום להכרות עם כל התחומים האלו, לא כצורה כואבת, כפי שהוא נתקל בהם במקום אחר".

האם יש עתיד לבתי הספר ברוח ערכי תנועת העבודה? האם יצמחו עוד ועוד בתי ספר או שנסתפק בנקודות מבודדות פה ושם?

מרים קונדה אומרת: „בסופו של דבר כשמורה נכנס לכיתה וסוגר אחריו את הדלת, הוא ותלמידיו הם עולם בפני עצמו. ישנן כיתות רבות המקבלות חינוך ברוח ערכי תנועת העבודה ללא

צילום בועז לנור

מרים קונדה (ראש מחלקת החינוך והתרבות בהסתדרות)

היה היה זרם עובדים

בתי הספר הראשונים של זרם העובדים הוקמו בשנת 1921 בכפר גלעדי, בבן־שמן ובעטרות על־ידי מורים ואנשי התיישבות. הזרם אושר על־ידי ועד החינוך של הועד הלאומי כזרם אוטונומי בעל רעיונות מיוחדים, בעל דרכי חינוך ותכניות לימוד נפרדות. ב־1923 להלכה וב־1929 למעשה. בין מטרות היסוד: עיצוב אישיות יהודית חלוצית, עצמאית, חתירה לחזון ציוני סוציאליסטי. לקשור את הילד קשר על קיום לעמנו ולערכי הנצח המוסריים והתרבותיים של היהדות, להעמיק בו את אחדות הגורל של עמנו בארץ ובתפוצות, להקנות לו את ערכי תנועת העבודה בארץ, ולחנכו לשותפות גורל עמה, לעורר בו להט לכונן משטר חברתי חדש וצודק ללא ניצול וללא מעמדות.

המודל החינוכי עליו מתבסס הזרם היה „חברת הילדים". תכנית הלימודים כללה שלושים אחוז לימודי יהדות ושבעים אחוז לימודים כלליים, בעוד שבזרם הכללי למדו ארבעים אחוז לימודי יהדות. האוטונומיה התבטאה בהקמת מוסדות חינוך נבדלים, מגני הילדים ועד סמינרים למורים ובתי ספר מקצועיים.

באוקטובר 1951 אישרה הכנסת את קווי היסוד של ממשלת בן־גוריון בהם דובר במפורש על חינוך ממלכתי ללא זרמים. בהתאם לכך פעל שר החינוך בן ציון דינור בהביאו לפני הכנסת חוק חינוך ממלכתי ב־1953. (ראה משבצת נפרדת). בשנת פירוקו, כלל הזרם 43.4% מבתי הספר בארץ.

מקצת מן הערכים אליהם התכוון זרם העובדים, הוכנסו לחינוך הממלכתי. בבתי הספר הקיבוציים שומרים עד היום על רוחו וחלק מדרכו של החינוך שהיה בזרם העובדים.

הצהרות והכרזות. חשוב לנו החינוך עצמו ולא השמות והתארים. למעשה, כבר היום ישנם הרבה בתי ספר ברוח ערכי תנועת העבודה ואיש אינו קורא להם כך. אני מעריכה שתוך 10 שנים תשרור רוח ערכי תנועת העבודה בכ־70% מבתי הספר. אם בצורה מוסווית ואם בצורה הצהרתית".

אומרת המנהלת הביקורתית מת"א: „אי־אפשר לבנות בית ספר על יסוד כוונות טובות של הורים, או של ההסתדרות. ואי־אפשר לשבת ולחכות עד שקבוצות הורים תתעוררנה. בית ספר כזה צריך להיות אלטרנטיבה שמשרד החינוך יציע להורים. בדיוק כפי שהוא מציע להם היום כמה אלטרנטיבות (ממלכתי, ממ"ד, חקלאי, מקצועי, קדם־צבאי וכו'). אני בטוחה שאם יעמיד משרד החינוך לפני ההורים אפשרות לבחור גם בבית ספר כזה, רבים מההורים, שהיום אינם יוזמים ואינם מוכנים לפעול, ישלחו אליו את ילדיהם". ואכן, במקום מגורי המארגנה קבוצת הורים לפעולה בנושא. לדבריהם הורים רבים אומרים להם: „אם יהיה בית ספר כזה אני אשלח אליו את הילד, אבל אני לא יכול או מוכן לעזור בארגון. (י.א.) לדברי המנהלת יכול משרד החינוך להציע להורים אלטרנטיבה כזאת, גם ללא שינוי בחוק חינוך ממלכתי. „כפי שמציע היום המשרד תכנית העשרה בלימודי היהדות לבתי ספר ממלכתיים ותל"י, אפשר להציע גם תכנית העשרה ברוח ערכי תנועת העבודה".

בכל מקרה, העיניים מופנות היום כלפי ההסתדרות. הרעיון לא יוכל להתפתח אם לא יוקם בהסתדרות מרכז פעיל ויוזם שירכז את כל הטיפול בנושא. החל ביוזמה הראשונית, פעולות הארגון, סיוע בפיתוח תכניות לימודים, וכלה בפיקוח ומעקב אקדמי על פעילות בית הספר (ואליו משוועת יעל לוין לבית ספרה). אם כי אין ברצונה של ההסתדרות להפוך למשרד חינוך חדש, או לחדש את זרם העובדים (שהיה לדעתה זרם אליטיסטי) אסור, לדעת אנשי חינוך עמם דיברתי, לשמוט את קצה החוט שנוצר. היום מסתובבות בשטח הרבה קבוצות עם רצון טוב, וכמה רעיונות טובים לא פחות. מרכז תיאום, ריכוז וסיוע, שיוקם בהסתדרות, יוכל להעלות את הנושא לפסים מעשיים. כולנו נצא מכך ברווח".

צילום בועז לנור

צבי רמות (מן ההורים הפעילים ברמת אביב)

מה הם ערכי תנועת העבודה

„העבודה" אומר חנן ארז מזכיר מפ"ם וראש ההנהגה הראשית של השוה"צ לשעבר. „שאתה מדבר עם אנשים שונים, וכל אחד מהם מנסה לנסח ערכים שמזמן לא עסק בהם, רק מדגימה את המבוכה".

מרים קונדה מנסה לנסח: „זה לא יהיה בית ספר שיעודיו הם השגת מצביעים, אלא בית ספר להומניות, לדמוקרטיה, לסובלנות ועזרה הדדית, שהם ערכי תנועת העבודה. עבודה עברית, אהבת הארץ וחזרה למקורות חינוך" היא אומרת. „אינו יכול להיות דבר סטרילי, גם כאשר מנסים לחנך בסטריליות זוהי [illegible] לחוסר מעורבות. חוסר השקפה בראש קטן. לכל אדם, ולכל מורה יש עמדות, נטיות והשקפת עולם. אי־אפשר להכניס את כל אלו לכיס".

חוה איש שלום מנהלת בית הספר „דנמרק" בירושלים (חברת מזכירות תנועת המחנכים), אומרת „הערכים הם ערכים שבאופן בלעדי אפשר לשייך אותם לתנועת העבודה: דמוקרטיזציה של החינוך, שיתוף מורים, תלמידים, והורים בקביעת תכניות הלימוד [illegible] החיים בבית הספר. הדגש יהיה על ערך העבודה, העצמית, עזרה הדדית, ושוויון ערך האדם. הכוונה היא לבלום את המגמה של השגיות, קריירות ושל אני ולא אנחנו".

האם יש כמה „תנאי מינימום" שיהפכו בית ספר מסוים לבית ספר ברוח ערכי תנועת העבודה?

אומרת איש שלום: „לא יכול להיות בית ספר כזה ללא עזרה הדדית, עבודה עצמית ושיתוף הורים. אבל יכול להיות בית ספר כזה שלא יחגוג את האחד במאי ושיבקר בהתנחלויות". מעבר לדברים אלו אין איש מוכן להגדיר באופן ברור יותר את ערכי תנועת העבודה המבוקשים. איש אינו מוכן להגדיר את היעד של חינוך ברוח ערכי תנועת העבודה. איש אינו מוכן גם לתאר את הדרך בה ילכו המחנכים והתלמידים לעבר היעד. או לציין, לפחות, כמה צעדי דרך [illegible]

מרים קונדה אומרת: „[illegible]"

חנן ארז אינו מנסה להגדיר [illegible]

דבר נוסף הוא – פיתוח קואליציה של כוחות הצמיחה, הפיתוח, החקלאות, התעשייה והמחקר וכל הגורמים המפתחים את העבודה – על חשבון אלה המפתחים את ההון במחזור היקף של הצמיחה".

חנן ארז מתייחס גם לדרך של גיבוש תכניות הלימודים, המטרות, ולהזמנות מחודשת מוזיקה של הערכים, המטרות ותכניות הלימוד: „תנועת העבודה היא פלורליסטית, אך יש לה גם קווים אדומים. [illegible]

[illegible]

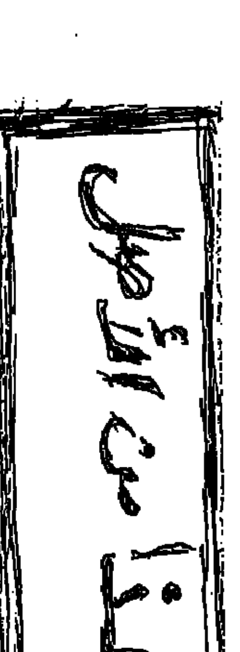

סוכנים בודדים, כפולים ומשולשים

מאת יהודה צ

מציאות עולם הריגול עולה על כל דמיון. המאבק בין הק.ג.ב. לבין הסי.איי.אי. יוצר מצבים בהם אין סוכן מעל לכל חשד, ואין פרשת עריקה מסתיימת לעולם. פרשת יורצ'נקו השבוע תוכיח. פרשות אחרות בכתבה שלפניכם

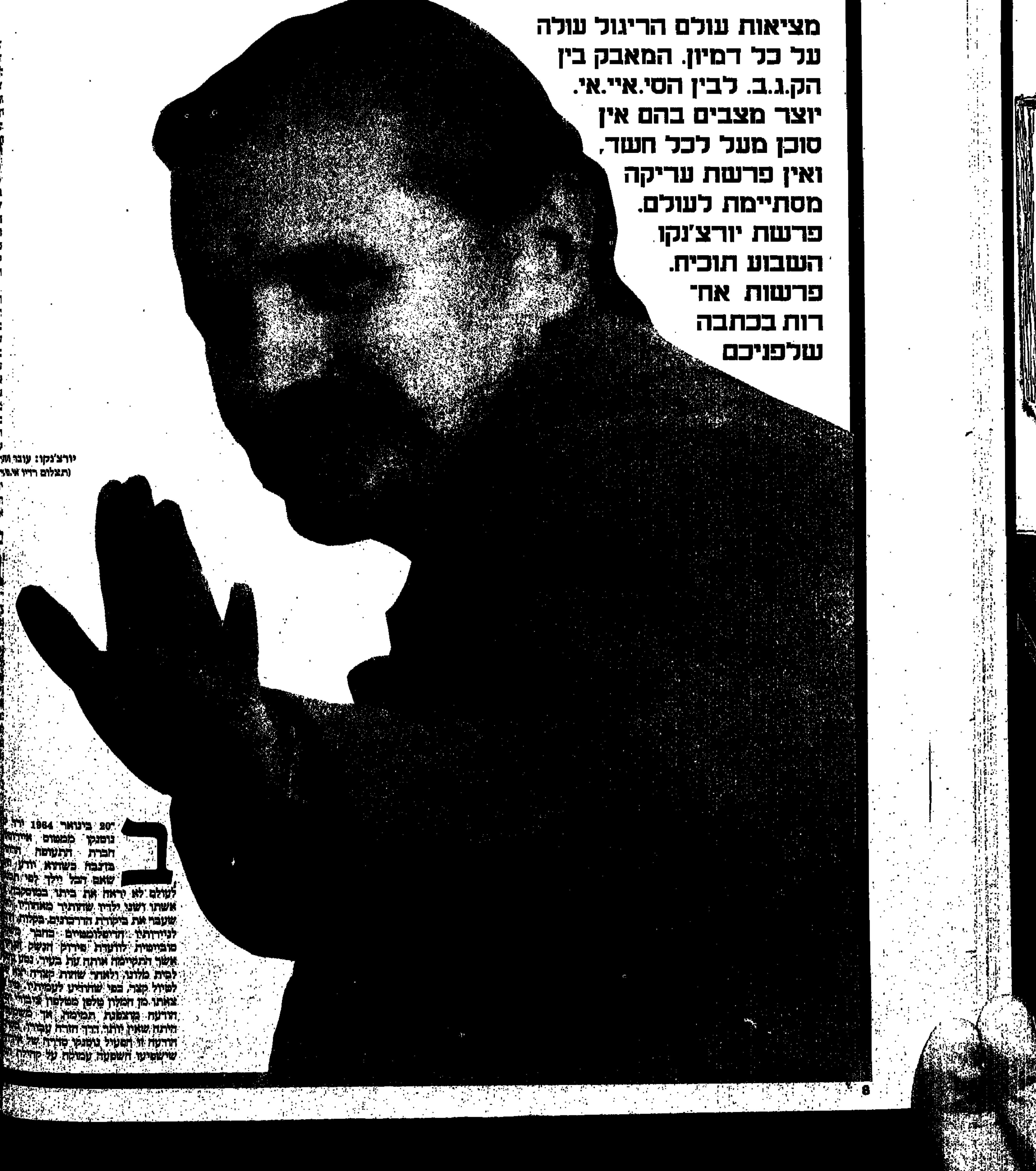

יורצ'נקו: עובד
(תצלום רויו א

ב־20 בינואר 1964 ירד ... נוסנקו ממטוס איזו... חברת התעופה ה... בז'נבה כשהוא יודע ... שאם הכל ילך לפי ה... לעולם לא יראה את ביתו במוסקבה, אשתו ושני ילדיו שהותיר מאחוריו... שעברו את ביקורת הדרכונים, מקלות... לנוירותיו הדיפלומטיים בחבר... סובייטית לוועדת פירוק הנשק ... אשר התקיימה אותה עת בעיר, נסע ... לבית מלונו, ולאחר שהות קצרה ... לטיול קצר, כפי שהודיע לעמיתיו... צאתו מן המלון טלפן מטלפון ציבורי... הודעה מוצפנת תמימה, אך משמעות... היתה שאין יותר הדרך חזרה עבורו... הודעה זו הפעיל נוסנקו סדרה של ... שישפיעו השפעה עמוקה על קהילת ...מערביות במהלך עשרים השנים הבאות.

חילוקי הדעות שעוררה עריקתו של נוסנקו עדיין נמשכים, וחשדות על תפרפרת המרגלת לטובת רוסיה בתוככי הביון המערבי שרירים וקיימים עד עצם היום הזה בקרב קציני הביון בארה"ב. עד היום ממשיך לטעות ג'יימס אנגלטון, מי שעמד בראש מחלקת הריגול של הסי.איי.אי, שנוסנקו הוא סוכן רוסי ש"הושתל" כעריק, כדי להכות את הביון בארה"ב ולחפות על "תפרפרת" אמיתית בתוך הסי.איי.אי, הפועלת, אולי, עד היום הזה, למען הריגול הרוסי. אנגלטון אולץ להתפטר ב־1974 ומאז, למרות שלא העניק באורח רשמי שום ראיון פומבי בנושא, פורסמו חששותיו בצורת רומנים דמיוניים־כביכול פרי עטם של סופרים שהיו בעבר קציני הסי.איי.אי, או עיתונאים רבי השפעה ב"ניוזוויק" וב"טיים". דמותו של אנגלטון, חובב דיג, זקן עקשן, אוהד ישראל, בעל נסיון עשיר בעסקי ריגול, הונצחה בספרים רבים. בחודשים האחרונים, נעלמו עקבותיו של ויטאלי יורצ'נסקו, מי שתואר כממונה, בעשור האחרון, על פעולות ריגול רוסיות בארה"ב, נפתחה שרשרת של אירועים המחזקים בעקיפין את טענותיו של אנגלטון. על־פי כל הסימנים נשא יורצ'נקו באחריות לסופה האדירה המטלטלת את עולם הריגול הבין־מעצמתי בחודשים האחרונים, מאז ערק לתוככי הסי.איי. אי. עריקתו שימשה כנראה, למערב "מאיץ" לשורה של עריקות במערב ובמזרח, כאשר תוך חודשיים־ימים ערקו למזרח גרמניה ראש הריגול הנגדי המערב־גרמני ופקידים רמי־דרג בממשל הגרמני בעמדות רגישות, שפעלו למען רוסיה. מצד אחר של המתרס, באותם ימים ממש, לפעמים בהבדל של שעות, ערקו סוכני הק.ג.ב. בלונדון, ספרד ומערב אירופה למערב.

במערב טענו שנפל לידיהם יורצ'נקו, העריק החשוב ביותר מן הק.ג.ב. שאי־פעם הגיע לידי המערב, ובאמתחתו שמות של בוגדים, סוכנים לשעבר של הסי.איי.אי., שפעלו למען הק.ג.ב. אולם התברר שמדובר בשמות של סוכנים־לשעבר, שפרשו מזמן, שלא ניתן היה לחקרם, כי חלקם מתו, ואחרים עזבו כבר את גבולות ארה"ב. אך עצם העובדה שסוכנים של הסי.איי.אי. עסקו בריגול למען ברה"מ, מעורר חשש כבד שמא יש עדיין סוכנים בסי.איי.אי., המשרתים למעשה את הרוסים ובכך התעוררה מחדש השאלה שהעסיקה את שרותי הביון בארה"ב בשנות השישים, על־אודות התפרפרת הרוסית בתוך הסי.איי.אי.. ולמה דווקא עכשיו ערק יורצ'נקו. כדי להבין את מורכבותה של השאלה, ושל הפרשה כולה, עלינו לשוב אחורה לראשית שנות השישים.

נוסנקו — עריק בספק

בדצמבר 1961 ערק אנטולי גוליצ'ין, רב־סרן בק.ג.ב. המוצב בהלסינקי, בירת פינלנד, לארה"ב. הסוכן הרוסי, רעייתו ובתם הקטנה הוברחו דרך הים לארה"ב על־ידי הסי.איי.אי. כמות המידע שהביא עמו גוליצ'ין כ"נדוניה" הדהימה את האמריקנים. בחקירתו הראשונית, שארכה מספר חודשים, הסגיר גוליצ'ין מאות קציני ק.ג.ב. אשר פעלו במערב, ועשרות רבות של אזרחי גרמניה, אנגליה וארצות סקנדינביה ששירתו את הק.ג.ב. אנגלטון, בתוקף תפקידו כראש הריגול הנגדי בסי.איי.אי., עמד אישית בראש צוות החוקרים את העריק. אנגלטון, הידוע כחשדן מובהק, וכמי שאינו מאמין לשום מלה שנשמעת ברוסית, כהגדרת מקורביו, התרשם עם עמוקות מאישיותו של גוליצ'ין ועוד יותר מתוכן הצהרותיו. גוליצ'ין, אשר פרסם עתה, לאחר 23 שנים, ספר בשם "שקרים חדשים במקום ישנים", טען אז שני דברים שהרשימו במיוחד את אנגלטון ואנשיו. גוליצ'ין, שהיה העריק הרוסי היחידי בוגר האקדמיה הצבאית גבוהה של בריה"מ, הזהיר את חוקריו שלאחר עריקתו יש לצפות לגל של עריקים רוסיים אשר בדרכים מתוחכמות ינסו לחבל בתרמיתו בעיני הביון המערבי, על־ידי הטלת ספקות באמיתות דבריו.

אך לא פחות חשוב היה הגילוי שבתוככי הסי.איי.אי. פועלת למען הרוסים תפרפרת בדרגים הבכירים ביותר. לדברי גוליצ'ין, ... של עריקות רוסיות, נועד לטרפד את המידע שהוא הביא עמו ולזרוע ספק בכל הנוגע לתפרפרת.

שלושה שבועות לאחר מכן, בדיון מייגע על הקפאת הנשק הגרעיני שהתקיימו בז'נבה בראשית פברואר 1962, חמק יורי נוסנקו, אז בן 34, שסופח לא מכבר למשלחת הרוסית, את אולם הישיבות ונפגש בחשאי עם סוכן הסי.איי.אי. בבירה בפרברי העיר השווייצית.

נוסנקו, ששירת את הק.ג.ב. מגיל 22, היה בעל ייחוס רם. אביו היה חבר בוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית, וכאשר נפטר השתתפו במשמר הכבוד ליד ארונו, חרושצ'וב וורושילוב, מלנקוב ובולגנין — או ראשי רוסיה. גופתו הוטמנה בחומת הקרמלין — דבר המעיד על הכבוד שרחשו לו.

נוסנקו הביע נכונות לשרת את הסי.איי.אי. ומסר מידע על שני בוגדים בדרג־ביניים באנגליה, שפעלו למען הק.ג.ב.. אולם הוא הצהיר שלעולם לא יוכל לעזוב את בריה"מ ולערוק למערב, בגלל משפחתו. אולם בינואר 1964, 19 חודשים מאוחר יותר, שבועות אחדים בלבד לאחר רצח הנשיא קנדי, הועלו האשמות כי רוצחו, לי אוסוולד, הוא סוכן רוסי; נוסנקו ערק למערב, כשבידיו מידע ה"מטהר" את אוסוולד מכל חשד של קשר עם הרוסים. דבריו אושרו, במקביל, על־ידי סוכן רוסי אחר בעל תפקיד בכיר במשלחת ארצו באו"ם, שפעל למען האף.בי.איי. האמריקני, ואשר, למרבה המקריות, גם הוא החל לשתף פעולה עמו חודשיים בלבד לאחר עריקתו של גוליצ'ין. הסוכן כונה על־ידי האף.בי.איי. בשם הצופן "פדורה".

אנגלטון החשדן, שדבריו של גוליצ'ין חיזקו, כנראה את חששותיו הוא, הגיע למסקנה שיש כאן יותר מצירוף מקרים. הפעם, לאחר עריקתו של נוסנקו ב־1964 היתה לו אפשרות לעמוד אישית על טיבו של האיש, ועל אמינותו של "פדורה" שהיה סוכן פעיל למען האמריקנים במשך 15 שנה עד לשובו במפתיע, (ולפחות עבור מעסיקיו האמריקנים) ב־1977 לרוסיה. ריצ'רד הלמס, סגנו של ראש הסי.איי.אי, פקפק גם הוא באמינותו של נוסנקו, ולא מיהר לאשר את בקשתו לערוק, אולם נוסנקו טען שהתקבל מברק בז'נבה הפוקד עליו לשוב למוסקבה מיד, והדבר מעיד על כך שהרוסים חושדים בו וחייו בסכנה. הלמס הבין שאין הוא יכול להסתכן באבדן עריק חשוב, כי ייתכן שבכל זאת הוא אמין. לפני שהגיע לארה"ב הספיק נוסנקו למסור בז'נבה דיווח ראשוני המטהר מכל חשד את הסובייטים מקשר כלשהו עם רצח קנדי. הלמס, שסקר את ההתפתחות המדהימה הבין שאם סיפורו של נוסנקו על אוסוולד יוכח כאמין, יוכל הלמס לפתור בעיה חמורה מאוד לארה"ב. נוסנקו, בניגוד לאוסוולד, שנרצח יומיים בלבד לאחר רצח קנדי, היה עד חי שיוכל להעיד כי קרא את התיק של אוסוולד בק.ג.ב., ולהעיד שלא היה סוכן רוסי. מאידך־גיסא הבין הלמס שאם יתברר שנוסנקו נשלח להטעות במידע כוזב את הסי.איי.אי., ואת ארה"ב, כפי שחששו אנשי אנגלטון בריגול הנגדי יש כאן חומר נפץ פוליטי רב עצמה. במקרה זה ייפגעו באורח חמור יחסי רוסיה — ארה"ב. כאשר הראשונה תואשם שניסתה לזייף את תולדות אוסוולד בעת שהותו ברוסיה ב־1959 — 1961 והדבר יביא קץ על הדטנט. אולם למרות שיקוליו ידע הלמס שאין לו ברירה אלא לאשר את בקשתו של נוסנקו לערוק, עקב סיכון חייו אם ישוב למוסקבה.

אדגר הובר, מי שעמד בראש האף.בי.איי. באותה עת, עקב בעיון רב אחרי חקירת נוסנקו, הן בז'נבה ומאוחר יותר גם בארה"ב. סיפורו של נוסנקו חיזק את מסקנתו שאוסוולד לא היה מעורב בשום פעולת ריגול למען רוסיה, וסיפורו פטר מהאשמה את האף.בי.איי. שהיה נתון באותה שעה להתקפה על כך שסוכניו לא עקבו אחר אוסוולד לאחר ששב בתום שנתיים של שהות ברוסיה לארה"ב. עתה לא רק פתרו את הק.ג.ב. מכל קשר לרצח קנדי, אלא גם את האף.בי.איי. הוכח, בריעבה, שלא היה קשר כלשהו בין אוסוולד לרוסים.

סוכן ושמו "פדורה"

להובר היתה אפשרות, לאמת את הסיפור על־ידי "פדורה" שהקשר עמו היה כה רגיש, עד כי זהותו האמיתית לא נמסרה לסי.איי.אי.. אשר לא קיבל שום מידע עליו כדי שיחידת הריגול הנגדי של אנגלטון תוכל לאמת סיפורו. רק לאחר כמעט 20 שנה החזור "פדורה" למוסקבה, ואז הודלף לאמצעי התקשורת בארה"ב שמדובר בפקיד רוסי בכיר ששירת באו"ם כפקיד גבוה. שובו של פדורה לבריה"מ, לאחר ששירת 15 שנה כביכול את האף.בי.איי, ובגד בבני עמו, גרם לתדהמה ולהקמת ועדת חקירה על פעולותיו בארצות הברית. הוועדה קבעה, ב־1980, שהוא פעל כל אותן שנים כסוכן רוסי ולמעשה הוא היה לא סוכן כפול, אלא משולש. "אשר מעסיקו האמיתי היה הק.ג.ב."

עוד לפני שוועדת החקירה פרסמה מסקנותיה ב־1980, היו אנשים במודיעין האמריקני שחשדם התעורר כלפיו. עמם נמנה, כאמור, ראש הריגול הנגדי בסי.איי.אי. ג'יימס אנגלטון, אולם הבית הלבן, בעיקר בתקופתו של ניקסון, נתן אמון מלא בדיווחיו של הסוכן הרוסי הבכיר וקיבל ללא עוררין את כל המידע שזה סיפק. לעומתו, דווקא פרשת נוסנקו, גרמה לאנגלטון לחשוד גם ב"פנדורה": לאחר שהגיע נוסנקו לארה"ב הוא נחקר תקופה ארוכה על־ידי אנשי אנגלטון והסתבך בכמה סתירות מהותיות בסיפורו. "פדורה" מיהר למסור למעסיקיו באף.בי.איי. שלאחר שנוסנקו ערק קמה מהומה גדולה במפקדת הק.ג.ב. במוסקבה. לדבריו, המפקדה היתה כה מודאגת מהתוצאות האפשריות לעריקתו, עד שפקדה להפסיק כל פעולות ריגול בארה"ב. פדורה גם אישר שני חלקים חשובים בסיפורו של נוסנקו: שהוא היה סגן אלוף בק.ג.ב.. וקיבל מברק זימון ממוסקבה לחזור לארצו ב־4 בפברואר. זה גרם, כפי שראינו, שנוסנקו ילחץ על הסי.איי.אי. כדי לאפשר עריקתו. חקירתו של נוסנקו נמשכה שלוש שנים תמימות, בבית מבודד, בו הוחזק בתנאי מעצר, בחדר מרופד לבן, כדי למנוע שיהרוג עצמו.

אנגלטון גילה סתירות רבות בסיפורו של הרוסי ובעקיפין גם בגרסת "פדורה" שתמך כל העת בנוסנקו. אנטולי גוליצ'ין, שכונה "אבן" על־ידי אנשיו של אנגלטון, ודמותו הונצחה בסרט "טופז" ובספרו של ליאון יוריס הנושא אותו שם, אישר, אמנם, לפני אנגלטון שנוסנקו היה קצין בק.ג.ב.. אך התעקש שלא ייתכן שהחזיק בתפקיד של ראש מחלקת התיירים: במקרה זה חייב היה גוליצ'ין עצמו להכירו בתוקף תפקידיו. גוליצ'ין קבע שאילו היה נוסנקו משרת במחלקת הק.ג.ב. העוסקת בשגרירות ארה"ב במוסקבה, היה גוליצ'ין חייב להכירו, כי שירת שם מספר שנים. ואכן הודה נוסנקו ששיקר בכל הקשור לדרגתו, וכי לא היה ראש מחלקה ולא סגן־אלוף אלא רק רב־סרן. עתה הוברר למחלקת הריגול של אנגלטון שב־4 בפברואר, היום בו קיבל נוסנקו, כדבריו, מברק זימון דחוף למוסקבה, לא הגיע שום מברק כזה מן הק.ג.ב. אל המשלחת הרוסית בג'נבה. גם כאן התברר שנוסנקו שיקר, אך הוא טען כי עשה זאת מתוך חשש שאחרת יסרב הסי.איי.אי. להעבירו לארה"ב. אנגלטון ידע עתה שנוסנקו שיקר במתכוון לגבי דרגתו ומניעי עריקתו. אם כי עדיין אין זה מוכיח שאין הוא עריק אמיתי: אך סיפורו המקורי אושר על־ידי "פדורה", דבר המעמיד אותו עצמו כשקרן. לאנשיו של אנגלטון היה ברור ש"פדורה" מנסה בכל מאודו ל"חזק" את סיפורו של נוסנקו. מדוע, שאלו אנשיו של אנגלטון, ינסה פדורה לאמת חלקים כוזבים בסיפורו של נוסנקו? כנראה שהוא סוכן הנתון לשליטת הק.ג.ב. ומשמש אותו להעברת מידע כוזב לאף.בי.איי.

ההשערה היחידה אליה הגיעו אנשי מחלקת הריגול הנגדי של אנגלטון ואנשי המחלקה הרוסית בסי.איי.אי. ה"סלאביים", כפי שכונו אנשיה, כדי להסביר פרשה מוזרה זו, היתה, כי הק.ג.ב. עצמו עומד מאחורי סיפורי פדורה ונוסנקו. אנגלטון כבר לא מפקפק שהשניים מופעלים על־ידי הביון הרוסי, אך הוא עדיין לא ידע את מטרתם, אולם חשש שהיא נועדה להסיר כל חשש מקיומה של תפרפרת בסי.איי.אי, ולסתור את גרסתו של גוליצ'ין ולחבל באמינותו. לתמונה נכנסו עתה שיקולים יוקרתיים של האף.בי.איי, והסי.איי.אי. אם יתמוטט סיפורו של נוסנקו, יהיה צורך לפתוח שלוש שנים לאחר רצח קנדי, את החקירה מחדש, עם כל ההשלכות הקשורות בכך למדיניות הפנים של ארה"ב. וקיימת סכנה רצינית ליציבות הארץ. אם נוסנקו משקר, יתברר שנשיאי ארה"ב והאף.בי.איי, הוטעו. יהיו לדבר השלכות חמורות עוד יותר. הלמס, שנעשה לראש הסי.איי.אי. ב־1966, הבין שיש כאן חומר נפץ פוליטי רב, ואז, להפתעת רבים, התקבלו כמה החלטות שהפכו את פרשת נוסנקו על פיה: כל הסוכנים שעסקו בחקירת הפרשה ופיתחו האשמות נגד נוסנקו נשלחו לשליחויות בחו"ל. כמה מראשי המחלקה הרוסית, שהוקיעו את נוסנקו, הוצבו מעבר לים. ראש המחלקה הרוסית בסי.איי.אי, מומחה לענייני רוסיה למעלה מעשר שנים וסגנו, מצאו עצמם עוסקים בנושא אחר לגמרי בארצות־הברית: מומחים אחרים לענייני רוסיה, שעוררו להכין כתב אישום נגד נוסנקו כסוכן משולש שעבד למעשה למען הרוסים, הועברו לתפקידים אחרים מחוץ למחלקה הרוסית.

הטיהור הגדול של "הסלאבים"

זה היה הטיהור הגדול של ה"סלאבים" כפי שהוגדרו בדרגים הבכירים בסי.איי.אי. ליצור מרחק בין הפרשה לבין הארגון. שני "בוררים", שלא הכירו את כל שלבי החקירה, פסקו שהריגול הנגדי של אנגלטון במחלקה הרוסית לא הוכיח את האשמותיהם נגד נוסנקו. לטענת "הבוררים" העובדה שנוסנקו לא נשבר במהלך שלוש שנות חקירתו מוכיחה, אם לא את חפותו המלאה, או לפחות קרוב לוודאי שלעולם לא תהיה הוכחה סופית ונחרצת שאמנם הוא סוכן סובייטי. זמן קצר לאחר מכן נרכש עבור נוסנקו בית בצפון קרוליינה שבארה"ב והוא הועסק כיועץ הסי.איי.אי. עם קצבה שנתית של 50 אלף דולר.

אנגלטון שוב חושד

חלפו השנים אך ג'יימס אנגלטון המשיך להתעניין בהיבט אחר של פרשת נוסנקו. במהלך ראיונות עם אנשי סי.איי.אי. ואף.בי.איי בסוף שנות ה־60, הזכיר נוסנקו פרשות מסוימות שאותן לא הזכיר בשנים בהן נחקר לאחר עריקתו. אנגלטון ייחס חשיבות מיוחדת להשמטות אלה, כי זיכרונו של נוסנקו התעורר לחיים רק בשנת 1967. אחרי שלרוסים היתה סיבה להאמין שהסי.איי.אי. אמור ללמוד על אותן פרשות ממקורות אחרים. מכאן העלה אנגלטון אפשרות שיש תפרפרת בתוך הסי.איי.אי.. הנשלטת על־ידי הסובייטים. ומספקת לנוסנקו את התשובות שהוא אמור לתת לחוקריו כדי לערכן סיפוריו. אך בדצמבר 1974 הופסקה באופן פתאומי הקריירה של אנגלטון בשרות הריגול הנגדי של הסי.איי.אי. "התפטרותו" של אנגלטון נגרמה על ידי הראש החדש של הסי.איי.אי. ויליאם קולבי, שהתנגד במשך שנים לעמדותיו ותמך בגלוי בנוסנקו וב"פדורה".

בראיון לכתב ה"ניו־יורק טיימס" סיפר קולבי, ביזמתו ודבר נדיר כשלעצמו, שג'יימס אנגלטון, כראש מחלקת הריגול הנגדי של הסי.איי.אי. נתן הוראה לפתוח מכתבים שהגיעו לארה"ב מרוסיה. קולבי הדגיש שזאת פעולה בלתי חוקית, ואנגלטון אשם בכך. דבריו פורסמו בעמוד הראשון של ה"ניו יורק טיימס" וקולבי הבהיר לאנגלטון שעליו להתפטר. הוא גם טרח להסביר לעוזריו הקרובים של אנגלטון שאל להם לצפות לקידום נוסף בסי.איי.אי. כולם הגישו את התפטרותם. מי שהיה סגנו של אנגלטון, ושאולץ להתפטר גם הוא, אמר ב־1977, לאחר שנודע ש"פדורה" שימש למעשה כסוכן רוסי: "זה גרוטסקי שאדם שנחשד ב־1977 כסוכן רוסי, משמש גושפנקה לנוסנקו, הממשיך לשמש כיועץ הסי.איי.אי."

לאחר ש"פדורה" החזר לברה"מ ב־1977 הוקמה ועדה בארה"ב שבדקה בקפידה את כל המידע שסיפק לאמריקנים במהלך 15 השנים בהן פעל כביכול למענם. בסוף 1980 פסקה הוועדה בתום חקירתה: "פדורה שימש סוכן הק.ג.ב.. ולעומת זאת נוסנקו היה עריק אמיתי".

סנטור בעד

סנטור ויליאם ורלוף, דמוקרט מוויומינג, חבר בוועדת המודיעין של הסנאט, אמר לפני שבועיים: "פרשת עריקתו של יורצ'נקו מעוררת חשדות. הוא מסר שהיו בוגדים בסי.איי.אי. העובדה שמדובר רק בעובדים־לשעבר חשודה בעיני. אם הצליחו סוכנויות ביון מערביות לחדור אל תוך הק.ג.ב. אין להעלות על הדעת שהסוכנים הסובייטיים חדרו אל הסי.איי.אי. שלנו רק באמצעות עובדים־לשעבר".

עתה טוען הסנטור האמריקני כי הגילוי שעובדים־לשעבר של הסי.איי.אי. פעלו למען הק.ג.ב. רק מוכיח את צדקתו של ג'יימס אנגלטון, המפוטר־לשעבר של הריגול הנגדי. עד למרישתו מתפקידו, כפי שראינו, ב־1974. בביון המערבי משערים שעוד צפויים גילויים נוספים, ושפרשת יורצ'נקו רק החלה לעורר גלים, ועדיין תהיינה השלכות מפתיעות. אולם יש המזהירים כי מוקדם לקבוע את אמינות העריק הסובייטי. ייתכן שמדובר בנסיון סובייטי להוליך בלבול בשורות הביון המערבי. זוהי קצה הקרחון של סיפור מסועף, אשר לעומתו מחווירים כל סיפורי הריגול הדמיוניים.

הנה באה פרשת שובו של יורצ'נקו ומסבכת עוד יותר את התמונה.

חותם או מוחתם

תגובה על דברי גדעון לוין שהגיב על דבריו של עלי אלון

אולי באמת הגיע הזמן שראשוני הבנים והבנות, אלה שעברו את „החינוך המשותף החמור", יפתחו את פיהם ויתחילו סוף־סוף לדבר.

איך בעצם קרה ששום זרוע מחקרית של התנועה לא הגיעה עד עתה אלינו? אולי אנחנו מהווים ממש הוכחה ניצחת לתקפותו של החינוך המשותף – מאז ועד היום? אפשר היה אולי להשתמש בנו כהוכחה היה בוויכוח – לינה משפחתית כן או לא? חינוך משפחתי כן או לא? „כלום לא יצר דור הבנים דברים מופלאים? כלום עשייתם במשק ובעבודה, בצבא ובתרבות, אינה מעידה על כוחות גדולים?" כפי שכותב גדעון לוין. הנה ההוכחה!

הזדמן לי לעבוד עם גדעון על שני ספרים – אחד שלי ואחד שלו. היה כיף לעבוד אתו ולהכיר אותו, ואני כותבת מתוך רגשי ידידות כלפיו, אבל הנושא „מפוצץ" אותי. אני מודה. במקרה אני קוראת עכשיו את אדלר. חיבור משנות השלושים. הוא מעמיד שם את משמעות חייו של האדם על תרומתו לחברה שהוא חי בה. קנה־המידה האדלריינִי הזה מפוצץ אותי, גדעון, בגלל מה שנעשה בשמו. לכאורה – לא יכול להיות קנה־מידה אחר. מה יכול להעניק משמעות לחיי־אדם אם לא התרומה שהוא תורם „במשק, בעבודה, בצבא ובתרבות"? ואגב, האם רק מקרה הוא כי כשפירטת את התחומים התרומיים האלה שכחת את המשפחה?

כן, תרומה. אבל השאלה היא איזו מין תרומה, או, במלים אחרות: תרומה באיזה מחיר?

מאז שאדלר כתב מה שכתב, מאז שהמהפכה הבולשביקית עוללה מה שעוללה, מאז שהוקמו הקיבוצים הראשונים, חלפו 50־70 שנה. במרוצת הזמן הזה למדנו משהו על האדלריינִיות בהיבטה זה, על הבולשביזם, על הקיבוץ, על התרומה, ועל האדם.

אולי היה דור שנדרשה ממנו תרומה לחברה שמחירה היה הכחשה עצמית טוטאלית, או כמעט טוטאלית. אולי זה נדרש מהבולשביקים. אולי זה נדרש ממייסדי הקיבוץ, ובלי זה לא היתה (לטוב ולרע) מהפכה ברוסיה, ולא היה קיבוץ. אבל חשוב מאוד לזכור שאם אמנם נעשו הכרעות כאלו ברגעי צומת של ההיסטוריה האנושית והיהודית – הן נעשו על־ידי אנשים מבוגרים: צעירים אמנם, נלהבים, תמימים ובלתי מנוסים – אבל מבוגרים. אנשי דור החלוצים הראשון בארץ הכריעו שהם לא יהיו ספנתרנים ודוקטורים וסופרים וכלכלנים וחוקרים ואנשי־מדע ומי יודע מה עוד לא, למרות נטיותיהם האישיות ויכולתם האישית הגבוהה. אילו „מימשו את עצמם" לא היה קם הקיבוץ. ואולי גם מדינת ישראל לא הייתה קמה.

אם עלי אלון מדבר עליהם כעל דור של נפילים ואנשים

נפלאים – מן הסתם לכך הוא מתכוון – למה שהם עשו בהיסטוריה של העם שלנו ולמחיר שהם שילמו. לגבורה הזו שבכיבוש המהות העצמית הפנימית ביותר, האותנטית ביותר, והוויתור עליה למען הגשמתו של אידיאל חשוב ואפילו נעלה.

אבל ההכרעה של דור המייסדים לא נעצרה בדורם. הם המשיכו אותה גם לגבי דור הבנים הראשון, שאת פיו, כמובן, לא שאלו. לא שאלו בבית־התינוקות הסטרילי מחיידקים, מלכלוך ומהורים. ולא שאלו גם אחר־כך.

ההכרעה נעשתה, כפי שעלי תיאר, לגבי ילדים מגיל אפס ש„נתפסו" עוד לפני שיכולים היו להתנגד לה, או לקבלה באמת. כמובן שה„הטבעה" לא היתה טוטאלית, כפי שעלי תיאר בהקצנה, שהיא מ„זכויות המשורר". וראי פעלו כנגדה, לפחות בחלק מן המקרים, כוחות צמיחה פנימיים חזקים לא פחות ממנה. רבים מהדור הזה התמרדו למרות ה„הטבעה" או שמא בגללה, פנו עורף לקיבוץ בבגרותם ועזבו אותו. אחרים התמרדו לשליש ולרביע והמשיכו עם שסע פנימי שאולי אינו ניתן לאיחוי. ואחרים ממשיכים, אולי בלב שלם.

המחקר, כאמור, טרם נעשה. אין סטטיסטיקות.

אבל מי שיכין יום אחד את שאלוני המחקר – מוטב שלא יבדוק רק את התרומה של דור הבנים הראשון, אלא גם את המחיר. מוטב שלא יבדוק רק את אופן התפקוד בבגרות (שגם לגביו יש מה לבדוק) אלא גם כיצד נראתה הילדות.

בלילה, ללא מנוגר, וללא מנורה אחת דולקת: ביום המלא ציוויים והוראות ואיסורים; בקני־המידה הפרפקציוניסטיים: בניקיונות האינסופיים (ותשאל את בני קבוצתי מה זה „פנלים"!): בהכרחה לאכול (את הכל!): באמא ואבא שכמעט לא היו: בצעצועים שלא היו בכלל (ולהוציא כמה שעות כשפתחו את גן הילדים הנעול): ברוך ובחום שהיו חלום שאפילו לא ידענו את שמו בבית־הילדים: בקבוצות מצורפות־הגיל (כן, כבר אז!) שהרכיבו ילדים גדולים ויכולים על ראשם של ילדים קטנים ועור־לא־יכולים במשך ארבע־עשרה שנות חינוך: בבעיה הבלתי ניתנת לפתרון של אינדיבידואציה בקבוצת ה„אחים" שחלשה על 22 מתוך 24 שעות היממה: בלהכחיש את החושני, היצרי, האני.

האני – גדעון! האני רוצה! אני יכול! אני חופשי! ומותר לי! ויפה לי, גם כשאני לא אנחנו, ולא תמיד אנחנו! באני ילדה – שווה לילד. אבל לא ילד – לא תמיד ורק במכנסי חאקי ונעליים גבוהות. ומקלחת משותפת עד גיל 12 ועד גיל 16; ומגורים משותפים – ועד גיל 18 להתלבש מתחת לשמיכה.

האם אתה באמת חושב שכל זה יכול היה להישאר שם – בילדות, מבלי להשאיר כל רישום על הבגרות?

כי עובדה – התרומה...

נכון, היה לא רק זה. אבל גם זה היה.

נכון, כל אחד עבר את זה אחרת. על־פי מבנה האישיות שהביא אתו מלידה: על־פי מקומו במערכת המשפחתית שלו, ובקבוצתו. אני לא דוברת של ציבור הילדים שעבר את זה. הייתי רק אחת מבין כמה מאות. אני יכולה לתרום אחד חלקי כמה מאות למחקר הזה.

אז תחקרו!

● **יהודית כפרי**

היום יותר מתמיד

ביטוח עושים בהסנה.

חשוב לעשות ביטוח בחברה גדולה, בטוחה ואמינה – קבוצת הסנה

כי מה שבטוח – ביטוח ומה שביטוח – הסנה.

הסנה

הרעיון הציוני והפלשתינים

יש חשיבות עליונה לשימוש נכון במושגים: כשמישהו אומר 'הרעיון הציוני' או 'הרעיון הפלשתיני' למה בדיוק הוא מתכוון? האם לקיומו של העם היהודי? או העם הפלשתיני? וכשמישהו כותב כי „הרעיון הפלשתיני מת" — למה הכוונה? שמא הכוונה היא לרעיון, לאידיאולוגיה. בלבד? במה מתבטא, למשל, הרעיון הציוני? הוא מתבטא בקונסנזוס, במכנה המשותף לכל הציונים: הכרה בקיומו של עם יהודי אחד, הכרה בצורך בפתרון בעיותיו על־ידי ריכוז טריטוריאלי והכרה בצורך לבצע את הנ"ל כמדינה ריבונית בא"י (פלשתינה).

ומהו, אם כן, הרעיון הפלשתיני? עד עתה מתבטא רעיון זה רק בנוסח אחד — הוא הנוסח של האמנה הפלשתינית, מסמך המהווה פרוגרמה יחידה של הארגון, שטוענים עליו שהוא המייצג הבלעדי והיחידי של העם הפלשתיני.

מי שמקווה לפתרון כלשהו לסכסוך הישראלי־ערבי חייב לקוות לאחד מהשניים: או שהאמנה, שאינה מכירה בזכות העם היהודי להגדרה עצמית, אפילו לא בחלקה של א"י (פלשתין) — תבוטל, או תשונה; או — שהגוף המחבר והדוגל באמנה זו — יחדל לייצג את העם הפלשתיני. רק בהתגשם אחת התקוות אלו — תיפתח הדרך לפתרון של פשרה. לכן מי שכתב בתקווה, כי הרעיון הפלשתיני מת — הביע את תקוותו שהרעיון של תוסר הפשרה, המבוטא על־ידי האמנה, או הארגון הנושא את הרעיון הזה — שבק חיים סוף־סוף ובזה פתח את הדרך לפשרה בין שני העמים — היהודי והפלשתיני, בין שני הרעיונות: ציונות המתפשרת והפלשתיניות המתפשרת. אבל הק שיש הנתפסים לביטויים, מסלפים את כוונתם ומשתמשים בהם כדי להשחיר את פני אלה, שאינו מסכים לדעתם:

פירוש של דבר: אפשר גם אפשר להתנגד לאש"ף עד חורמה ובאותו זמן לדגול בפתרון של פשרה משני הצדדים; ארגון הדוגל באמנה הפלשתינית אינו מועמד למשא ומתן — לא בגלל הטרור — כי אם בגלל „הרעיון" הבלתי מתפשר.

לצערי, יותר ויותר פלשתינים וביניהם ישראלים, וביניהם נציגים מבוכרים של מפלגות ציוניות — מכריזים כי הם מכירים באש"ף כנציגו הלגיטימי היחיד של העם הפלשתיני, בהכרזתם זו הם מוריעים גם על הזדהותם עם הפרוגרמה של אש"ף — אלא אם כן אפשר להכיר בארגון כלשהו כנציג ובו־זמנית להתנגד ל„רעיון" של אותו ארגון...

יש רק שלוש אפשרויות לפתרון הסכסוך: חיסול או התחסלות הציונות, חיסול או התחסלות הרעיון הפלשתיני, או פשרה ביניהם, שפירושה חלוקת ארץ ישראל (פלשתין) בין שתי ריבונויות, יהודית ופלשתינית. לצורך זה נחוצה נכונות לפשרה משני הצדדים. מהצד הישראלי נתמכת הנכונות לפשרה על־ידי כמחצית האוכלוסיה, ואילו מהצד הפלשתיני, כל עוד הבסיס הרעיוני והאופרטיבי הוא האמנה — אין כל ביטוי לנכונות לפשרה.

נכונות למו"מ עם האמריקנים אינה נכונות לפשרה.

אש"ף — או שישנה בפירוש את אמנתו ואז יהיה פרטנר למו"מ — או שיהיה עליו לפנות מקום לגוף אחר שייצג את העם הפלשתיני. הם לא יהיו קוויזלינגים ולא אנשי וישי... (השוואה מרושעת כשלעצמה בהתחשב בכך, שאלה מעלי בריח של הנאצים).

נציגים אלה אולי ייחשבו בהיסטוריה כמצילי העם הערבי הפלשתיני מידיהם של אלה שהביאו עליו רק אסונות.

גבריאל שכנר
קיבוץ גוית

עם אחד!

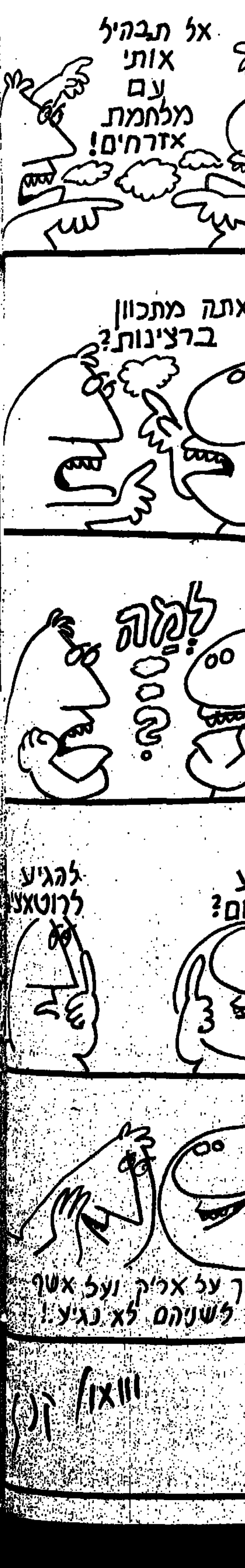

סיר לחץ

אפרת עוז

מלת הקסם

ככל שהדברים מרגיזים, כך הם מוּפרים, לכן אזכיר רק את מקצתם:

● אישה בבתי הדין הרבניים פסולה לעדות (עפ"י ספר דברים י"ז ו': „על פי שניים עדים..." פירושו: עדים ולא עדות.

● בוודאי ובוודאי שאישה פסולה מלשמש כדיין, והתוצאה: כל הדיינים הם גברים ה„חיים במנותק מן החברה הישראלית ומדברים שפה אחרת לחלוטין... וכך מתנהל בבתי הדין הרבניים דו־שיח של חרשים, המסתיים לרוב בקיפוחה של האישה ובאפלייתה" (פרופ' זאב פלק, „דבר", 8.9.75).

● על פי הדין האישה היא קניין בעלה וכל סטייה היא בבחינת ניאוף הגורר סנקציות חמורות. דוגמא קיצונית לכך היא אישה ש„חויבה בקבלת גט ובאבדן כתובתה מפני שרחצה בבריכת שחייה עם גברים רבים, במה שהרבנים קבעו 'לבוש בלתי צנוע'" (נשים כבני אדם, שולמית אלוני).

למרות עובדות אלה ואחרות, עדיין אין קונסנזוס בציבור על דבר אפלייתה של האישה היהודייה בבתי הדין הרבניים. אולם, דומה, כי רוב־רובו של הציבור החילוני, נשים כגברים, מאוחד בדעה כי חוקי בית הדין הרבני ונורמות פעולתו ארכאיים ומסבים סבל רב לבני הזוג, גם בזמן הנישואין, ועל אחת כמה וכמה בשעת גירושין. עמותות ותנועות שונות הוקמו במטרה להילחם בנורמות השיפוט של בתי הדין הרבניים. הנשים, מצדן, טוענות על האפליות שהזכרתי בראשית הרשימה, וכן על כך שאישה אשר אישה מאושפז בבתי חולים לחולי נפש, אינה רשאית להינשא לאחר; כאשר האיש מסרב לתת גט, למרות פסק הדין הרבני, האישה חייבת להישאר בעגינותה. ואילו מן הצד השני אנו עדים לתהליך המקצין והולך של מתן היתר לגברים לשאת אישה שנייה – 91 גברים נשאו אישה שנייה על פני רעייתם בחמש השנים האחרונות!

הגברים, במסגרת „אגודת גברים לגירושים הוגנים", טוענים בעיקר כי הגרושים כורעים תחת נטל המזונות, הילדים נמסרים באופן אוטומטי לאם, והראשונים להיות מסולקים מהדירה המשותפת הם הגברים ולא הנשים.

אחד המקרים המזעזעים המטופלים ב„אגודת גברים לגירושים הוגנים" הוא המקרה של גבר המשלם לגרושתו ולבנו דמי מזונות הגבוהים כפליים ממשכורתו. העובדת הסוציאלית קבעה כי הגבר הוא „אדם חם ואחראי שמסוגל לגדל את בנו ולהעניק לו את כל מחסורו, ולעומתו האם חסרת השכלה, חסרת בשלות, ומהווה סכנה לחיי הילד". למרות קביעותיה החד־משמעיות, נמסר הילד לאם. גם לאחר שהאם ביצעה שתי תאונות דרכים ברכבה על אופנוע עם בנה בן השלוש וחצי (!), עדיין נשאר הילד במחיצת אמו.

מובן כי טענותיהם של שני הצדדים – גברים ונשים – צודקות כאחת. ואף־על־פי כן, מלת הקסם – נישואין אזרחיים – מתגוללת בפינה ככלי אין חפץ. תמהתני מתי יגלו סוף־סוף הגופים השונים העוסקים בבעיות בתי הדין הרבניים כי הסיכוי היחיד להצלחה הוא התאחדותם לצורך מאבק משותף למען נישואין אזרחיים.

• אישה — במובן בעלה, מאחר שמסיבות מובנות אין המונח „בעל" מקובל על כל מי שמאמין בשוויון גברים ונשים. מן הדין שהאקדמיה ללשון תטרח ותמצא תחליף למלה המבזה בעל ותעשה למען הפצתו בציבור.

הציץ

עירא דביר

השוּמה של יודל

ליודל יש שומה קטנה – לא משהו מיוחד –
כתמון קטן ליד האף,
בדל צהבהב כמו טלאי של בד,
זה כתם תורשתי מאוד – לכל המשפחה היה –
רבים ניסו להסתירו
אך מעטים זכו להצלחה.

ליוד'ל יש בעיה קטנה – לא משהו כואב –
אומרים שכמה משכניו
נוטרים לו קצת טינה בלב.
שנאה זו תורשתית מאוד – ויש עליה קבלות –
אבל היום שם מנסים
קצת להחביא בארונות.

ויוד'ל עושה מה שאבא עשה –
אוטם את אוזניו לברקים ולאותות
וממשיך למכור סדקית ונקניקיות,
או לתפור חליפות, או לסרסר בזונות
או סתם בין השאר... לשבת על סיר הבשר.

יוד'ל הוא אזרח העולם – אינו מכיר בגבולותיו –
על חופש האדם והתנועה
יקריב אפילו את חייו.
וזו תכונה קצת תורשתית – עם הוכחות מבור לבור –
אך כבר חלפו עשרות שנים
אז יוד'ל לא יכול לזכור

יוד'ל הולך לתיאטרון – אויה! חושכות שתי עיניו –
כי שם פתאום על הבמה
אומרים מה שחושבים שכניו.
וזה אותו מאוד מרגיז – והוא יוצא למלחמה –
ולא נרגע ולא נרדם
עד שהורסים את הבמה.

ואחר כך ממשיך הוא מה שאבא עשה –
אוטם את אוזניו לברקים ולאותות
וממשיך למכור סדקית ונקניקיות,
או לתפור חליפות, או לסרסר בזונות
או סתם בין השאר... לשבת על סיר הבשר.

יוד'ל ימשיך לשבת בנאצילנד – למה!

הלו... חותם

1982 ולא 1972

הופתעתי לקרוא ב„חותם" מס' 44 („האם הם רוצים, האם אנחנו יכולים?") שבין השנים 1969 — 1972, עלו 160 אלף יהודים מברה"מ. כיוון שהטעות מופיעה פעמיים בכתבה אני מניח שאין מדובר בשגיאת דפוס. האמת היא שבין השנים 1968 — 1972 יצאו 48,380 יהודים בלבד את גבולות ברה"מ. מספר זה אינו כולל את היהודים שקיבלו אשרות ישר לארה"ב, כ־500 בשנה באותה תקופה.

ישראל אלמן
קיבוץ ישעור

תשובת המערכת
הצדק עם י.א. המספר 160 אלף מתייחס לשנים 1969 — 1982.

כתיבה מפיחה חיים

אם פעם ישאלו אותי מהי הרשימה הטובה ביותר שקראתי, אצביע על איגרתו של אילן שיינפלד בחותם 46 (8.11.85). אם כתיבה מפיחה חיים הרי זוהי כתיבה. אם אדם נושם אויר צח בעקבותיה זוהי הנשימה (מלשון נשמה), אם הוא נאחז בחיים זה בזכותו.

שרה בן־הדור
חולון

מי נמצא בכיס של פרס?

ערפאת טרף את קלפי מתנגדיו בארץ, בהכריזו, בתיאום עם מובארק וחוסיין, שהוא והארגון שהוא עומד בראשו, יחדלו מעתה מהטרור כנגד „אזרחים חפים מפשע", כהגדרתו. ועוד הוסיף גינוי לטרור על כל צורותיו ושלוחותיו. כל זאת, הדגיש ראש אש"ף במטרה „לקדם את תהליך השלום".

האיתותים לוושינגטון הוו ברורים. תגובת ממשלת ישראל לא איחרה לבוא, ושוב שמענו את „החזרה המסורתית", שעם אש"ף אין ולא יהיה משא ומתן, לא משנה מה אמר ערפאת ולמי, ולשם מה כיוון דבריו. נשאלת השאלה מהי האלטרנטיבה לשיחות עם ישראל בלי נציגות מהשטחים שתהיה מקובלת על אש"ף? מי הם אותם אנשים „כשרים" שעליהם מדבר כל העת שמעון פרס, בבחינת מנהיגות „אותנטית"? האם הם קיימים ובכיסו של מי הם נמצאים? כלום טחו עיניהם של ראש הממשלה ושריו מלראות נכוחה את המציאות הפוליטית, לפיה רוב גדול, ואולי אפילו כל תושבי השטחים, רואים באש"ף את נציגם המוסמך והבלעדי?

אבי גורין
תל אביב

קטע מתוך „מאחורי הסורגים"

קטע מ„זעם ותהילה"

המכון הישראלי לקולנוע גוסס. אין לו מנהל אמנותי, אין לו תקציבים. למנהל החדש, בועז אפלבאום, המון רעיונות, גם קשר טוב אל ראש הממשלה, אבל המכון לא מתפקד. שוחרי הקולנוע הישראלי עצובים.

מכון בהקפאה עמוקה

מאת יעל ישראל

המכון הישראלי לקולנוע הוקם לפני שתים־עשרה שנה על־ידי המועצה הציבורית לתרבות ואמנות כאגודה לטיפוח אמנות הקולנוע בארץ; ניצבו בפניו מטרות יפות והוטל עליו להקים מכון לקולנוע יש מאין. המכון של אותם ימים הקים תשתית שעליה נבנתה פעילות ענפה בתחומי חוגי העשרה לנוער, כתב־עת לקולנוע ועידוד קולנוע צעיר — וראה ימים יפים יותר. כיום נשארו רק התשתית והכוונות הטובות. בשלוש השנים האחרונות התחלפו הנהלות, נשמעו חירופים וגידופים כשל מאבק כוחות, ניתזו ניצוצות בדרג מנהלי, הפעילויות קוצצו, עד שכמעט בוטלו, והמכון הישראלי לקולנוע נשאר כמעט בגדר שם בלבד.

זה שנה וחצי המכון הישראלי לקולנוע יתום מאב, מנהל אמנותי שייקח את העניינים לידיים. נכון להיום, המכון פועל בקול ענות חלושה, גיהוק פה, גיהוק שם בצורת ימי עיון חודשיים. תחרות סרט קצר פעם בשנה והרבה רעש ויחסי־ציבור בעיתונות להם דואג היו"ר החדש המכהן כבר תשעה חודשים — בועז אפלבאום, שחובש לראשו כובע נוסף כיו"ר לשכתו של ראש הממשלה פרס.

בשנים האחרונות מתדרדר מצבו של המכון, עד כדי מינימום פעילות. כתב־העת של המכון, „קולנוע" שבק חיים, יש אוסף מינורי של סרטים וספרייה לא־גדולה בענייני קולנוע. גאוות המכון היתה על חוגי קולנוע לנוער ברחבי הארץ (לאחר ש„קולנוע לנוער" צורף למכון) אך במשך שלוש שנים צלעה הפעילות, עד שגוועה סופית לפני שנה ומחצה.

בשנת 82' מונה ברוך דינר, שהיה עד אז רפרנט הפקתי של הקרן, למנהל האמנותי של המכון. מקורבים למכון טוענים שאז החלו אי־סדרים במכון. גם דינר ראה צורך במנהל אדמיניסטרטיבי נפרד, בקשתו נתמלאה ומלכה ויינברג מונתה לתפקיד זה. אך הפעילות המשיכה לגווע, ובמקביל גברו החיכוכים הפנימיים בתוך הבית. דינר התפוטר בקולי קולות: „כשנכנסתי לתפקידי היה בלאגאן עם המכון ועם ,קולנוע לנוער', כולם התמוזזו עם העבודה, המדריכים לקולנוע לא היו מדריכים והקופה היתה ריקה" — אומרת ויינברג שנרתמה לאיסוף הריסותיו הכלכליות של המכון. דינר מצדו טוען: „התפטרתי מההנהלה האמנותית כי ראיתי שאת 40% מהדברים שרציתי לעשות לא יכולתי להוציא לפועל מחוסר אמצעים. אותם דברים עד היום לא הוצאו לפועל". מלכה ויינברג נותרה [illegible] ניהול מכון כמעט ללא פעילות אמנותית.

עדיין אין מנהל אמנותי אף מאז נכנס אפלבאום לתפקידו גאו התקוות [illegible] הטובות. אפלבאום אינו פנים [illegible] בעסקנות הקולנוע הישראלי. [illegible] הממונה על עידוד הסרט הישראלי [illegible] כהונתו של בר־לב כשר המסחר והתעשייה, כמקורב לחוגי הקולנוע והבוהמה [illegible] אפלבאום את עצמו כאיש המתאים לתפקיד. „זו שעת חסד למכון שנכנסתי" [illegible] אפלבאום, „אני מביא אתי יתרונות [illegible] האחר, כיו"ר לשכתו של פרס, למה לא [illegible] זאת."

מאז נכנס לתפקידו הוא משמיע [illegible] בומבסטיות ומתהדר ברשימה ארוכה של [illegible] הארץ וחוריה שצירף למועצת [illegible] הציבורית של המכון. בין ארבעים [illegible] אפשר למצוא את התעשיינים דוד [illegible] זאורי ברנשטיין, את מנכ"ל אמנות [illegible] פרוסט, את יעל דיין וחיים טופול, את [illegible] מבית־צבי ואת המפיקים המעופפים [illegible] מילצ'ן ומנחם גולן. אך המועצה, [illegible] להתכנס אחת לשלושה חודשים טרם [illegible] יתכן כי מרבית חבריה שוהים לרוב [illegible] וקצת קשה לכנסם תחת קורת גג אחת.

עתה טווה אפלבאום את תכניותיו [illegible] למכון עתיד ורדרד: כיו"ר השווה [illegible] בשבוע ועושה עבודתו בהתנדבות [illegible] מתעסק רק בשנור אלא שולח ידו [illegible] תחומים שהיו שמורים עד־כה [illegible] האמנותי, כמו תכנון הפעילות [illegible] באמתחתו של אפלבאום רעיונות [illegible] כמו להחיות את „קולנוע לנוער" [illegible] הכותרת בחזונו היא קיום חוגי קולנוע [illegible] הכלא, במתנ"סים, בעיירות־פיתוח [illegible] מצוקה. אפלבאום אינו נוטה לחשוף [illegible] שמות מועמדים לניהול אמנותי אם [illegible] באלה.

אי־אפשר בלי מנהל אמנותי

בחוגי הקולנוענים וגם בקרב [illegible] למכון חושבים אחרת. [illegible] „האיש החשוב ביותר [illegible] קולנוע, וככה זה בכל העולם [illegible] קולנוע", גם אבנר שלו, שממשרדו [illegible] לתרבות ואמנות מגיע הכסף [illegible] קולנוע לא יכול להתקיים בלי מנהל [illegible] ויש לו תקן ומשכורת. הבעיה של [illegible] מכבידה יותר מבעיית התקציב. [illegible] עוברים על היעדרו בשתיקה, אך משרד החינוך אינו מנהל־על של הגופים הנתמכים על ידו. אם לאורך תקופה לא יתמלאו היעדים נבקש דין וחשבון".

לעת־עתה כונן אפלבאום ועדה זמנית כתחליף. הוא מינה את אנשי הקולנוע ניסים דיין, גרי בילו, רני ורט, אשר לוי וגילי המאירי, „עד שאפשר יהיה לבחור במנהל אמנותי", מסביר אפלבאום. על הטענה שהוא מתערב בתחומים לא־לו, הוא אומר: „אני איש עם השקפת עולם חברתית. לא עוסק רק בתפקידים המוטלים עלי מעצם הגדרת התפקיד. אני לא מפחד שמישהו יאמר: אתה לא קולנוען, לא מתקן עולם. אני כן מתקן עולם. אני לא רואה את המכון כמוסד ממשלתי שמתרכז בצורה מוגדרת וחד־משמעית בנושאים שעל־פי התקנון הוא מופקד עליהם. אני רואה במכון מוסד שמנחה אותו השקפת עולם חברתית. המכון צריך: להפיץ תודעה קולנועית וגם לחנך את החברה — עד כמה שזה נשמע בומבסטי". וכך, נאמן להצהרתו, הוא מתכוון להחיות את כתב־העת לקולנוע, אך אינו מבהיר אם הוא מתכוון לכתב־עת מגויס.

ככבל משרד ממשלתי הסעיף התקציבי הוא האלמנט הקריטי. משרד התעשייה והמסחר נותן רק 8 מיליון שקל, כסף לפיצוחים בלבד. גם שלו, שיש לו טרוניות רבות כלפי משרד המסחר והתעשייה על שאינו מזרים סכומים נכבדים למכון, אינו מקציב בעצמו סכום גדול במיוחד. התקציב המקוצץ והמעורכן שמגיע מהמועצה לתרבות ואמנות שבמשרד החינוך אינו עולה על 59 מיליון שקל דלים.

„הכסף שאנו נותנים הוא למען משכורות, שכירות מבנה והוצאות שוטפות. השאר בא מתרומות ומפעילויות שהמכון צריך לעשות" — אומר שלו.

מגיבה ויינברג, המנהלת האדמיניסטרטיבית: „זהו תקציב מגוחך. בעיקרון אסור למכון להיות רווחי. אבל כיום אין לי אפשרות אלא לעשות פעילויות שיביאו כסף".

התקציב הנוכחי הולך לכיסוי משכורותיהם של כעשרה אנשים, משכורתו המיותמת של המנהל האמנותי מנוצלת לצרכים כמו שטיח חדש או תשלומים שוטפים, והכסף הדל שמטפטף לקופת המכון מגיע מהכנסות ימי העיון במוזיאון, ימי־עיון עבור התק"ם, וימי קולנוע ארוכים לתלמידים, יתר הפעילויות — תחרות הסרט הקצר, והתחרות החדשה לתסריטים של דקה — רק צורכות כספים.

כיום גם לא ברור איך מתכוון אפלבאום להחיות את ה„קולנוע לנוער", אחרי שמשרד החינוך, הממנן, סגר את קופתו.

„אני לא רואה שמשרד החינוך ייתן כסף ל„קולנוע לנוער" — אומרת ויינברג — „אם אין כסף צריך לעבוד עבור כסף. צריך למצוא מרכז בעיר, לשים שם איש קולנוע במשכורת. החוגים יהיו בתשלום ואז יהיה קולנוע לנוער".

כך קורה שכיום האפשרות היחידה לקיום המכון, שלא הוקם כגוף רווחי, היא לעשות פעילויות שיכניסו כסף, או למצוא בית או רשות שירימו לו כסף, על־מנת להחיותו.

רשות ממלכתית לקולנוע

אם להאמין להבטחותיו של אפלבאום, אולי יפרח המכון. אולי לא. תכניתו מקוצה, לפחות בעיניו: „המטרה הסופית שלי היא להגיע להקמת רשות ממלכתית לקולנוע וכמו רשות הנמלים. לא ייתכן פיצול בין כמה וכמה גופים שדורכים זה לזה על היבלות. התוצאה עגומה למדי. אין מי שישמור על ביצוע הכוונות הטובות. „הרשות תרכז את כל המשאבים ותהיה הגוף היחיד בכל הנוגע לקולנוע בארץ. אני מחפש מקורות לכסף בכל מקום".

מה שמטריד את אפלבאום יותר מכל, זה משכנו של המכון. כיום שוכן המכון בקומת משרד צנועה באיזור העסקים של דרום ת"א. אפלבאום מחפש נמרצות בית חדש. הוא קורא לזה „משכן הולם". „המקום הנוכחי קטן נורא. זה גם מגונה שמכון ישראלי לקולנוע יהיה שכן לחנויות בגדים ורהיטים".

בין חיפוש „משכן הולם" לבין הטווית מיליון תכניות, המכון נופל בין הכיסאות. באין איש שיקימו על הרגליים וישיבו במקום הראוי לו. אומר שלו: „המכון עדיין פועל על אש קטנה. בקושי, דרושה לו הזריקה. אני מסתכל בחרדה על הדברים מאז שאפלבאום נכנס לתפקיד. הוא בא עם הרבה רעיונות, אבל בפועל לא קורה דבר. אין מנהל אמנותי. עומדים באותו מקום כמו לפני תשעה חודשים. קודם צריך לעשות — ואחר־כך לתקוע בשופרות העיתונות". על־כך מגיב אפלבאום: „הייתי צריך לערוך היכרות עם המכון, לקחתי לי מאה ימי חסד להתארגן וללמוד. אני לא שלטון, ולא יכול לדפוק על השולחן כדי שהכל ישתרר לפי רצוני".

מאה ימי החסד שביקש אפלבאום חלפו־עברו. אפלבאום עדיין טווה תכניות גדולות. לאחרונה קיצץ שלו בתקציב המכון בעוד שניים וחצי מיליון שקל. המכון ממשיך לקפוא על שמריו באין לו גואל.

מלכה ויינברג: „תקציב מגוחך"

בועז אפלבאום: „אני מביא יתרונות"

שלושה סרטים במקום עשרה

מצבה של הקרן לעידוד סרטי איכות, הפועלת בצמוד למכון הישראלי לקולנוע – מתדרדר והולך. מחזון של תמיכה בעשרה סרטים בשנה, ירדו לשישה סרטים בשנתיים הראשונות לקיומה של הקרן. בשנים האחרונות יכולה הקרן „להתגאות" בתמיכה במקסימום שלושה סרטים בשנה.

שש שנים לאחר שהוקמה הקרן, כצורך דחוף להשקעת אוויר לאמנות הקולנוע בארץ, חלו בה עיוותים, ומהחזון הראשוני לא נשאר הרבה. כיום הקרן אינה אלא סעיף דל־תקציב. השנה הזרימה המועצה לתרבות ולאמנות מאתיים וחמישים מליון שקל לקרן; סכום קטנטן לכל הדעות, שאינו מספיק, כי הסך של יותר מ־90,000 דולר לסרט, הפך, עקב השחיקה, ל־70,000 דולר (התקציב משולם בשקלים, בעוד שבהפקת סרטים רק הדולרים מדברים). זה אומר לא יותר משניים־שלושה סרטים בשנה.

אומר שלו, „בלי התמיכה של משרד החינוך אין סרט ישראלי. השיטה שלנו לתמוך כל שנה ב־2־3 סרטים היא מעט שבמעט, אבל לעומת מה שהיה בעבר זוהי פריצה לקולנוע ישראלי איכותי; לפני שנה הקצבנו 31.3 מיליון שקל, לפי השיעור שבו מגדילה הממשלה את התקציב היינו צריכים לתת השנה רק 136.3 מיליון שקל, בכל זאת נתנו 250 מיליון שקל, גם על חשבון נושאים אחרים, וזה אחרי שהתקציב שלי קוצץ ב־7%".

מרבית האנשים הקשורים במכון מעורבים בצורה זו או אחרת גם בקרן. להוציא את האיש העומד בראשה, היו"ר זאב בירגר. כיום פועלים בקרן שני רפרנטים קבועים שיתחלפו אחת לשנתיים. רק אחד מהם — יגאל משיח — הוא הקורא הבלעדי של התסריטים. החצי השני הוא ברוך דינר, הרפרנט ההפקתי.

משיח מנפה את התסריטים על דעת עצמו בלבד, ואת הנבחרים מעביר לקריאה נוספת לוועדת הרפרטואר, הכוללת בין היתר את [illegible], ניסים קלדרון, חנוך ברטוב, מאיר עוזיאל ואחרים. משיח שומר את נימוקיו לפסילת תסריטים לעצמו (דבר המנוגד לפעולתה של רשות ממלכתית), אך למגיש יש זכות לערער על הפסילה.

„משלוחה" בנוסח הסרט „הזעם והתהילה" של אבי נשר, שנתמך על־ידי כספי הקרן, קשה לאנשיה להסביר. אומר דינר: „הכשלון של הזעם והתהילה, שהיה הסרט הישראלי היקר ביותר שנעשה בארץ, מקפיץ לאחור את העשייה הסרטים הישראלית. [illegible]

יעקב רבי

על ידידים וידידות

ידיד. מלה כה עתירת־רגש ולכאורה כה מובנת מאליה — למעשה היא דו־משמעית או רב־משמעית ולעיתים חסרת־משמעות... בעימותים בכלי־התקשורת בין מתווכחים מה־מערך והליכוד, או בין בעלי־תריסין חילוניים ודתיים, מכנים המשיחים איש את יריבו "ידידי פלוני": כך מחייב הנימוס, הטעם הטוב. בדרך כלל, ידידות מילולית כזו דקה כקליפת־השום: יש שהיא לשון־סגינהור. אך היא ממלאת תפקיד חברתי ממתן: היא מקהה קימעא את עוקצה של עוינות.

סתם ידיד הוא אדם שרוחשים לו חיבה, שנותנים בו אמון, שרוצים בקירבתו, שמוכנים לעזור לו בעת צרה, שמתייעצים עימו ומתוודים בפניו ושומעים את וידויו־שלו. ידידות היא מושג הכרוך בהדדיות, ובמידה סבירה של אינטימיות: לא במידה יתירה, שכן עודף אינטימיות הופך את הידידות לאהבה ואת הידידים לאוהבים או לנאהבים. מאידך גיסא, האם אפשר להתוות קו־גבול ברור בין ידידות לאהבה? נביא דוגמה מאלפת להמחשת הבעייה הזאת.

בעונת החגים שודרה ב"קול ישראל" תוכנית על מאורע ספרותי: פירסום חליפת המכתבים בין י.ח. ברנר ובין אשתו חיה ברוידא: המכתבים היו גנוזים במשך עשרות שנים, לבקשת הרעייה. ועל כל פרשת היחסים בין בני־הזוג הוטל איפול: חוקרי ברנר וכותבי תולדותיו לא דיברו עליה מטוב ועד רע, משל חיה ברוידא, הגננת הוותיקה, היתה יצור מיסתורי, או "אשה שלא היתה" (כשם התוכנית ברדיו). פירסום האיגרות שהחליפו ביניהם ברנר וחיה, בשבע שנות היכרותם, מלפני נישואיהם ועד אחרי גירושיהם, היה לא רק סנסאציה אלא הגיה אור נוסף, נוגה על נפשו רבת הנפתולים של ברנר, כשם שזימן לקוראים חוויית־התוודעות אל דמותה האורבת והרחומה של נוות־ביתו.

מכתביו של ברנר אל חיה ברוידא, בייחוד מן התקופה הראשונה, בהתלהט אהבתו אליה, פותחים בפנייה "ידידתי", וגם היא נוקטת לשון "ידידי" (את מכתבי חיה קראה ברדיו עליזה רוזן, מתוך הזדהות וקונגניאליות רבה). מה טעמה של פוריטניות לשונית זו? מדוע רק "ידיד", "ידידה"? מדוע לא "אהובי", "אהובתי", "מחמד נפשי", "חמדת לבי" וכיוצא באלה פניות של אהבה? אפשר שהמתכתבים אכן כבשו את יצרם והצניעו־לכת בכתיבתם, אך אפשר שהיתה סיבה אחרת, לשונית־היסטורית, לברירת שמות־התואר ידיד, ידידה. ברנר היה מאבות השיח העברי הארצישראלי; מן הסתם הגדיל־לעשות בזה יותר מכל סופרי העלייה השנייה. אך לעברית שלו היו אופקים רחבים והיה עומק. בלשון מיקרא ומישנה וגמרא ומידרש. הלשון שכתב בה את סיפוריו לא היתה עברית טוטאלית ולא עברית סינתטית אלא לשון הפתוחה בכוונת־מכוון אל הזמן הזה, אל ארץ־ישראל של ראשית המאה העשרים, שעוליה ובוניה טרחו לברוא להם ניב־שפתיים חדש; אך בו־עצמו, בברנר, בן הישיבה זוכר היטב את גירסת נעוריו גם משנתפקר, התהדהדה הקלסיקה והסמאנטיקה העברית של כל הדורות.

והנה בכמה חטיבות של העברית, הידועות לכל בר־בי־רב וכל שכן לתלמיד־חכם, ידיד אינו רק שם־נרדף לחבר, רע, אלא יש לו גם הוראה מובהקת של אוהב ואהוב. מי שידיו ממשמשות בסידור־התפילה מכיר את פיוטו של אלעזר הקליר הנאמר בברכות השחר: "ידיד נפש, אב הרחמן, נפשי חולת־אהבתך". ידיד הנפש הוא הקדוש־ברוך־הוא, והוא אהוב, שהרי בן־ההתמותה המקדישו ומעריצו מכריז שהוא חולה מרוב אהבה אליו... פיוטו של הקליר הוא מיזמור־אהבה לאלוהים. עתה, הבה נפנה אל שימושים של ידיד, ידידות במיקרא. ירמיהו אומר: "עזבתי את ביתי, נטשתי את נחלתי, נתתי את ידידות נפשי בכף אויביה" (י"ב, 7). אלוהים מקונן על שבר עמו ועל חורבן ארצו ומספר איך הפקיר את "ידידות (= ידידת) נפשו", ישראל, בידי אויביה. "ידידות נפשי". פירוש: אהובתי. וכן בתהילים (פ"ד, 2): "מה ידידות משכנותיך, ה' צבאות" — מה אהובים ויקרים משכנות ה', חצרותיו, בית מיקדשו.

יוסף חיים ברנר וחיה ברוידא פנו זה אל זה במכתביהם בלשון ידיד, ידידה, מלים הנשמעות לנו בימינו מאופקות מדי בשיח או בהתכתבות בין נאהבים, אך ודאי שהם התכוונו לומר: אהובי, אהובתי, או למיצער: יקירי, יקירתי — וזכות לשון נביאים, מיזמורי־תהילים ופיוטי תפילות היתה מסייעתם.

אלה, לא "אותם אלה"

אני חוזר ומציע: אל תאמר "אותם אלה", אמור בפשטות "אלה" או "הללו". לא "אותם אלה שחשבתי שיידעו איך להתנהג", הכותב, אלא: אלה שחשבתי וכו'. אפשר שהקדמת המלה "אותם" באה לשם הדגשה, הנראית נחוצה לדובר, אך מבחינה פונטית, אסתטית ועניינית זוהי שכנות דחוקה של שני כינויי־גוף שווי־משמעות.

כלכליים, לא "כלכלים"

אשר שופט מנגבה שואל: "אולי אתה יודע מה פשר הנטייה לכתוב את שם־התואר כשם רבים ביו"ד אחת בלבד? בינתיים זה נוהג לאופנה והשימוש מגיע עד לאבסורד" — והכותב מצרף כמה דוגמות מן העיתונות: "המצבים האבסורדים", "תיאוריים כלכלים", "הנושאים הפינאנסים", "פתרונות אלמנטארים", "הרהורים פילוסופים".

לא, איני יודע מה פשר הנטייה או ה"אופנה" הזאת; אני רק יודע שבטעות יסודה, וצריך להיות אבסורדיים, כלכליים, פינאנסיים, אלמנטאריים, פילוסופיים — אם מדובר בשמות־תואר. אמנם במקום אחר עמדתי על ההבחנה הנחוצה בין "אנשים יהודים" ביו"ד אחת ל"עניינים יהודיים" בשתי יו"דין, בו בין "סופרים צרפתים" ל"רומאנים צרפתיים". אם שם־העצם שליו־התואר מלווה אותו הוא אדם או נפש חיה — יבוא שם־התואר ברבים ביו"ד אחת בלבד; אם שם־העצם הוא חפץ או מושג וכו' — שם־התואר יבוא בשתי יו"דין.

שמואל בונים

הקהל שבכיכר

מדיזנגוף, רחוב חפיצות הבוטיקים והשוורמה, אני עולה אל הרחבה של כיכר צינה דיזנגוף, הרחבה עם המזרקה (כבר מזמן הובטח שיורידו את "הפסל". נו!). עולה אל עולם שונה, למעשה שני עולמות. בצד מערב, צד הצל, יושבים אחר־הצהריים הקשישים. הם מגיעים לכאן מכל קצווי העיר, לכעין מועדון חברתי (למה אין מגישים תה וביסקוויטים!). מולם, על דפנות המזרקה, יושבים צעירים וצעירות ארוכי־שיער. ומגולחי פדחת, אלה עם התרמילים הגדולים והשמיכות

המגולגלות. הם הגיעו לכאן מעבר לים — שבדים, הולנדים, גרמנים, אנגלו־סקסים; ושזורים בהם — ישראלים.

שני עולמות — אביב וסתיו, חיים בכפיפה אחת.

הקשישים מכירים איש את רעהו. באים לכאן יום־יום. יושבים צפופים, לבושים מאוד־מאוד "שבתי". חלקם יושבים ושותקים, אחרים משוחחים בעברית מתובלת באידיש (ה'קלאב' של הקשישים הספרדים נמצא בפינה אחרת בעיר). "לא ראיתי את פסח/איזה פסח?/ פסח, זה מקינג ג'ורג'/(בקריצה) אולי הוא ירד לאמריקה/עם רגל כמו יש לו, ירדו! (צוחקים)/תראה את המיידאלע הזאת, שם/אוי, איז דאס א מיידאלע!/תראה מה לובשים היום! / תראה, תראה — מתכופפת/אוי, איז דאס זיס/ (עוד לא יבש חציר...)/גם מכולת על ידי סגרו/אני צריכה ללכת א־קילומטר בשביל מכולת/ אני צריך לתקן טרנזיסטור. אתה יודע מי מתקן טוב טרנזיסטור?/(הייתי כאן לפני שנה ואותו יהודי שאל אותה שאלה) /יש אחד ברחוב אלנבי בהתחלה. שמרלינג. אבל הוא לוקח הרבה כסף בעד זה/מה אתה אומר, אריק שרון הכין לשמעון א־שיינעם קבלת פנים. מה?/זה הכל נגד שמיר, תשמע לי/אני זוכר את אריק הולך באחד במאי עם דגל/"

היושבים על שפת המזרקה אינם מדברים. מביטים בשמש והאחד בעיני השני. כאן נופלות המחיצות בין העמים. הכל מבינים את הכל ואוכלים תירס.

לקראת הערב קמים הקשישים לחזור איש־איש לביתו, לפינתו, אל הבדידות, לאחר שעות מספר של חיי חברה. הצעירים קמים לחפש מקום לינה ללילה. האוכלוסיה שבכיכר מתחלפת.

האספן כפטרון

מאת חיים מאור

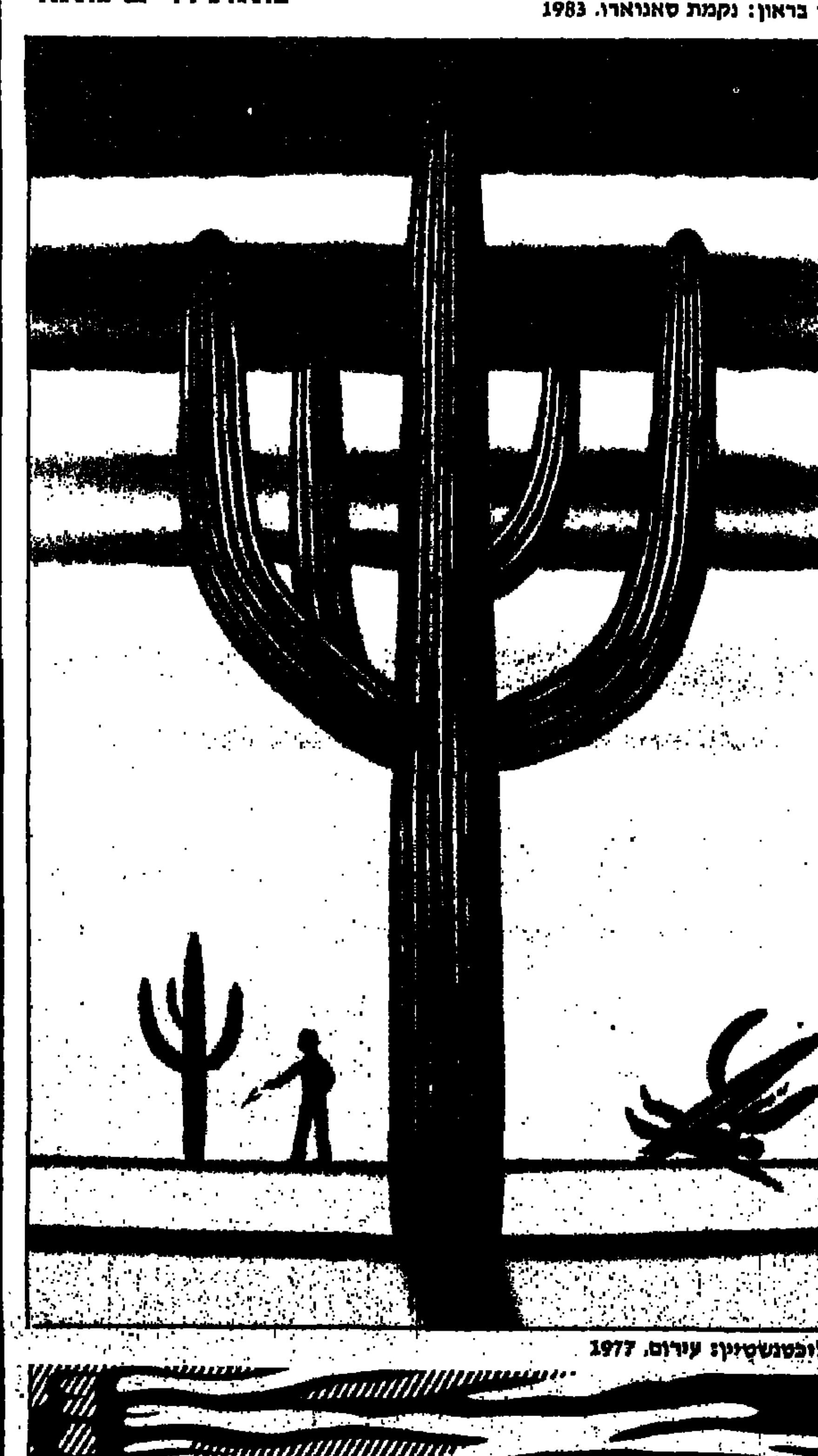

רוג'ר בראון: נקמת סאנוארו, 1983

דואיין תאנסון: אופנוען, 1972

קנאת מיליונרים תרבה תערוכות. הסנונית הראשונה הגיעה בדמות אוסף האמר, שכלל יצירות מהמאות 16 — 20. ההתרגשות היתה רבה, גם יחסי הציבור. עם־ישראל נהר למוזיאון ישראל להציץ ב"חפצים המקודשים" של האמר. לרבים היה זה מפגש ראשון עם מוזיאון; שלא לשמה בא לשמה. מביני דבר חשו אכזבה והצהירו "מהומה רבה על לא מאומה". מבחינת המוזיאון, האמר היה הימור מכנים שיוצר שיא של צפייה, ללא תקדים.

הסנונית השנייה היתה המולטימיליונר היהודי פרידריך וייסמן ואוספו. בניגוד להאמר, שכלל באוספו יצירות "קלסיות", "בטוחות" שלוקטו במשך תקופה ארוכה, וייסמן בנה את אוספו ברכישה אינטנסיבית של השנים האחרונות, תוך יצירת מכנה משותף: אמנים אמריקניים בני־זמננו. במקביל ייסד את "קרן פרידריך וייסמן" שמטרתה להפיץ את האמנות המודרנית ברחבי העולם, לעודד אמנים אמריקניים לעסוק בה ולרכוש מעבודותיהם.

וייסמן מוכן להמר ו"לשחק אותה" גם עם אמנים אלמונים, יחסית, אך מוכשרים, שעדיין לא נרשמו בכרטסת המקדש האמנותי. במעשיו אלה פועל וייסמן בדומה לפטרונים הידועים מתקופת הרנסנס. יחד עם זאת, אל לנו לשכוח, שמאחורי כל זה מסתתרים גם שיקולים מסחריים מובהקים ("השקעה"), שאיפה לעמדות־כוח בתחומים נוספים ותשוקה לחיי נצח ("אלמנט ההנצחה").

וייסמן, בעל רוחב־לב יהודי־אמריקני המהול בצפיחית־בדבש־ציונית "משחק אותה בגדול". "גדול" פירושו יחסי ציבור נמרצים וארוכי טווח: פתיחה מכובדת בסגנון מלכותי, הכוללת את נחיתת מטוסו המצויר של וייסמן בירושלים ויציאתו מן המטוס בליווי "גרופיס" ואמנים־צמודים. בהמשך – חלוקת האוסף לשני חלקים: חציו לתצוגה במשך שבעה שבועות במוזיאון ישראל בירושלים, וחציו השני, לאחר שבעה שבועות – במוזיאון תל־אביב. 2 המוזיאונים מרוצים, הקהל צריך לנהור לשניהם על מנת לראות את כל האוסף ווייסמן נשאר בכותרות חודש וחצי נוספים...

נו, טוב: אלה כללי המשחק של "חוג הסילון", שיהיה להם לבריאות!

מעבר לאירוניה וללגלוג הקל המשתמע בין השיטין (תולדה, אולי, של יחס אמביוולנטי ל"עשירים") מן הראוי להדגיש, שזהו אוסף הראוי בהחלט להתבוננות. זוהי הזדמנות הראשונה, לעניות־דעתי, לפגוש בישראל את העשייה האמנותית העכשווית בארה"ב, את הציור הפוסט־מודרניסטי, "הציור הפיגורטיבי החדש".

האוסף כולל גם דוגמאות מייצגות של אמנות הפופ בציור ובפיסול ודוגמאות אחרות, סמליות, לאמני האקספרסיוניזם המופשט ("אסכולת ניו־יורק"), האמנות המושגית והיפר־ריאליזם.

המכנה המשותף של רוב היצירות המוצגות הינו הנוכחות. עבודות אפקטיביות, צבעוניות מאוד, חומריות מאוד, ריאליסטיות, חושניות, גדולות־ממדים, חגיגה! כן, זהו "הציור החדש": אנרגטי, קומוניקטיבי ואקלקטי. דימויים וטכניקות השאולים מתולדות האמנות, מהתקשורת ההמונית, מקומיקס, גרפיטי: קיטש ופרסומת משמשים כמוליכי משמעות. אמנות שנות ה־80 שמה את הדגש על התוכן (סמלים, דימויים ומטפורות) ובוחרת ב"צורה הטעונה" (בניגוד לתפישה המינימליסטית של "הצורה הטהורה" ושל "מה שאתה רואה זה מה שאתה רואה").

האמנות כשיקוף רנטגן

אם כן, העבודות משקפות את העולם בו אנו חיים ומתפקדות כסמלים חזותיים בעלי מגוון של משמעויות. כאלה הם דימוייו של אנדי וורהול, אמן הפופ, המציג את פניה המשוכפלות של מרלין מונרו או של פרידריך וייסמן; רוי ליכטנשטיין בציור ענק המתאר "עירום" תוך ציטוט אירוני של זרמים ואמנים מודרניים שעברו את ה"מסננת" של האמן; קלאוס אולדנבורג עם פסל "המחק" המוגדל שלו; ג'ורג' סגל בפסל הסביבתי "אישה בבית־קפה" ודואן הנסון בפסלו ההיפר־ריאליסטי – "אופנוען". בכל אלה, ובאחרים, ניתן לראות כיצד הציור או הפסל, מתפקדים גם כסמלים חזותיים המייצגים וחושפים את ההיבטים החברתיים־תרבותיים של החברה המערבית. זהו צילום מצב המשמש גם כשיקוף רנטגן. ומה שמשתקף אינו מפתיע: אלימות, ניכור, ברק מזויף וצביעות, ריקנות, תרבות צריכה חומרית ושטחיות תרבותית.

השדר הזה מוקרן בעצמה רבה, בוטה, מתוך העבודות (בעיקר ב"ציור החדש"), אך ניתן לאמר זאת גם על העבודות עצמן. חלק ניכר מהן "סובל" מברק מזויף ומשטחיות תרבותית...

כמי שמכיר את דימוייו המורכבים ומצוקותיו האמיתיות של האמן הישראלי העכשווי, אין לי ספק כי אין לנו סיבה להתבייש ביחס להיצע שלנו. מה שחסר לנו כאן זו איזו "קרן פרידריך וייסמן" שתעודד ותרכוש עבודות של אמנים צעירים, ותפתח את דלתות המוזיאונים הישראליים ל"תוצרת הארץ".

רוי ליכטנשטיין: עירום, 1977

שחמט — שיגעון עם שיטה

„שחמטאי טוב פותח לפי הספר, משחק כמו קוסם ומסיים כמחשב". כאלה היו קרפוב וקספארוב בהתמודדות על אליפות העולם. היו עוד כמה כמוהם. רבים ביניהם יהודים, אחדים — משוגעים

מאת אורי צחור

הסופר הנודע לב טולסטוי אמר בשעתו כי השחמט רציני מדי מכדי להיחשב כמשחק, אך לא די רציני כדי שיהיה לעיסוקו המרכזי של האדם. (כספרות וכאמנות) אלוף העולם החדש בשחמט גארי קספארוב אמר, לעומת זאת, בראיון עיתונאי — לפני שנים מספר: „השחמט הוא חיי".

עד כמה שייראה הדבר מוזר, ישנם כיום אלפי בני אדם בעולם שכל עיסוקם הוא משחק השחמט. במידה רבה זוהי בריחה מהמציאות — אך מי לא רוצה לברוח לעתים מהמציאות, אפילו טולסטוי הגדול.

לכן גם לא ייפלא שאנשים רבים, שאין עיסוקם במשחק השחמט רואים בשחמטאים „יצורים מוזרים". כיום ידוע שמנת המשכל של העוסקים בשחמט גבוהה בהרבה מהממוצע — ויש בהם כאלה שהם בעלי מנת משכל של גאון. יש מן הגדולים בעולם ובישראל שאהבו מאוד את משחק השחמט, אך מיעטו לעסוק בו, כיוון שזמנם לא היה פנוי לכך. ולאדימיר איליץ' לנין, דוד בן גוריון, ואפילו מנחם בגין שיחקו שחמט.

חובבי שחמט רבים הגיעו להישגים בתחומים אחרים, בעיקר בתחום ההנדסה, המתמטיקה והמחשבים, וגם בציור ובמוסיקה (דוד אויסטרייך) אך אלה זנחו את משחק השחמט בשלב זה או אחר של חייהם. ישנו מחזאי צרפתי מפורסם בשם פרננדו אראבאל, שמחזותיו הוצגו גם ב„הבימה", אשר ערך מדור שחמט ופרסם ספר אוהד מאוד על גאון השחמט בובי פישר.

השחמט התפרסם גם כ„משחק היהודי". פעם אמר מאן דהו שניתן לחלק את העולם לארבע נבחרות: הטובה בכולם היא של שחמטאים יהודים מברית המועצות; השנייה היא של שחמטאים יהודים מ„שאר העולם"; השלישית של שחמטאים שאינם יהודים מברית המועצות, והרביעית של שחמטאים שאינם יהודים מ„שאר העולם".

מבין 13 אלופי העולם בשחמט עד כה — מאז 1866 — ארבעה הם יהודים: וילהלם שטייניץ, יליד פראג, אזרח אוסטריה; ד"ר עמנואל לסקר מגרמניה; מיכאל בוטביניק ומיכאל טל, שניהם מברית המועצות. שניים אחרים — בובי פישר מארצות הברית וגארי קספארוב מבריה"מ — רק אחד מהוריהם היה יהודי. אצל בובי פישר האמא ואצל קספארוב האבא. לגבי שניים אחרים, ואסילי סמיסלוב ובוריס ספאסקי, מספרים שזורם בהם דם יהודי, לסמיסלוב הרוסי היתה סבתא יהודייה ומשהו דומה אצל ספאסקי — אך הדברים הנ"ל אינם ברורים די צורכם.

וילהלם שטייניץ, אחד מצעירי משפחה מרובת ילדים, היה אלוף העולם מאז 1866, עת גבר, בהיותו בן 30, בדו־קרב, על הגרמני אדולף אנדרסן מברסלאו. רשמית הוכר כאלוף העולם רק לאחר ניצחונו בדו־קרב על ד"ר יוהנס צוקרטורט רופא יהודי מפולין ב־1872. באחרית ימיו, לאחר שלקה בהתקף לב ובמחלות נוספות, נקלע למצב של דיכאון קשה ומכאן ה„אגדה" שהוא השתגע. אחת מאמרותיו המפורסמות היתה שהוא יכול לתת לכל בן תמותה יתרון ברגלי ובמסע אחד ולנצחו, דבר שאפילו אלוהים אינו מסוגל.

הדיכאון והשיגעון של גדולי השחמט הפכו אף הם ל„סימן היכר" במרוצת הדורות. הראשון שהתפרסם כי סבל מכך היה גאון השחמט האמריקני פאול מורפי, שקדם לשטייניץ, ושהיה הטוב בשחמטאי תבל בשעתו, אך לא הוכר כאלוף עולם. האמריקנים טוענים כי הוא, למעשה, אלוף העולם הראשון. מורפי — ובכך הוא מזכיר את האלוף החדש גארי קספארוב — חי בצלה של אמו, ואנו מקווים שקספארוב ישמור על שפיות דעתו. מי שעוד חי בצל האם ואיבד את שפיותו הוא רוברט ג'יימס פישר, אלוף העולם בשנים 72'–75'. פישר נחשב בעיני רבים לגדול השחמטאים שקמו אי־פעם. בהיותו בן 12 השתתף לראשונה בתחרות שחמט וכאשר גבר על יריבו הקשיש, קם המנוצח ואמר „תראו הילד הזה ניצח אותי", בובי פישר הוכיח את יכולתו הרבה בתחום השחמט וכבר בגיל 15 זכה בדרגת רב־אמן בינלאומי בשחמט. באותה שנה ב־1958 זכה לראשונה בתואר אלוף ארצות הברית. עד אז היה גדול שחמטאי ארצות הברית שחמטאי יהודי אחר בשם שמואל רשבסקי — שבימים אלה ימלאו לו 74 שנים. רשבסקי התפרסם, בהיותו בן ארבע, כילד פלא. אביו ארגן עבורו משחקים סימולטניים. הילד בן החמש שיחק נגד מספר אנשים בבת־אחת וניצחם ואביו גבה כסף מהמתמודדים והצופים.

שמו של ילד הפלא התפרסם במהרה ברחבי פולין, מולדתו, ובעולם כולו. בהיותו בן שמונה שיחק גם משחקים בהם לא היה מסתכל כלל על לוח השחמט והכלים („משחק עיוור") ופעם שיחק כך נגד 20 יריבים בבת אחת, בברלין, ניצח בעשרה משחקים, תשעה סיים בתיקו, והפסיד רק במשחק אחד. בהיותו בן תשע הוזמן לארצות הברית והמשיך להפליא בכשרונו הגדול עד היותו בן 12. אך אז נמצא אדם חכם שהזהיר את אביו, כי אם הילד ימשיך בדרך זו הוא יהיה אומלל והוכח עליו להפסיק לשחק וללכת ללמוד כראוי בבית הספר. מאז מיעט מאוד רשבסקי לשחק שחמט, אם כי פה ושם השתתף בתחרויות. בהיותו בן 21 סיים את לימודיו באוניברסיטת שיקאגו, והפך לשחמטאי מקצועי. עם זאת שמר על שפיותו עד היום. מה שמאפיין גאון זה במיוחד הוא זיכרונו הפנטאסטי, אם כי אין גאון בשחמט שאין לו זיכרון פנומנלי.

גם לפישר זיכרון פנומנלי אבל הוא משוגע — גם הוא, כמורפי, ולהבדיל קספארוב — חי בצלה של אמו הגרושה, רופאה, דמות יוצאת דופן לא פחות מבנה. כיום חי פישר בן ה־42 במסגרת כת נוצרית של שומרי שבת. מגדל זקן ואינו נראה ברבים. לפני כשנה התפרסם בכך שחולל שערוריה במשטרת לוס אנג'לס על שנעצר על לא עוול בכפו. אך עד היום ישנם כשלושה שחמטאים ידועי שם מארצות הברית הפוקדים את פישר לעתים כדי לשחק עמו משחקי בזק בשחמט והוא ממשיך להפגין את גאונותו כי רבה. כאשר פישר היה יותר נורמלי הוא למד רוסית כדי לעקוב אחר אסכולת השחמט בברית המועצות וללמוד ממנה. לשם כך אף נסע לברית המועצות לשחק שם.

בית הספר הסובייטי לשחמט הוא הטוב בבתי הספר בעולם. המצב כיום הוא שמי שאינו מברית המועצות אינו יכול להיות אלוף העולם בשחמט. היחיד שהצליח לשבור מסורת זו הוא בובי פישר. המיוחד בבתי הנוער הסובייטים הוא ששם מדריכים טובי שחמטאי ברית המועצות, והם מלמדים את הצעיר את יסודות השחמט, וכיצד צריך לחשוב בשחמט, דבר שאין כמעט לנערים ונערות אוהדי שחמט בעולם. יש ברחבי תבל שחמטאים מעולים, שעד היום חסרים להם מספר יסודות במשחק כה עתיר מחשבה וגם בישראל ישנם כאלה, אי־אפשר להיות שחמטאי גדול מבלי לדעת יסודות האחד החריג היחיד היה שמואל רשבסקי. אך זוהי גם הסיבה שרשבסקי לא הפך להיות לאלוף העולם.

בין אלה שאינם מתמצאים בשחמט נחשב השחמטאי לבעל שיעור קומה אם הוא מחשב מספר מסעים קדימה יותר מאשר יריביו. נכון הוא ששחמטאים בעלי שיעור קומה מחשבים מספר רב של מסעים מראש — אך כל מערכת החשיבה שלהם בנויה אחרת מזו של החובב הרגיל: יש להם ידע רב והבנה עמוקה הכוללת הערכות מצב, אמר על כך השחמטאי היהודי הנודע סאלו פלור, שהיגר מצ'כוסלובקיה לברית המועצות: „העיקר בשחמט הוא להציב את הכלים במקום הנכון". שחמטאי נודע אחר אמר כי „בפתיחת המשחק חייב השחמטאי לשחק לפי הספר, באמצעיתו כקוסם, ובסיומו כמכונת חישוב. יותר מכל אחד אחר ניחן בתכונות אלה, בובי פישר.

וכאן, אולי, כמה מלים על השחמט הישראלי. עלייתם ארצה של שחמטאים מברית המועצות תרמה רבות לקידומו של השחמט הישראלי, שהיה תמיד בשלב מתקדם, ותמיד שלטו בו השחמטאים שעלו מאירופה. כיום עולה מספרם של הצברים המצטיינים בשחמט. הם הושפעו לא מעט מההדרכה ומן המשחק של העולים מברית המועצות.

ישראל עצמה נמנית עם המדינות התופסות את המקומות 10–14 בדרוג העולמי. יש לנו כשרונות שאינם נופלים מאלה של הטובים בעולם — אך ספק אם יגיעו לרמתם. כדאי להזכיר שב־1978 זכתה ישראל במקום החמישי באליפות העולם. באיזה ענף יכולים אנו להגיע להישגים כאלה: בכדורגל? או עם חמישה כושים בכדורסל?

וזהו על קצה המזלג מעולם יוצא דופן זה של השחמט העולמי. לא הזכרתי שחמטאים גדולים כד"ר עמנואל לסקר היהודי שהצטיין גם בפילוסופיה ובמתמטיקה, במיכאל טל, גאון שחמט יהודי בעל סגנון משחק נפלא מלא תחבולות. על ענק השחמט הרוסי אלכסנדר אליוכין ועוד ועוד.

אלוף העולם כיום הוא צעיר האלופים אי־פעם — גארי קספארוב, ששם משפחת אביו היה ויינשטיין, מהנדס יהודי שהגיע במלחמת העולם השנייה לאזרבייג'אן מפולין. משחקיו הם נהדרים, יכולתו פנטסטית. בכל אלה לא יחזה האב שנהרג בתאונת דרכים בהיות בנו נער צעיר.

שטייניץ – הראשון

פישר – הגדול מכולם

קרפוב – נכנע לבסוף

חותם אישי

האם פגש מישהו לאחרונה במפלגה המוכרת בציבור בשם מפ"ם?

זאב שטרנהל

ביקור במפ"ם

הזמנתו של חותם להתארח ב„חותם אישי" של השבוע פעלה כקטליזטור. זה שבועות, אם לא חודשים, מכרסמים בי ספקות ומבשילה בי ההכרה כי אין עוד טעם להמשיך כך. יותר ויותר מקננת בי ההרגשה כי הפכתי לשותף, שלא מרצוני, לעוד החמצה אחת גדולה של השמאל הישראלי. כאשר הצטרפתי למפ"ם לפני כ־6 חודשים, סבור הייתי שבמשך 7 שנות פעילות במפלגת העבודה למדתי פחות או יותר הכל על החיים המפלגתיים. במשך כל השנים האלה, מאז „המהפך" של שנת 1977 והקמת חוג 77, התבוננתי בזירה הפוליטית לא רק כמשתתף, אלא קודם כל כמשקיף מן הצד, מעין אנתרופולוג פוליטי חובב. מבחינה זו היו אלו שנים טובות: היה זה ניסיון קשה, לפעמים דוחה, אך עשיר ומרתק. גם חודשי חברותי במפ"ם היוו קורס מעולה, אמנם קצר, אך מרוכז. מסתבר שתמיד יש מה ללמוד.

ואמנם מפ"ם היא מפלגה מוזרה מאין כמותה, תופעה נדירה ממש. עומד לרשותה מאגר כוח אדם שאין שני לו בארץ: מסור, משכיל, מנוסה, בעל תודעה. התשתית החברתית של הקיבוץ היא נכס ללא־מתחרה וללא־מחיר. מעולם לא הרגשתי טוב יותר, נוח יותר, מעולם לא הייתי יותר „בבית", הן מבחינה פוליטית והן מבחינה חברתית, מאשר בקיבוץ מקיבוצי השומר הצעיר. הקיבוץ הארצי הינו גם מעצמה כלכלית, המעמידה לרשות מפ"ם מנגנון ואמצעים ממש דמיוניים: איזו מפלגה אחרת יכולה להתברך במספר כזה של פעילים, המושאלים לסניפים העירוניים ולצוותאות המפוזרות על פני כל הארץ? לאיזו מפלגה יש עיתון יומי והוצאת ספרים משלה? תנועת נוער משלה? מערכת חינוך באיכות כזאת? למי עוד יש מוסד כגבעת חביבה?

זר הנכנס אל בית מפ"ם בתל־אביב, מצפה לגלות מרכז עצבים של מפלגה השואפת בכל כוחה להשפיע על עיצוב המדיניות הלאומית, מפלגה בעלת יומרות להשתתף בהנהגת החברה. ובמקום זאת הוא מוצא גוף כבד וארכאי מבחינה ארגונית, משותק מבחינה פוליטית, ומבחינה פסיכולוגית – חסר־אונים. מתגלה כאן תשתית אדירה ובלתי מנוצלת כראוי. מערכת המתעלמת בעקביות מהצורך לקיים איזה שהוא יחס סביר בין תשומה לתפוקה. מבפנים נראית מפ"ם כמכונית בעלת נפח מנוע אדיר, העומדת על ניוטרל, כשהנוהג בה לוחץ על דוושת הדלק, בלא כל כוונה ממשית לזוז מהמקום. מפלגה כל־כך קטנה מפעילה מרכז, מזכירות, ריכוז, שני מזכירים ליד המזכ"ל ועכשיו גם צוות הפעלה – „הקבינט". ברוב המקרים כל הגופים הללו משותקים, למעשה, מהטעם הפשוט שהם מורכבים מנציגי כוחות המנטרלים זה את זה. אך הגרוע מכל הוא שגם כאשר מתקבלת החלטה אין היא מתבצעת. תמיד יימצא גורם המעוניין בטרפודה, ואשר בזכות הפיצול הפנימי וניגודי האינטרסים, יצליח לגלגל את העניין ממוסד למוסד, ממחלקה למחלקה. הסיעה בהסתדרות נהנית בכלל ממעמד אקס־טריטוריאלי, אינה מקבלת את מרות המפלגה ולאיש אין אומץ להגיב.

מפ"ם איבדה את הרצון לשלוט

למרות שאין היא מתעסקת באמת אלא בעצמה, אין מפ"ם מסוגלת אפילו לבחור מוסדות חדשים. מפלגת העבודה, חרות, התחיה, ר"ץ פוקדות חברים, עומדות לקיים ועידות ולבחור הנהגות, ואילו מפ"ם ניצבת קפואה ומשותקת. 15 חודשים אחרי פירוק המערך, מפ"ם עדיין מחפשת את עצמה. כל התקוות שתלה השמאל הישראלי במפ"ם דינמית, אמיצה, יוזמת, נפוצו לכל רוח. היום משחקת מפ"ם בליגה אחת עם מפד"ל, תמ"י ושינוי.

האמת העצובה היא כי מפ"ם סובלת מרוב המחלות בהן נגועה מפלגת העבודה, אך לעומת זאת היא חסרה את יתרונה הגדול האחד של מפלגת העבודה – השאיפה לכוח. למפלגת העבודה אין אידיאולוגיה: אין לה חזון. פעיליה חסרים חינוך פוליטי, והיא נושאת באחריות לא רק לקריית־ארבע ולקדום, אלא גם לחלק ניכר מהתהליכים ההרסניים שעברו על החברה הישראלית. אולם יש לה אותו משהו שאבד למפ"ם: הרצון לשלוט. לרוב פעילי מפ"ם שגדלו בחממת המערך חסר גם אותו דחף טבעי לאנשים פוליטיים, העושים תמיד הכל על מנת לבלוט בשטח ולהתקיים בו. יוסי שריד ושולמית אלוני, גם אם ירצו בכך, לא יהיו מסוגלים לשתוק, לרסן את עצמם, להתחבא: הם מוכרחים להיות תמיד במרכז הבמה ולגעת באור הזרקורים. זוהי תכונתם האוטנטית של „חיות פוליטיות", ומי שבחרו בקריירה ציבורית, ומתכוונים להנהיג מפלגות, מוטב להם שיהיו בעלי תכונות כאלה.

מכל הסיבות האלה, סובלת מפ"ם, ביחס לגודלה, מנחיתות פסיכולוגית שקשה להתגבר עליה: אין לה אמביציה, אין לה יומרות, חסרה לה האנרגיה „ללכת על גדול", אין לה אותה מידה מינימלית של תוקפנות, שבלעדיה אין תקווה להגיע אי־פעם להנהגה הלאומית. במשך קרוב ל־20 שנות מערך, איבדה מפ"ם את התגובות הספונטניות הטבעיות למפלגה, החייבת להתייצב מדי שנתיים־שלוש לפני ציבור הבוחרים: לכנסת, להסתדרות, לעיריות. כך צמח דור של עסקנים שהתרגל לקבל נתח מן העוגה, בלא שנדרש אי־פעם להוכיח את כוחו ואת כשרונו במבחן הבחירות. היום, אין אנשים טובים אלה רואים כל סיבה מדוע שהתנועה לא תימשך.

חמורה מכל היא העובדה שהתנהגותה של מפ"ם, מאז פירוק המערך, מעוררת ספק חמור באשר לכוונותיה המקוריות. אם לא היתה כוונה, מיד עם ניתוק הקשר עם מפלגת העבודה, לצאת בתנופה גדולה למסע התחדשות מן היסוד, אם לא היתה כוונה לגייס מאות או אלפי חברים חדשים, ולחבר מצע התואם את צרכיה של מפלגה סוציאליסטית מודרנית, אם לא היתה כוונה להתמודד באורח ממשי עם הבעיה החברתית, אם לא היה רצון לכנס ועידות ולבחור מוסדות חדשים – חבל היה להתנתק ממפלגת העבודה. אם גם היום אין כוונה להעמיד את מפ"ם על רגליה ולצאת מיד למאבק על מצביעי מפלגת העבודה ועל אותם אנשי „שלום עכשיו" המחפשים בית פוליטי – עדיף לחדול מעוצות אווליות – ולהתאחד עם מפלגת העבודה. אם אין כוונה להניף את דגל המחאה החברתית ולהיאבק בעוולות המדיניות הכלכלית־חברתית הנוכחית, עדיף למסד הכרעה זו – ולשוב אל המערך. אם אין כוונה לעשות לקראת רפורמה מרחיקת־לכת של חברת העובדים, אלא להמשיך מתוך שביעות רצון עצמית והזחות הדעת, בשותפות עם המנגנון ההסתדרותי הקיים של מפלגת העבודה – מוטב לשתוק ולהתייצב ברח' הירקון 110.

אי־אפשר לאורך ימים להיות גם בפנים וגם בחוץ. אין דבר מגוחך ומשתק יותר מהמצב הקיים: אין מערך בכנסת, אך יש מערך בהסתדרות. אפשר לחשוב כי המדובר כאן בשתי שותפויות שונות לגמרי, בשתי זירות פעולה המנותקות לחלוטין זו מזו. לפעמים זה נראה כי אין זו אלא עוד בעיה ארגונית פעוטה ולא שאלה של עצם הקיום הפוליטי. מפ"ם חיה על תפארת העבר ואוכלת את הקרן. כמה זמן אפשר להמשיך כך?

מפ"ם הישנה מתה כבר מזמן

דומני שהיום אני מבין הרבה יותר טוב את התנגדותו העיקשת של חזן לפירוק המערך, ואת מאבקו נגד הקמת מפלגה סוציאליסטית חדשה. בעיה זו הטרידה אותי במשך תקופה ארוכה: האם באמת ייתכן שאדם כמו חזן אינו מבין את מהות התהליכים שעברו על תנועת העבודה כולה, על מפלגת העבודה ועל מפ"ם כאחתו? האם ייתכן שאין הוא רואה איך התרוקנה מפלגת העבודה מכל תוכן סוציאליסטי, איך עיצבה במשך דור שלם חברה שאי־השוויון בה הלך והעמיק, איך הניחה את התשתית להתיישבות בשטחים ויצרה מצב שאולי לא תהיה עוד חזרה ממנו? מעולם לא הבנתי את מהות הפרגמטיזם המפורסם של מפלגת העבודה. אם ההתיישבות בבקעת הירדן היא התגשמותו של אותו פרגמטיזם, אם קרית־ארבע וקדום הם אמנם ביטוי לפרגמטיזם, ואילו חצי תריסר קרוונים בתל־רומידה וכמה משפחות בתוך הקסבה של חברון הם ביטוי לפונדמנטליזם דתי ולאומי, הרי שעדיפה בעיני הקיצוניות האידיאולוגיות של גוש אמונים, על פני „המעשיות" של תכנית אלון: נזקה של הלאומנות הקיצונית יהיה פחות בהרבה מזה של „הפרגמטיזם": תמיד אפשר יהיה לגרור את הקרוונים מתל־רומידה ולהוציא את מיטלטליהם של האברכים מהקסבה של חברון. ספק גדול אם אפשר יהיה לפרק את קרית־ארבע ואת המושבים בבקעת הירדן ולהשאיר את תושביהם תחת שלטון ירדני, או אפילו שלטון ירדני־ישראלי משותף, כשמסביבם אוכלוסיה ערבית הנלחמת על שלטון עצמי.

האם כל אלה אמנם נעלמו מעיני אדם כחזן? האם ייתכן שאיש כמוהו ימשיך לראות בהסתדרות כמו שהיא, בתנועת המושבים כמו שהיא, בעסקניה של מפלגת העבודה שניצחו על ההתיישבות בשטחים, על היווצרות הפערים החברתיים, את התשובה האחת והיחידה לבעיות החברה הישראלית? לא, זה לא ייתכן. מה שקרה הוא שחזן, ועמו כנראה רבים מהחברים הוותיקים, פשוט איבדו את אמונם ביכולתה של מפ"ם להתקיים בכוחות עצמה. עוד פחות מאמינים הם בבשורה להנהיג גוש פוליטי חדש הנותן ביטוי להוויה החברתית של ישראל של ימינו. פסימיזם עמוק זה – ציניקנים יאמרו ריאליזם בסיסי זה – הוא שמדריך אותם. הזיקה אל מפלגת העבודה נתפשת בעיניהם כעורק החיים של מפ"ם. בעיניהם, מפ"ם הינה מתה כבר מזמן, ואילו זו החדשה כנראה שלא תיוולד לעולם. מן העבר הגדול לא נותר אלא הקיבוץ הארצי שהוא תנועה חיה, שעליה יש לשמור מכל משמר. מפ"ם, במקרה הטוב, אינה אלא עוד חגורת הצלה: במקרה הגרוע, זהו נטל שממנו אפשר להיפטר בזכות שותפות במפלגת העבודה. ייתכן מאוד שהם צודקים. ייתכן מאוד שיש להסיק מכך גם את המסקנות.

הבה נאמר זאת מיד. ללא הקיבוץ הארצי אין עתיד לשמאל הציוני והסוציאליסטי, אך בישראל של היום אין קיום למפלגה שלא תהיה למעשה, אם לא להלכה, רק הזרוע המדינית של תנועה קיבוצית. גם במובן זה מפ"ם היא תופעה יחידה במינה, ובעיני מי שמתבונן בחברי הקיבוצים המפעילים את הסניפים העירוניים ואת הצוותאות, היא מצטיירת כאנכרוניזם. הקיבוץ הארצי מהווה את חוט השדרה של מפ"ם, מקיים ומפרנס אותה, הוא מבטיח את קיום עיתונה ומנגנונה, הוא גם תובע, לעצמו, ובצדק, את זכות המלה האחרונה. לקיבוץ ערך סגולי משלו, והוא נכס צאן ברזל: זהו המקום היחיד בעולם בו אמצעי הייצור מצויים בידי קהילה המנהלת את עצמה. אך בחברה שבה הקיבוץ מייצג פחות מ־4% מהאוכלוסיה, אין קיום ל„מפלגת קיבוץ". במפלגה מודרנית כמו זו שאנו זקוקים לה, יהווה הקיבוץ גורם מרכזי, מקרין ומדרבן, אך הוא לא יהיה המפלגה כולה.

לכן הגיע הזמן להחליט מה רוצים: אם המטרה היא להימנע בכל מחיר מתחרויות פוליטיים בתוך מפ"ם, מחשש שמא אלה ישתקעו בתוך האוכל הקיבוצי וישברו את ההומוגניות המשמעותית, הרי שמוטב לו לקיבוץ הארצי להיפטר מנטל עסקניה ובעיותיה של מפ"ם, ובמסגרת ברית התנועה הקיבוצית, להשתלב במפלגת העבודה. שם, ממילא, הוא יקבל את הייצוג הראוי לו בכנסת ובחברת העובדים. אך אם יש בכוונת הקיבוץ הארצי לתרום תרומה אמיתית לשמאל הישראלי, ואם הוא שואף לתפקיד לאומי של ממש, עליו להגיע את המאמץ לקראת התחלה חדשה.

מפ"ם, כמו שהיא, סיימה את תפקידה: המערך הוריד אותה לדרגה של קבוצת שוליים. עתה עומדות בפניה שלוש ברירות: להמשיך להיות מפלגה קיקיונית עצמאית, להשתלב במפלגת העבודה, או לצאת למאבק על בניין מסד במפלגה סוציאליסטית־דמוקראטית חדשה, צעירה מגייסת. לכך אפשר להגיע רק כשמתחילים מההתחלה, ללא חשבונות העבר, ללא פחדים, ללא רגשי נחיתות, עם בשורה של סוציאליזם הומניסטי – הוא הסוציאליזם המקורי האמיתי – המנוסחת בשפתו של הדור שיהווה את ישראל במאה הבאה. במאמץ כזה יש מקום ל[illegible], מדרבן, סוחף. להתגייסות כזאת יהיו לנו שותפים המתמסרים: גם הם דרך לפרוץ את מעגל השמרנות: יבואו אלינו גם ממפלגת העבודה, אלה שמצאים כבר זמן רב לסינון חיים מחוץ מפ"ם. יבואו אלינו משלום־עכשיו, ויבואו אלינו כל אלה – והם תמיד הטובים ביותר – הרוצים לבנות בזמן לעצמם, הרוצים לסלול נתיב חדש, הרוצים בפריחתם לבנות את העתיד.

יד לסוהר אמיץ

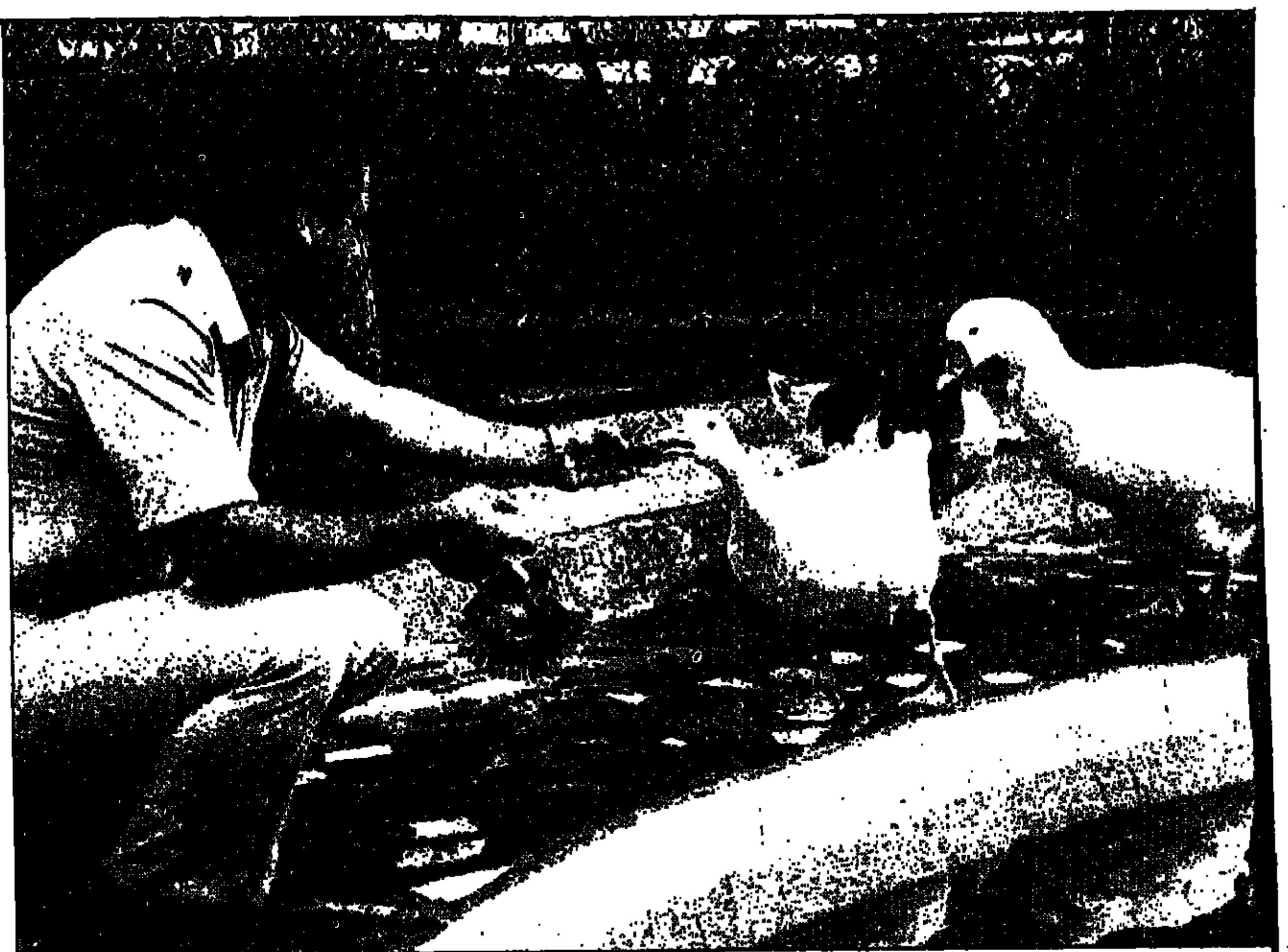
משק החי ליד בית המעצר

לפני ארבע שנים נרצח רוני ניצן, מפקד בית המעצר ברמלה. בימים אלה נקרא בית המעצר על שמו. האיזון העדין ביחסיהם של אסירים וסוהרים, כך יש לקוות, חזר אל כנו

מאת עודד ליפשיץ
צילם בועז לניר

ביום חמישי שעבר, 7.11.85, נערך טקס קצר וצנוע שבו קראו את בית־המעצר המרכזי בכלא רמלה על שם מפקדו הראשון, רוני ניצן ז"ל. קרובי משפחתו, ידידיו וקצינים רבים משירות בתי הסוהר נאספו בחצר קטנה, מרוצפת אספלט, דחוסה בין החומות האפורות.

רוני ניצן נרצח בפתח ביתו בראשון־לציון, בבוקר יום ה־18.12.81. כמעט ארבע שנים חלפו מאותו רגע שבו פרצו שני אלמונים רעולי פנים מתוך מכונית "טרנזיט" בצבע תכלת וירו, מטווח קרוב, צרור כדורי עוזי בקצין שישב במכוניתו והתכונן לנסוע לעבודתו.

אחרי חקירה מאומצת התברר שהרוצחים היו שני עבריינים מועדים, יעקב שמש והרצל אביטן.

הרצח עורר סערה ציבורית. הפגיעה הקטלנית באיש חוק בכיר גרמה לרבים זעזוע עמוק. במשאל שהתפרסם לאחר הרצח היה רוב לתומכים בעונש מוות למי שרצח שוטר או סוהר. בית המשפט גזר על יעקב שמש מאסר עולם. הרצל אביטן יצא זכאי, מפני שלא נמצאה עדות מסייעת לעדותו של עד המדינה משה כהן, שהפלילה אותו.

עד שנרצח, היה רוני ניצן כוכב עולה בשירות בתי הסוהר. הוא הגיע לשירות בשל מניעים אידיאולוגיים: לאחר שירותו הצבאי חיפש אתגר הולם, וראה בשיקום האסירים והטבת תנאי מאסרם משימה לאומית וחברתית חשובה. שמונה שנים של קריירה מטאורית — בכלא תל־מונד לנערים, כלא באר־שבע וכלא רמלה, זיכו אותו, בגיל 32, בתפקיד יוקרתי שרבים רצו בו: הפיקוד על בית־המעצר החדש ברמלה, מוסד שנועד לפתוח עידן חדש במערכת הכליאה בישראל.

עבור רוני תפקיד זה היה רק שלב; הוא שאף להעפיל לפסגה, אמר בגלוי שברצונו להתמנות, במרוצת השנים, לתפקיד נציב שירות בתי הסוהר. הוא האמין שבתפקיד זה יוכל להגשים, בגדול, את אותם הרעיונות שניסה להגשים, בקנה מידה קטן יותר, בתפקידיו הקודמים.

בגיל 33 נרצח. קץ טרגי ואלים לחלומותיו ורעיונותיו. הנאומים בטקס היו קצרים ומהוססים: את קציני בתי הסוהר לא בוחרים על־פי כישוריהם הריטוריים שלהם. שמעיה, המפקד הנוכחי של כלא רמלה, אמר שימשיך ללכת בדרכו של רוני ניצן. גונדר רפי סויסה, נציב שירות בתי־הסוהר, פתח את דבריו בהתקפה חריפה על העיתונות, שפרסמה, בצד מאמרי שבח רבים, גם כמה כתבות ביקורתיות על דרכי עבודתו של רוני ניצן. סביר להניח שהתכוון גם לכתבה ברוח זו שהתפרסמה ב"חותם", באוגוסט 85'.

"הכתבות האלו אינן אמת", אמר הנציב, "הן מקוממות את שירות בתי הסוהר ואת המשפחה. הדברים נכתבו על אדם שתרם שנים רבות לעבודה עם אסירים קשים. הכדור שפגע ברוני ניצן ז"ל, פגע בכל שירות בתי הסוהר".

קציני השירות, שישבו על ספסלי עץ קשים, לבושים בחאקי בהיר, עם קפלי גיהוץ ישרים כסרגל לרוחב הגב, דרגות כסופות על הכתפיים ושיער קצוץ, הנהנו בראשם לאות הסכמה עם הנואם.

הנציב הוסיף: "הרצח היה זעקה. וגם אור אדום, שמחייב אותנו לבדוק את עצמנו פעם, ואפילו פעם עשירית. לתקן מה שצריך תיקון וללכת בדרך של רוני ניצן: שיקום וטיפול ב'דיירים' שברשותנו".

אפשר היה להבין מדבריו שכוונתו היא שיש ללכת בדרך של הפיכת הכלא הישראלי למקום נוח יותר, אנושי יותר ופחות אלים, אולי חשב גם שהשימוש בכינוי "דיירים" עדיף, מפני שאין בו משום הדבקת תווית שלילית.

אחר כך דיבר אביו של רוני ניצן, אליהו, אדם מבוגר הנראה כמי שלא התאושש מאז רצח בנו.

כמה ימים קודם לכן ישבנו בביתו, דירה צנועה בשיכון בבלי בתל־אביב, שהמשפחה הפכה אותו למעין חדר זיכרון לבן: תמונות, תעודות ואותות־הצטיינות על הקירות, תיקים מלאים בגזרי עיתונות, חלקם הופיעו לפני הרצח, וחלקם אחריו. מרשים במיוחד הוא אוסף מכתבי התנחומים שהגיעו מאסירים ואסירים משוחררים.

שלט הנצחה מנחושת ניצב על הכוננית בסלון, ארוז בקפידה וממתין ליום בו ייקבע בבית המעצר.

בטקס, על הבמה, אמר האב שקריאת בית המעצר על שם בנו היא עבורו חלום שהתגשם. הוא סיפר שבנו ראה בתפקידו שליחות, ולכן לא נרתע מפני איומים על חייו ולא נעתר לבקשות משפחתו, שהפצירה בו לנטוש את המקצוע המפרך והמסוכן שבחר לעצמו.

האיומים היו ממשיים ביותר. כשנתיים לפני הרצח, ב־11.7.79, הוצמד רימון יד לדלת דירתו של רוני ניצן, ורק בדרך נס לא התפוצץ. הרימון לא הרתיע אותו, אפילו לא החששות שמא שונאיו ינסו לנקום בו, על־ידי פגיעה בבתו האהובה מורן. הוא המשיך להתמסר לעבודתו, להשקיע שעות בלי גבול בטיפול בעצירים, ואפילו שילם מכיסו עבור פתרון בעיות שלא נמצא להן תקציב. צעצועים של מורן הקטנה, שנעלמו מן הבית, הופיעו לפתע בבית המעצר: תעסוקה לילדים שבאו לבקר את אבותיהם שמאחורי הסורגים. פעם שכר רוני ניצן דירה לעציר משוחרר שגילה נטיות לציור, קנה לו גם בדים וצבעים וניסה להחזירו למוטב דרך העיסוק האמנותי, ופעם אחרת קנה תוכיים וספרים לנער שנעצר ואיים להתאבד.

כשנגמרו הנאומים, עברו הקרואים מרחבת הטקס לכניסה הראשית, להסרת הלוט מהשלט ומכתובת ההקדשה הגדולה, שנצבעה בכחול על רקע לבן בוהק, בקדמת הגגון המגן על רחבת המבוא לבית המעצר. בדרך עברו ליד פינת החי שבחצר בית המעצר, עוד רעיון של רוני ניצן, שגם מילא את המסדרונות בעציצים, אקווריומים לדגים, כלובי ציפורים ותמונות.

סביב כלובי פינת החי הוצבו שולחנות הכיבוד לקרואים. הפעם, שלא כמו בלוויה של רוני ניצן, נציגי העצירים לא הוזמנו. בית המעצר אינו דומה לכלא רגיל, שבו חלק מהעצירים מבלה שנים ארוכות. כאן עוברים כ־9000 עצירים בשנה,

ובתחלופה מהירה. אין ביניהם מי שזוכר את תקופתו של רוני ניצן, מלבד, אולי, אסירים ותיקים שהשתחררו, חזרו לסורם — וחזרו לכאן...

אז, בלוויה, הספיד אותו סמי אלקיים, אסיר־עולם שנדון באשמת רצח, עבריין חסר־השכלה. אחד העצירים הרבים שרוני ניצן ניסה לשקם. הוא עודד את סמי אלקיים ללמוד, וסופו של דבר הפך סמי לסטודנט מן המניין שלמד פילוסופיה ומדעי החברה באוניברסיטה הפתוחה. בהספד אמר סמי שהוא "אנדרטה חיה לרוני ניצן ופועלו".

רוני ניצן ז"ל
צילם שאול גולן

השיטה של רוני ניצן

לאחר הרצח, בלוויה, אמר סמי אלקיים שבזמנו של רוני "פה, בבית המעצר, לא היו דקירות סכינים, לא אנסו את החלשים, לא היו סמים"...

השיטה של רוני היתה לדרוש הרבה ולתת הרבה, משטר נוקשה וצודק, מקל גדול — וגזר בשפע.

הוא בחר את הסגל והכשיר אותו. הוא טבע הרגלי ניקיון והנהיג משמעת צבאית קפדנית. העצירים התייצבו לשלושה מסדרים ביום, ובכל פעם בדקו אם הארון בתא מסודר, הסדין מתוח על המיטה, השמיכות מקופלות כמו אצל טירונים, השולחן, הרצפה וחדר השירותים נקיים ומצוחצחים. מי שלא הקפיד למלא אחר הדרישות נענש, אבל לא בחומרה: תאי הצינוק היו ריקים, ולכל היותר השתמשו בתאי ההפרדה, הנוחים יותר, כדי לבודד עצירים בעייתיים. רוני דאג לחוגי ספורט ואמנות, לספרייה ולימודים, לטלפון ציבורי שקישר את העצירים עם הבית. האגפים דורגו לרמות שונות בשיטת קנס־פרס: מי שנמצא ראוי הגיע ל"אגף העבודה", אגף מרווח שכונה "הילטון רמלה". האחרים הגיעו לאגפים פחות נוחים. לאסירים עם בעיות אישיות ומשפחתיות ניתנו חופשות, אבל סגרו את פתחי האוורור בתאים מסוימים, למורת המחנק, כשהתברר שהם משמשים להברחת סמים.

טוענים שלאסירים יש חוש צדק מסוים וכללי משחק, ואם מתייחסים אליהם בהגינות, אפילו זה נעשה בנוקשות, הם מכבדים את הסוהרים המטפלים בהם.

הכלל הזה חל גם על רוני ניצן, אילולא אמצעי אחד שנקט במלחמתו בסמים: חוקן בכפייה שנעשה לעצירים שחזרו לבית המעצר מחופשות או מהתייצבות בבתי משפט. החוקן נועד לגלות הברחות של סמים לכלא. אך היה בו גם משהו משפיל ומעליב. נפגעו ממנו במיוחד עבריינים שהיו ממוקמים בצמרת עולם הפשע והקפידו על כבודם. ב־10.4.80 קבע הבג"ץ שחוקן ללא הסכמת העציר אינו חוקי, משום שהוא פוגע בצנעת הפרט ובכבוד האדם, ופגיעה זו חמורה גדולה בחשיבותה אפילו מהמאבק בסמים.

החוקנים בבית המעצר הופסקו, אך לרוני ניצן זה כבר לא עזר. התובעת מטעם המדינה, פנינה דבורין, טענה שרוצחיו של רוני ניצן נקמו בו את עלבונם בשל חוקנים שקיבלו בפקודתו בעת מעצרם. בעולם המושגים המעוות של פושעים בכירים אלה, פגיעה בכבוד אינה ניתנת למחילה. שמש ואביטן, שהרצח היה חלק מעולמם, פעלו נגד רוני ניצן בדרכם הקטלנית. אפשר, אולי, להתנחם רק בדבר אחד: למרות האלימות המתגברת בחברה הישראלית, עדיין לא נפרצו כל הסכרים, ורצח סוהרים לא הפך לנורמה. עדיין הפגיעה באנשי החוק היא חריגה, ולא שיטה. החששות שהתעוררו, לאחר רצח רוני ניצן, לא התממשו. צריך לקוות שהשלט על שם רוני ניצן ז"ל, בכניסה לבית המעצר, ישמש תזכורת כואבת, ויתריע על כך שצריך לעשות הכל כדי שהנורמה הקיימת תישמר.

שלום בית
חיה יוסף

טס על התקרה ונקניק לפני הדלת

עצות מן השרוול

צריך לחסוך אנרגיה, כלומר לשים לב ולא לבזבז חשמל, אבל בשום אופן לא על חשבון הבריאות והביטחון. מומחי ה"חיסכון באנרגיה" דואגים לתושבי ארצנו, הם אך מרוב דאגה לפעמים שוכחים לתת הוראות מדויקות, או אפילו נותנים הוראות לא נכונות, כמו בתכנית מסוימת בטלוויזיה שבה נאמר לנו שהחשיבות בחיסכון היא אטימת הדירה מפני רוחות. כאן כבר יש סכנה, אפילו סכנה לחיי אדם.

● כאשר משתמשים באש פתוחה לשם חימום הבית, כלומר תנור נפט, או תנור גז, צריך לדאוג לאוורור החדר בו עומד התנור. הכוונה אינה לפתוח את כל החלונות, מספיק שפתח קטן יאפשר לאוויר הצח לחדור, אך אסור לאטום את החלונות והדלתות, כי הגזים הנפלטים מן האש הפתוחה מרעילים ולא פעם גרמו למוות. הסכנות מרובות פרצים בזמן שמחממים חדר באש פתוחה — אינן קטנות יותר. האש עלולה לעלות ובקלות אפשר לגרום לשריפה בבית.

● אחת הדרכים לחיסכון באנרגיה, הן בחורף והן בקיץ היא בידוד הקירות החיצוניים. כשהקור או השמש מחממים או מקררים את הקירות הם שומרים את הטמפרטורה לשעות רבות, ועל כן החדר מתחמם או מתקרר יתר־על־המידה. היום אפשר למצוא טיח מיוחד לאיטום הקירות, ובעצם לפני מסירת הבית לדייריו חשוב להיות בטוחים שאכן אטמו את הקירות החיצוניים.

● בישראל קשה למצוא דלת או חלון העומדים בפני חדירת רוחות. דאגה שכל מהנדס בחוץ לארץ יודע את חשיבותה. אפשר לקנות פסי בידוד מחומר סינתטי ולהדביק סביב המשקוף לפי ההוראות שעל האריזה.

דרך טובה למנוע חדירת רוח דרך דלת המרפסת היא למלא גרבי ניילון ישנים בצמר גפן, או חומר סינתטי רך: את ה"נקניק" מניחים לפני הדלת בתוך החדר, וזה שומר על אטימה טובה. בארצות קרות, שבהן יש בבתים חלונות כפולים, מניחים נקניק כזה בין שני החלונות.

● כאשר מחממים את החדר על ידי תנור חשמלי, או חימום מרכזי (מתוך ראדיאטור, או חימום מתחת לרצפה) החלל מתייבש, כי החימום בולע כל טיפת לחות. יובש מוגבר משפיע רע מאוד על דרכי הנשימה וכלי הדם. במקרים של חימום זה צריך לדאוג להגברת כמות הלחות והדרך הפשוטה והיעילה היא להעמיד מעל מכשיר החימום כלי עם מים. המים מתאדים והלחות מתפזרת בחדר. אם החימום הוא מרכזי, חשוב להעמיד בכמה מקומות בחדר כלי עם מים. אפשר לחסוך אנרגיה על־ידי גוף מחזיר־אור (רפלקטור) הכי נוח לקחת יריעת נייר כסף ולהדביק אותה על הקיר במקום שעומד גוף החימום. החום נספג ביריעה ו"נזרק" לחלל החדר והנה, חימום כמעט כפול. כאשר מחממים רק חדר אחד צריך להקפיד לסגור את הדלת בכניסה וביציאה. דלת פתוחה מוציאה את החום, בדיוק כמו פתיחת דלת המקרר, שם חודר החום ומפחית את מידת הקור שבו.

● חשוב מאוד לשמור על הטמפרטורה של חדר הילדים. יש ילדים שגופם לא יכול להתמודד עם קור הלילה, תינוקות רבים נמצאו בבוקר במיטותיהם ללא רוח־חיים. רצוי להשכיב תינוק במיטה מחוממת, ולא לשכוח להוציא את גוף החימום מן המיטה לפני השכבת התינוק.

ביגוד הלילה צריך להיות נוח ומחמם די הצורך, והשמיכות מחוזקות כך שהתינוק לא ישתחרר מהן, במיוחד כל זמן שהוא עוד מרטיב.

● קשישים זקוקים ליותר חום מאשר אנשים צעירים, וחימום חדרם חשוב מאוד ואפילו הכרחי.

● בצבא ניסו דרך חימום מאוד מקורית וכנראה מוצלחת ביותר: תולים על התקרה לוח חימום הדומה לטס גדול. החימום שופע על הנמצאים בחדר מבלי לגעת בהם וכך לא רק שאין סכנה להיפגע מגוף החימום, אלא החימום הרבה יותר יעיל, כלומר זול ונעים.

ה"סקופ" של מורן

יד לפה

"קום התנערה עם חלבה, עם עבדים מזי דיאטה" זהו הנוסח האישי של מורן שלנו, אבל מורן, חברנו במערכת, אינו שומר דיאטה, והוא לא רק אוהב לאכול, אלא גם יודע מה ואיך לאכול, ובוודאי לא תתפלאו שהוא אפילו מבשל, ועוד איך!

יום שישי אחד ישבנו בבית סוקולוב, ומורן אמר, ככה דרך אגב אני ממהר הביתה, צריך להכין את הצ'ולנט למחרת. צעקתי: צ'ולנט? אתה מכין צ'ולנט? ומורן ליטף את כרסו וענה: כן, אני מכין את הצ'ולנט אצלנו בבית. לא עזר לו, והוא היה צריך לתת לי את המרשם, וכרגיל אני משתפת אתכם בחוויות הקולינריות שלי. רק אנא, הפעם לא הספקתי לנסות את המרשם, אבל אר־טו־טו יורד גשם, ואיך תעברו שבת בצהריים בלי צ'ולנט? נוסף לכך, לפי ממדיו של מורן המזוקן, אפשר להיות בטוחים שכל מרשם שהוא נותן לנו, הוא משמין, טעים ויקר.

דבר אחד מקשה עלי להכין את הצ'ולנט של מורן. הוא אומר שמוכרחים לבשל אותו בסיר ברזל, לי אין. מורן אמר שזה לא טוב. ואני מקווה שמישהו ילווה לי סיר מברזל, או יאמר לי איפה אפשר לקנות כזה.

מורן משרה במים קרים, ביום שישי בצהריים, חצי כוס שעועית לבנה גדולה, 3/4 כוס שעועית לבנה קטנה, חצי כוס שעועית חומה, וחצי כוס חומוס בלתי מבושל. לפנות ערב הוא מוציא את הקטניות מן המים, מכניס אותן לסיר הברזל, ומוסיף מים כמעט עד קצה הסיר; מוסיף 6 תפוחי אדמה קלופים, שלמים, ומרתיח את הכל; מוריד את הקצף שהתאסף מלמעלה ונותן למרק עוד כמה דקות להתבשל. אחר־כך הוא מוריד את הסיר מן האש ומוסיף למרק כמה ביצים בקליפתן, נתח בשר קצת שמן (סמוכה) קישקה (מעיים ממולאים) חבילת מרגרינה ומעט מלח. עכשיו מורן סוגר את הסיר באופן הרמטי.

איך עושים את זה? מכסים במכסה טוב, ומסביב למכסה מניחים שבבה של בצק העשוי מקמח ומים. במשך השעות הרבות של הבישול הבצק מתקשה, ואין כל אפשרות לאדים לצאת מן הסיר וזה הסוד של סבתא שלי, ולא של מורן.

מכניסים את הסיר לתוך תנור מחומם ב־120 מעלות, ובשעות המאוחרות, כשחוזרים מן המסיבה, מורידים את דרגת החום ל־100 מעלות.

למחרת בצהריים מוציאים את הסיר (זהירות כי הוא חם מאוד), פותחים אותו, ואוי לך מורן, אם הצ'ולנט לא נהדר.

משקפי מגן משופרים מפני אבק ורסיסים. עינית מפוליקרבונט 4 מ"מ. בפיתוח המשקפיים עסקו במשך 7 שנים.

שפני הניסיון של צבא ההגנה לישראל

מי מחליט להחליף את סוגי הנעליים של חיילי צה"ל? למה לא מגיעים יותר גבינה לבנה בטעם שום לסועדים בחדרי האוכל של צה"ל? מה פתאום פלטה לחימום תלויה על התקרה במקום תנורי החשמל הרגילים שעמדו בפינות החדר? איך הגיע מדיח הכלים למטבח הבסיס ולאן נעלמו החבר'ה שקילפו את תפוחי האדמה? איש לא יודע. יודעים שמפתחים את אמצעי הלחימה, את הרכב הצבאי, את הנשק האישי. אך את החולצות והגרביים והתיקים ואת ארנק הציוד הקטן — זה אף אחד לא יודע למה ואיך מחלקים בצורה החדשה. אז דעו לכם: בצה"ל יש ענף הנדסת ייצור וסקירה של חיל התחזוקה. שם עורכים סקרים, מראיינים וחוקרים את החיילים והחיילות, בודקים מכשירים, כלי־עבודה, וכל מה ששייך לחיי היום־יום של הלוחמים בחזית ובעורף, מוציאים לשטח פריטים חדשים לאחר שעברו הרבה מאוד בדיקות, ומספר קטן של חיילים וחיילות משמשים כ"שפני ניסיון" לדגמים חדשים.

סא"ל דב משה הוא ראש ענף ייצור וסקירה: הוא מהנדס תעשייתי, בוגר אוניברסיטת ת"א והטכניון בחיפה, חברו למחקר וביצוע — רס"נ כיון ישראל ר' מדור סקירה וניסויים, במקצועו כלכלן, למדתי מהם פרק חדש על המנגנון האדיר הפועל מאחורי צה"ל.

מספרים שני הקצינים הצעירים: אנחנו עורכים סקרים וניסויים לגבי חיילי צה"ל המקבלים פריטים חדשים. כל פריט חדש, בין אם זה ביגוד, היגיינה, או פריטי לחימה — שייך לחיל תחזוקה. כדי לראות האם הצליחו בפיתוח אנחנו עושים ניסוי. וזה נראה כך: מחלקים את הפריט המסוים למספר חיילים, העתידים להשתמש בו ועוקבים ובודקים איך הפריט מתקבל מבחינה פונקציונאלית ומבחינת הנוחות החיילית. הנוחות היא אמת המידה החשובה ביותר עבורנו. חייל הצועד בנעליים לא־נוחות, או חולצה שצווארונה לוחץ, או מכנס שמגרד — לא יכול לתפקד כראוי. נוסף לכך, אם הפריט לא נוח, החייל לא ישתמש בו — וחבל על הכסף שבזבזו.

אותנו מעניין איך לקבל את המידע. אנחנו רק עושים את הסקר, ושפני הניסיון, כלומר החיילים שקיבלו את הפריט המסור לשימוש, צריכים להשתמש בו בין 5–7 חודשים, בכל מקרה לא פחות מחצי שנה. האנשים שלנו בודקים את התגובות ולפיהן אנו מחליטים האם להכניס לשימוש או לשנות את הפריט המסוים.

הסקר נערך לא רק לגבי פריטים חדשים, גם לגבי פריטים ישנים יש לבדוק האם הם עדיין רלבנטיים, למשל: תיקים אישיים.

לחיילים הלוחמים, הנמצאים בתוך רכב משוריין אין מקום לתיק גדול; התיק צריך להיות נוח כך שאפשר יהיה לשלוף ממנו בקלות מה שהחייל צריך באותו רגע; התיק צריך להיות עמיד בפני אש, מים, קל לניקוי (כי לא פעם הוא נופל לבוץ). הצלחנו למצוא מתאימים: מחומר קל, העומד בכל המבצעים, בעל ידיות נוחות; ומה שחשוב — ידיות כאלה המאפשרות לתלות את התיק מחוץ לרכב המשוריין, ושום גשם, אבק, שריפה או בוץ לא יהרסו אותו.

עוד ניסוי מעניין: היה נהוג לתת לחיילים גבינה לבנה בטעם שום. חשבנו על־ידי כך לגוון ולשפר במעט את הגבינה. אחרי משאל וסקר התברר לנו שמעל 28% מהחיילים אוהבים את הגבינה בטעם שום או בצל, והרוב העדיפו גבינה לבנה בלי כל תוספת.

הבעיה הקשה שלנו היא אופנת החיילות. קודם כל הן רוצות ללכת לפי האפנה, ואם פעם הלכו בחצאיות מיני, היום הן דורשות חצאיות באורך שאל. אנחנו מחלקים להן ביגוד לפי מידה, בגוף 38 או 40 או 42. הבגדים, כמובן, מתאימים, אך האופנה היום היא "אופנה רופפת" וחיילת שמספר הבגדים שלה הוא 38 — דורשת 42, כדי שהכל יהיה רחב ורופף. עלינו להתמודד עם כל זה ולדרוש מן היצרן לתפור הכל רופף ורחב יותר. נעלי החיילות עוברות כל פעם שינוי, אך לא רק לשם הנוחות, אלא להתאמת הדגם. התיק האישי של החיילות לא רצוי יותר והוא יקר, כי הוא מחומר פלסטי טוב, בעל כמה חלקים בפנים ועם ריפוד של קרטון. מצאנו שהחיילות מאוד אוהבות תיקי בד ובקרוב נוציא את הדגם החדש מבד אופנתי, שהדגם שלו מוצא חן בעיניהן יותר והוא גם הרבה יותר זול.

אנחנו עובדים על סקר חדש, סקר אנתרופומטרי. יש חייל הזקוק לבגד במידה 48, אך יש לו רגליים וידיים ארוכות, או להיפך. עלינו להזמין ביגוד במידות ידועות, אך לחלק אותו לכמה קבוצות לפי אורכים, או רוחב הצוואר. מתכנן הביגוד צריך לתכנן את כל המידות.

הסקר על הנעליים הוא חשוב ביותר. במיוחד נעלי הלוחמים צריכות להיות נוחות, קלות, עומדות במאמץ גדול של הליכות ארוכות, ויכולות לבלוע בוץ, ועמידות בפני חדירת רטיבות. פנינו לכל מיני יצרני נעליים וקיבלנו מכל חברה כ־100 זוגות. חילקנו אותן בין הלוחמים ואחרי כמה שבועות התחלנו לבדוק איך נעליים אלה עמדו במבחן. בדקנו את הבלאי, הנוחות, ואיך עמדו בגשם; אצל הבנות הקפדנו גם על צורת הנעל.

דאגה גדולה היא ציוד המטבחים. למרות שמכונות לקילוף תפוחי־אדמה, או מדיח כלים, חוסכים כוח אדם ומעלים את תרבות החיים בתוך הבסיס.

בעיית העדות מתחילה להיות פחות חמורה. יותר ויותר מגיעים לחיילים הצעירים גוף אחיד ישראלי; אין הפרדה מוחלטת בין חייל שאוכל לבנה או סחוג, לבין זה שאוכל צ'ולנט או [illegible] תפוחים.

חושבו דרך איך להקל על החייל הלובש סרבל, שהמערכת שלו ברורה כלל מלפנים: בשעת לחימה הוא צריך מה שאפילו מלך לפעמים עושה — ואינו יכול לעשות את צרכיו מבלי להוריד את כל הסרבל. עכשיו מצאו דרך שתהיה פתיחה נוחה מאחור, [illegible], הוא בצורת טרופ עם 2 רוכסנים [illegible] לרוחב הגב. הסרבל שונה והחלק הפנימי עשוי מחומר סרוג, כדי למנוע שפשוף העור.

החיילים, וגם החיילות, חושבים בוודאי שכל החידושים והשינויים הללו "נופלים על המדף" ואינם יודעים כמה עבודה משקיעים בכל המחקרים והסקרים. שני הקצינים מחייכים ואומרים: חייל שנוח לו הוא חייל טוב, וחייל טוב מבטיח לנו איכות חיים וביטחון.

זהירות, ניצול פסיכולוגי!

מכון בארץ, יחידי בעולם, עוסק בניתוח התקשורת בהקשר הפסיכולוגי. הוא מנסה לגלות כיצד עובדים עליך הפוליטיקאים ואנשי התקשורת באמצעות שימוש זריז, ולא פעם מעוות במודע — בביטויים, הגדרות ומטבעות לשון. דווקא אנשי האקדמיה לא גילו עניין רב בעבודת המכון

מאת עמירם כהן

צילם בועז לניר

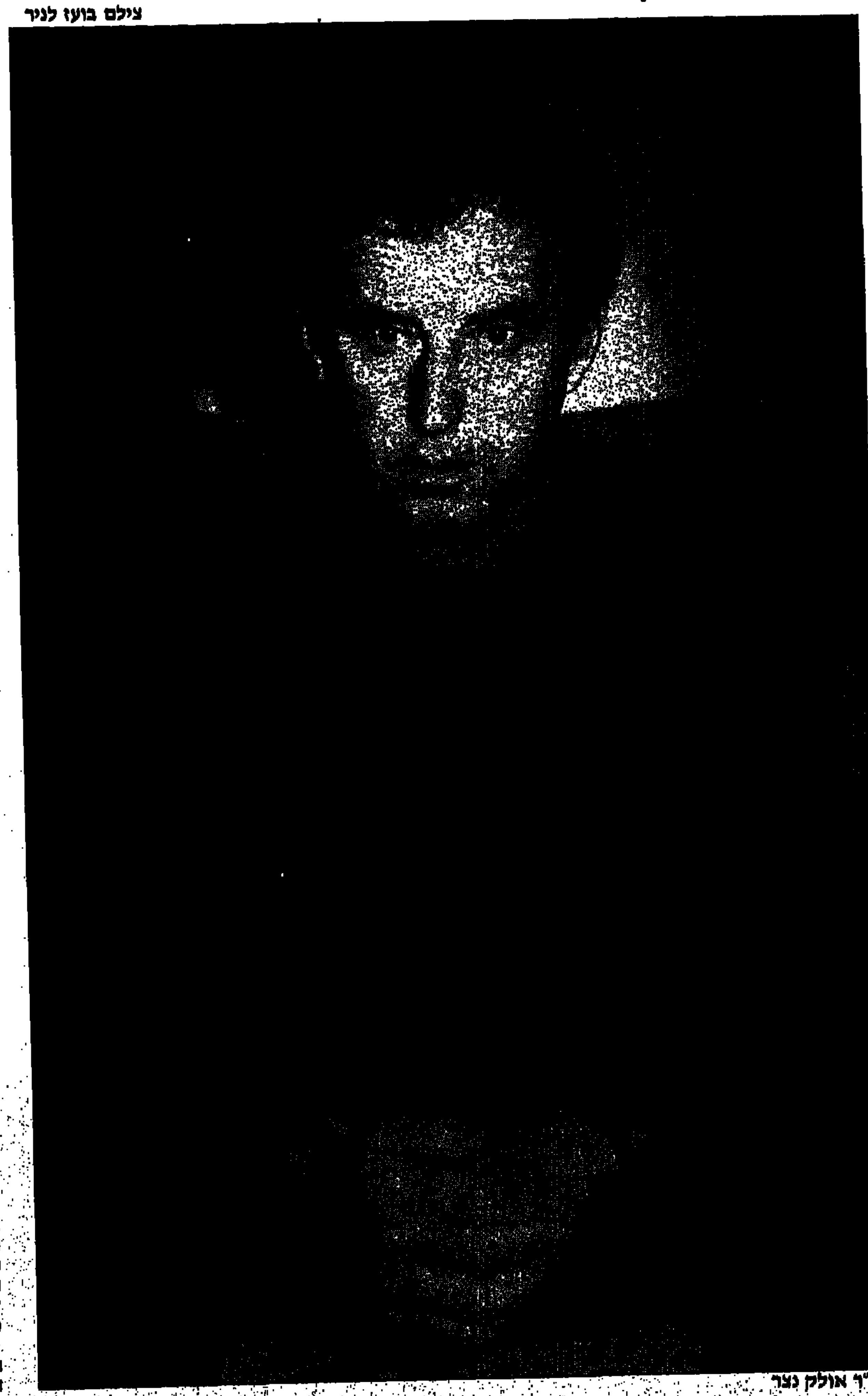

ד"ר אולק נצר

„ידיעת העובדות על המציאות היא הסכנה הגדולה ביותר לקיומו של משטר טוטליטרי, גדולה אפילו מן הדחף הפנימי של האדם לחרות"
(חנה ארנדט: „מקורות הטוטליטריות")

„אנחנו מנוצלים כל הזמן ניצול פסיכולוגי בידי התקשורת, הפרסומת, המניפולטורים הפוליטיים ואיש על־ידי רעהו", קובע ד"ר אולק נצר מ„המכון לניתוח תקשורת סומבית".

תופעת הניצול הפסיכולוגי ידועה מזמן ואין בה חידוש. החידוש הוא, לטענת החוקר, „בסיתוח מדדים איכותיים וכמותיים המאבחנים, מסווגים ומכמתים את התופעה בהצעת דרכים יעילות כיצד להתגונן מפניה".

המכון שהוא עומד בראשו, טוען ד"ר נצר, הוא היחיד בעולם העוסק בניתוח תקשורת בהקשר הזה. מכון דומה בארה"ב, נסגר ברגע שארה"ב הצטרפה למלחמת העולם השנייה וזאת מפני ש„במצבי גיוס, התנהגות פוליטית שפויה, חשיבה עצמאית וחופש מניצול פסיכולוגי — אינן תכונות מסייעות". המפתיע, ואולי לא כל־כך, שמכוני המחקר האקדמאים הממוסדים בארץ אינם גלהבים לשתף ולהשתתף עם ד"ר נצר במחקריו.

ביסוד ניתוח תקשורת, קיימת ההנחה, כי ניצול פסיכולוגי, דעות קדומות, השקפות הרסניות ואף רצחניות, מקורם האישיותי הוא בהתאמה גרועה ובהבחנה לקויה בין מלים, סמלים ומושגים המרכיבים את מפת המושגים — או מה שנקרא בדרך־כלל „השקפת העולם" — לבין השטח (המציאות החברתית המוחשית).

בעזרת ניתוח תקשורת, מלמד ד"ר נצר, אפשר גם לקבוע מהי „הסתה לגזענות", שהיא התנהגות לשונית, והמחוקק מתלבט כבר זמן רב (מדי) בהגדרתה. האם הביטויים „תשתוק ערבי" (ח"כ כהנא לתופיק טובי) או „עכשיו הערבים שמחים, כי עיריית תל־אביב נתנה להם להרוס את ביתו של דיין" (רחל דיין), או, „תכתבי שאני שונא ערבים, בגללם אני מובטל" (צעיר בנתיבות) או, להבדיל, „בגלל הקומץ הזה, מצטיירים בני עדות המזרח כאנשים ששמו מצור על שגרירות ארה"ב בטהרן של חומייני" (העיתונאי יצחק טישלר בעקבות התפרעות שהיתה בשוק מחנה יהודה כנגד ניידת השידור של „קול ישראל") — כל אלה הן תבניות לשוניות המבטאות גזענות.

„וייצמן רבץ בקיסריה בין בוז'ולה—לוויסקי ושיחק במכונית צעצוע. כל יום ביקשו ממנו מפרסמיו שייקח את ההגה וייתן טרמפ לזייגרמן ולברמן כדי לדרוס את הממשלה ושייסע להפגין נגד לבנון. אבל הוא התחנן אצל בגין ושמיר לחזור לליכוד", כתב, בזמנו, אורי דן בעתון „חדשות".

זוהי דוגמה אופיינית, מדגים נצר, לקטע תקשורת המכיל אלימות מילולית (כל ביטוי הגורם לנו לחוש פגיעה, עלבון, לעורר בנו כעס, תיבה או בוז). אלימות מילולית היא אחד מתחומי הניצול הפסיכולוגי המוגדר.

זוהי אלימות מילולית, מפני שהכתב השתמש ברבץ (במקום ישב או שהה) שיחק (במקום עסק), לדרוס (במקום להפיל) ואלה כינויים לגנאי. גם אין בסיס לאשמה המרומזת בכתבה „שיחק" במקום ל„תפוס מנהיגות") והביטוי „כל היום" הוא ביטוי כוללני, מוגזם ואבסורדי.

אלימות מילולית מכל סוג

כיצד להבחין, לסווג ולכמת ביטויים תקשורתיים הכוללים אלמנטים של ניצול פסיכולוגי?

על פי שיטתו של נצר יש לערוך את כל הדעות השיטתיות של המתקשר על־אודות האובייקט שלו, „לשקול" כל ביטוי כזה במכשיר מתחום המחקר הפסיכולוגי הקרוי „מאזני לחץ פסיכולוגיים", ולתת לו „ציון". הציון מצביע על מידת הלחץ הפסיכולוגי שמפעיל המתקשר (באמצעות אותו ביטוי) בהשוואה לביטוי חלופי, ניטרלי מבחינה אמוציונלית.

סך כל הציונים הניתנים על הסקאלה (מ־10+ עד 10־): משבח מתון (1+) עד שבח קיצוני (10+) מגינוי מתון (1־) עד גינוי קיצוני (10־) — קובעים את „כמות" האלימות המילולית באותו קטע. (ביטוי ניטרלי הסיווג שלו — 0).

לדוגמא הקטע מתוך כתבתו של אורי דן:

„... רבץ בווילה שלו בין בוז'ולה לוויסקי" 7

„...שיחק במכונית צעצוע" 4

„... תומכיו דאז בו מי שמסוגל לדרוס את הממשלה אך הוא התחנן" 7

סה"כ ביטויים מילוליים — 3. ציון כללי באלימות מילולית — 18

אלימות מילולית, היא רק אחד המרכיבים בניצול הפסיכולוגי. השימוש ב„תפארת המליצה" הוא אמצעי נוסף. אלו הם ביטויים הטעונים מטען רגש חיובי הבאים במקום ביטויים אינפורמטיביים. „תפארת המליצה" היא אמצעי של ניצול, משום שהמתקשר משפיע על הקולט לחזור עם הערכים החיוביים המסומלים על־ידי המלים שבהן הוא משתמש, כאשר שמלים אלו משמשות כהסוואה לעובדה, שאין בתקשורת זו כל מידע.

גם כאן ניתן לכמת את עצמת הניצול הפסיכולוגי (מספר המליצות, לעומת הביטויים העובדתיים ועצמת הלחץ הפסיכולוגי של כל ביטוי).

בתחום זה של „תפארת המליצה", קובע נצר, אנחנו מנוצלים על־ידי הפוליטיקאים ובעיקר לעת בחירות. לדוגמא: בבחירות של 84' אחד הכרוזים של רשימת „יחד" בשם „דברים ברורים", כלל 13 נקודות שבאף לא אחת מהן לא היה כל מידע על מה תעשה „יחד" אם תתן לה את קולך. למשל בסעיף 2: „תוכל להתגאות בשקל כמטבע ישראלי איתן ובעל ערך גם בשווקים זרים." שימוש בביטויים גאווה, איתן, בעל ערך. אין שום מלה מה תעשה „יחד" כדי להפוך את המטבע לאיתן.

או סעיף 7: „תחוש כי אתה אדם חופשי ואזרח שווה זכויות במדינתך" אין שום אינפורמציה איך תפעל „יחד" כדי שתחוש „חופשי" ו„שווה זכויות" שהם ביטויים בעלי קונוטציה רגשית חיובית.

העלמה או „חצי אמת", הוא תחום נוסף, ואולי בעל העצמה האדירה ביותר של ניצול פסיכולוגי. זו תקשורת שחסר בה מידע רלוונטי המאפשר לקולט לגבש עמדות ולקבל החלטות המבוססות על הידע הרלוונטי.

עיוות מגמתי הוא עוד אמצעי בדוק: המתקשר משפיע על עמדתך בלי לומר במפורש את דעתו בנושא, אלא מתאר את האובייקט בביטויים מגמתיים. יש, כמובן, גם עיוות חיובי — „היו לה, לנערה, שיניים לבנות" — והתעלמות מעובדות (שיש בהן כדי לעורר יחס של דחיה לאובייקט) — „אך שתיים מהן היו שבורות..."

> ## בני קיבוץ — קרבנות למליצות
>
> „מי שגדל בקיבוץ: כל הדור הזה שלנו, הוא קרבן מובהק לניצול פסיכולוגי חריף ביותר. דיברו אתנו במליצות נוראות עם נפנוף כנפי ההיסטוריה... „עולם המהפכה"... „מחנה הקדמה"... „מחנה השלום"... „ארץ ישראל העובדת". היום משתמשים ב„ארץ ישראל היפה" וזה בעצם אותו הדבר... תחפש ב„על המשמר" תמצא הרבה מהדברים האלה... המון מלים גדולות שלא היה מאחריהן דבר – מלבד תפארת המליצה. מלים גבוהות הן דבר מאוד משעבד... וזה לא אמר דבר על המציאות. היום אנחנו אומרים „הפאשיזם לא יעבור". במקום לומר לאנשים מה עושים ומה צריך לעשות. מלעיטים אותם במלים יפות טעונות רגש. ההיסטוריה של ההתנהגות האנושית מראה, שהכוח הזה מנוצל, כדי לתת לאנשים **תחליף** לאיזה שהוא מעשה... ככל שמפיחים בהם עוד מליצות מקלים עליהם לא לעשות מעשה. הם כל־כך מרוצים מעצמם להיות היפים והטובים, עד שזה נשאר בתחום הכוונות והמלים".
>
> **ד"ר אולק נצר**

עיוות לשלילה אנחנו אוהבים לעשות למי ששנוא עלינו. כותב העיתונאי אהרון בכר על השר שרון ביום הצגת ממשלת האחדות הלאומית: „האיש ישב לבד. כרסו רוטטת לפניו על השולחן, אפו נרעד לפרקים, והוא משלח על סביבותיו מבטים קצרים וזועפים..." (אין בתיאור זה מלה אחת על עמדתו של שרון בנושא). או תיאורו של אמנון אברמוביץ את אותו אדם (במעריב): „... ביום שלישי בערב, לאחר ששמיר סיים את נאומו לפני מרכז חירות ראיתי את שרון תותר אל הבמה, בוטש את סביבותיו, מלחלח את שפתיו בלשונו, אפו משתרבב באופן מבשר רעות..."

אחד התחומים היותר מעניינים של הניצול הפסיכולוגי, הוא הפרסומת המסחרית, שהיא „תעמולה המכוונת להשפיע על החלטות הציבור בתחום השימוש בכספו". בתחום זה קיימים כל האלמנטים המוכרים לנו של ניצול פסיכולוגי (כמו בתעמולה הפוליטית והדתית) בתוספת אלמנטים ריגושיים נוספים: מוסיקת רקע, פזמון, חרוזה וכו'.

למוסיקת רקע תפקיד נכבד בהסחת הדעת מן התוכן הרלוונטי וכמו מליצה מילולית היא מעוררת הורהות רגשית עם המשדר תוך עקיפת מנגנוני הבקרה והשיקול של הקולט. לפזמון החוזר תפקיד בהפיכת תהליך התקשורת לריטואלי, תהליך שבו מתמכר האדם לגירויים קבועים, חוזרים ונשנים.

על תפקיד המוסיקה בניצול הפסיכולוגי אמר אלדוס הכסלי ב„עולם אמיץ חדש": „... יש במוסיקה יתרון נוסף: אותו אדם בר־דעת, אשר היה מתבייש לכתוב או לבטא, או אפילו להקשיב, לדבר שטות והבל מסוים, יהיה מוכן ברצון לזמר אותו או להאזין לו בהנאה כאשר מזמרים אותו באוזניו...".

> ## טבען של דעות קדומות
>
> „דעות מוטעות הופכות לדעות קדומות רק כאשר אין האדם מסוגל לחזור בו בהגיע אליו מידע חדש. דעה קדומה, בניגוד לטעות, יש בה חיסון פעיל כנגד כל טענה העלולה לערער אותה.
>
> אנחנו נוטים להתרגש ולהרגיש מאוימים, כאשר מעמידים את דעותינו הקדומות במבחן. התבדל בין דעה בלתי־מבוססת אחרת לבין דעה קדומה, ניכר בכך שאי־אפשר לחלוק על דעה קדומה מבלי לעורר התנגדות רגשית.
>
> דעה קדומה אתנית (ביחסי עדות) היא עימות המבוססת על הכללה מוטעית ובלתי גמישה. היא יכולה להיות מוכוונת או גלויה, מקוונת כנגד הקבוצה ככלל, או נגד יחיד, בגלל היותו חבר באותה קבוצה. ההשפעה הממשית של דעה קדומה המוגדרת כך היא אפוא, התייחסות שלילית אל אדם, מבלי שאותו אדם עשה משהו הראוי להתייחסות שלילית".
>
> **גורדון ו. אולפורט** (מצוטט)

כאשר גור אומר כולירע...

שיחה עם ד"ר אולק נצר

אולק (אלכסנדר) נצר (48), לשעבר חבר קיבוץ מזרע, עברו שזור קרבות, שבזמנם נראו דון קישוטיים. היה בין הראשונים בקבה"א שפתח בגלוי במסע כנגד „זיקה לעולם המהפכה" ומאוחר יותר למען יתר דמוקרטיזציה במוסדות הקבה"א וכנגד: „ההנהגה ההיסטורית — בשעדיין היתה גם הנהגה".

למד סוציולוגיה באוניברסיטת חיפה ומנהל קיבוצי במדרשת רופין, ואת הדוקטורט (בתקשורת) קיבל באוניברסיטת מישיגן. היום מרצה בסמינר הקיבוצים ומנהל „סדנא לאי־אלימות" באפעל.

מהו החידוש ב„מכון לניתוח תקשורת סומבית"? אלימות מילולית, ניצול פסיכולוגי, אינם נושאים חדשים.

החידוש אינו בטכניקות ובקריטריונים. החידוש הוא בגישה לחקר הפוליטיקה כחקר ההתנהגות האנושית, והמסקנה המתבקשת: אם אנחנו רוצים לשנות משהו, להגיע להישגים פוליטיים, צריך שתהיה מודעות וכלים להבנת התהליך הבין אישי שסופו בזיקה פוליטית. במציאות מתרחש כל הזמן תהליך של ניצול פסיכולוגי, שיש בו מנצל, בדרך כלל הפוליטיקאי, ומנוצל. המכון עוסק בניתוח האמצעים השכיחים ביותר, האפקטיביים ביותר וההרסניים ביותר, של ניצול פסיכולוגי: הדמגוגיה ושטיפת המוח.

ההיסטוריה הוכיחה, שעם שלם, עם מסורת דמוקרטית, נפל קרבן לתעמולה ולמסרים הברתיים ופוליטיים שאין להם שום קשר למציאות האובייקטיבית. סטודנטים להיסטוריה ולמדעי המדינה יספרו לך על מעמד בינוני מתרושש, על תחרות כלכלית, אבל לא ידונו בהשפעת הניצול הפסיכולוגי על מנגנוני התפישה של בני־אדם. איך אדם הופך להיות גזעני.

אתה גם רומז לתקופה אקטואלית?

כל התקופות ההיסטוריות הן סיפורים של עדרים אנושיים המאורגנים בצורה פנטית — תחת דגלם של כמרים, רבנים, קוסמים, ידעונים או כוהנים. המבצעים בהתלהבות עצומה טבח ורצח של אנשים שהם, אמנם, בדיוק כמוהם, אלא שיש לאלה כמרים אחרים ודגלים בצבע אחר.

השאלה שהמכון עוסק בה היא — מה קורה לאישיותו של אדם פנטי. כשאדם אינו מסתגל לסביבתו שולחים אותו לפסיכולוג, או למוסר. אבל מי שכן מסתגל, והוא רק פאשיסט בנטיות לבו, ופועל על־פי דחפים המאפיינים אספסוף, ישתמיד אפיינו אספסוף. אותו לא שולחים לטיפול. הוא נחשב לנורמלי, כי הוא לא מדבר אל עצמו ולא רואה בעצמו נפוליון.

קללה ואיום מבטאים חוסר־אונים

יוסי שריד כינה את כהנא „נאצי יהודי" ומוטה גור את שרון „כולרה..." אינך חושב שזו אינה הדרך המתאימה להגדיר אנשים אלה?

כשגור אמר על שרון „כולרה", אני, כאיש מדע יכול לומר, שגור אמר לנו משהו מאוד משמעותי על גור ולא על שרון. הוא אמר לנו איזה מין אדם הוא (גור), איך הוא מתמודד עם קונפליקט, איך הוא מבטא את רגשותיו. אבל בביטוי הזה הוא לא אומר לנו דבר על שרון, כי אלימות מילולית משמשת כפונקציה אצל המשתמש בה. „הכנסתי לו" הוא גורם לו להרגשה טובה ולשחרור. מה עוד שהנורמה אצלנו היא לומר על מנהיג פוליטי, כשהוא אלים ומתחסד, שהוא „בסדר"... אלימות מילולית היא המגנה הגלויה ביותר ולעתים בפסים תקשורת זה כפירוש ביטוי לחולשת אישיותו של המתקשר.

האינך משאיר את המגרש למשחק הטפשי של הימין? אנחנו עוסקים בפוליטיקה ולא במחקר מדעי. שרשו לך מעורון נשרוף לו מעורון, אימנו עליך במלחמת אזרחים, גם אני יודע לאיים...

ראה, המדע מנתח תופעות. הוא משאיר לפוליטיקאים את הדילמה איך להשתמש בניתוחיו ובתוצאותיהם. אך אני עוסק בתקשורת אנושית, לכן אני מוכן לומר, שהצעתך שלך אינה מבוססת. הימנעות מאלימות אינה נתפשת כחולשה. כשאתה מקלל ומאיים, אתה מבטא חוסר אונים. אנשים שיש להם כוח הבא מהבנת עצמם והבנת הזולת, אינם נזקקים לביטויים של אלימות מילולית.

בעיקרון, השימוש באלימות מילולית בידי השמאל מחזק את הדפוס הזה אצל הימין. נותן לו לגיטימציה: „הנה כולם עושים את זה", ומכאן, נובע מדוע ניתוח תקשורתי וסטטוטיו אינם עניין פוטולרי. אנשים מעדיפים שאחרים יהיו נכונים, כדי שהם עצמם יוכלו להשתמש באותן שיטות ולומר שהם מתגוננים. אני חושב שהשימוש באלימות מילולית, נוגע בעמקים את האינטרסים של בני־אדם מעלי מכסליות פוליטיות מלחי פנטית. כלומר הומניסטית. אני טוען שהשינוי לכיוון של יתר הומניזם יבוא על־ידי התקרבות בין אנשים בעלי נטיות הומניסטיות לבין גישת המדע להתנהגות פוליטית. אני לא פציפיסט. אבל אם אתה תשרוף לו מעורון אתה תשכנע את כולם שאתה בדיוק כמוהו ואין שום אלטרנטיבה אחרת.

בוודאי צריך להפעיל כוח, אבל כוח כמו שיש לפסיכולוג טוב.

לגבי פציינט קצת מופרע. הוא לא ינסה להיות מופרע כמוהו, וגם לא חלש כמוהו. הוא ישתמש בכוח ההבנה שלו כדי להצביע על אותם המנגנונים המביאים אדם לידי גזענות, פנטיזם, ואתנוצנטריזם (גזערתיות).

אתה מאמין ברציו של הרצל חנוכה מהשוק בפתח־תקוה. אתה מאמין שהוא מסוגל להבין שטעם בגין „עבר" עליו ועכשיו כהנא?

אני לא מכיר אישית את הרצל חנוכה. אבל נכון שאנשים רבים אוטמים את עצמם. ניצול פסיכולוגי מותנה באיזו שהיא נכונות פנימית לקלוט. התעמולה של חרות (ככלל) לא תעבור על תומכי מפ"ם ולהיפך. בכלל, תעמולה פוליטית אינה יעילה וממלאת צורך של התעמלנים להרגיש שהם עושים מה שאפשר.

בהשלכה מהתחום האישי, אם מסבירים לאנשים איך עובדים עליהם, איך מנצלים אותם ניצול פסיכולוגי, יש בזה יותר יעילות, מאשר לנסות לעבוד עליהם באותן השיטות. אבל, כמובן, לא ניסיתי את התיזה הזאת בקנה־מידה פוליטי.

מהו חינוך? להעלות למודעותו של אדם שמשהו בתפישת עולמו פגום, או לא הולם את המציאות. עצם פעולת ניתוח התקשורת — בלי להטיף מוסר, פיתוח הכושר להבדיל בין ביטויים עוכרתיים לבין ביטויים שאינם עובדות, בין דעות לבין הנחות — גם אדם פשוט יכול להתחנך לזה.

הסכנות שב„יפי נפש"

הזכרת את המושג „פנטיות עדרית מאורגנת" (פ.ע.מ) כשורש כל רע. למה הכוונה בדיוק?

פנטיות עדרית מאורגנת זו השקפת עולם פעילה שהיסוד שלה הוא — תמונת עולם העשויה משני חלקים: האחד כולו טוב והוא שלי, שלנו — והשני כולו כמעט שלהם.

ניתחנו במכון שלנו את הדפוסים המאפיינים את הלוקים בפ.ע.מ ואיתרנו אחד־עשר גורמים. הקובעים את התייחסותו של האדם הפנטי. מצאנו שיש לו דפוסי ביטוי קבועים ויש לו אזורי התעלמות קבועים. ביחס לתחומי המציאות החברתית ניתוח זה הוביל אותי למסקנה, שהרבה דוברים במישור הציבורי בארץ הם פנטיים עד לשר עצמיותיהם.

אם ניקח, לדוגמא, את מי שמכונים „יפי נפש": הפנט העדרי מתייחס אליו כאל אדם נאיבי. טיפש, שרוצה למנוע פגיעה וסבל מן האויב ובכך מסכן אותנו. את חיילינו, נשינו וטפנו. בין שהם במתכוון „כרעילי בארות" או לא במתכוון עושים את עבודת האויב: ומעוותים, חולמים בהקיץ, נגועי שנאה עצמית.

> ## קנאות
>
> האישיות הקנאית פועלת אך ורק על פי דפוסי החשיבה המתאימים למבני היסוד שלה. כל מה שמתרחש נותאם להנחת היסוד. אנחנו הטובים – הם הרעים ועל־כן הקנאי חייב להגיע תמיד למסקנה, שהצד שלו צודק והאחר אשם. את זאת הוא מצליח להשיג על ידי עיבוד נתונים באמצעות דפוסי חשיבה קבועים, ובאמצעות התעלמות או הדחקה קבועים של אותם דברים במציאות שאינם מתאימים להשקפתו.
>
> „רצח היהודי אתמול היה פועל־יוצא ישיר לפינויינו מהקסבה. לאחר שהערבים רואים שהממשלה מפנה בצו פינוי את היהודים, כשיש הקפאת התיישבות. הרי זה מתיר להם לחשוב שהמדינה הפלשתינית היא דבר בדרך, ועם עוד קצת טרור היא תקום".
>
> **גאולה כהן ב„חדשות"**
>
> קטע תקשורת זה מצביע על תחומי התעלמות (או עיוורון) של הקנאי. אין כל גילוי של מודעות בקטע זה שהסיבה שנשלט נלחם בשולט (הטרור) היא ראשית כל קיומית: הסבל של להיות נשלט. התעלמות זאת בולטת במיוחד כאשר עוסק הקנאי במעשי השולט במלחמתו בשולט".
>
> (מתוך „ניתוח תקשורתי" [illegible] של המכון הישראלי לניתוח [illegible])

גם בשמאל גם שמאל?

יש בימין ויש בשמאל. אך הפנטיות הימנית היא הרבה יותר דומיננטית. הפנטיות המסוכנת ביותר היא זו המזוהה עם מבנה הכוח העיקרי כמובן: עם המדינה. יש פנטיות של קבוצות כדורגל. אלה מסדרים את העניינים ביניהם על המגרש, מקסימום בנקסוקים. אבנים וקללות על השופט. יש אנשים שיש להם אישיות פנטית. כלומר, הם נוטים לפתור קונפליקטים בין־אישיים בכוח, באלימות מילולית, מניפולציות ולחצים. אבל פנטיות שמאורגנת סביב מוקד כוח כמו מדינה זה נגמר במצבות, מילים ומצבות גרעין.

האם לעובדה שאתה ניצול־שואה יש משמעות במלחמתך זו כנגד הפנטיות העדרית המאורגנת?

אחד העוקים היסודיים, שהם הבסיס לתפישה התאורטית של ניתוח תקשורת, זהו „שוק היהודי". אתה אומר: ניצול שואה באמירה זו הכנסת אותי לקטגוריה. למגרה. וזהו בדיוק אחד המנגנונים של ניצול פסיכולוגי: להדביק למישהו תווית. גם ח"כ שילנסקי הוא ניצול שואה. אז מה?

ניצול שואה אחד אינו ניצול שואה שני ושלישי, האחד אינו סאלה ואינו עבראללה. הנרות מתחילות כי החשיבה המופשטת שלנו מובילה אותנו לקטלוג להכללה, תכונות משותפות זה עניין לסטטיסטיקה. אף אחד אינו מחויב מראש לענות על הדימוי הסטטיסטי של קבוצתו.

מה אתה דורש כדי להחדיר את הגישה שלך, לעשות אישום במורשל את שיטותיך?

מהפוליטיקאים בוודאי שאיני מצפה... העניין הזה עשוי לשנות בצורה קיצונית את כללי המשחק שלהם. אם יש סיכוי כמישהו יאמץ את הגישה הזאת, אלה אנשי החינוך והחברה. לאנשי המנגנון האקדמי, עד עכשיו, לא גילו התעניינות רבה.

כל יום

15.11–21.11.85

מוסף לרדיו טלוויזיה ופנאי

ז'ילברטו גיל – ממשתתפי „הקול של ברזיל", טלוויזיה, שבת, 22.15

● בידור — עם אמניה המפורסמים של ברזיל

● סדרה קומית — עוברים דירה ו... צרות

● קשיה של נהגת מירוצים בסרט אמריקאי

● מחזה טלוויזיה — יחסי קצינים — חיילים ברוסיה הצארית

● חדש לילדים — רומנטיקה אנגלית בשבעה פרקים

ו'

15.11.85
ב' בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

„רב־סרן דאנדי" - סרט קולנוע. סרט היסטורי המבוסס על פרשה אמיתית. קצין בצבא ארה"ב (השחקן צ'ארלטון הסטון) מחליט על דעת עצמו, ללא נטילת רשות, לחדור אל תוך אדמת מקסיקו, כדי לעקוב אחר שבטי אינדיאנים מורדים. לשם כך הוא נעזר במי שעד לפני זמן קצר היו אויביו – חיילים שבויים מצבא הדרום המובס. הסרט מתמקד ביחסים המיוחדים שנרקמו בין הקצין האמריקאי לבין איש צבא הדרום (השחקן ריצ'ארד הריס) – קצין שהצטרף למלחמה כמעט בכוח. ביים: סם פקינפה. שנת ההפקה: 1965. שעה 20.45.

הטלוויזיה הישראלית

16.30 גיבור אמריקני — סידרה. שם הפרק: השומרוני הטוב.
17.15 סרטים מצוירים
17.32 סרט (ערבית)
19.20 על המרקע (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.05 שירים לשבת
20.15 חדשות
20.45 רב סרן דאנדי — סרט קולנוע
22.40 סטפן גרפלי בניו־אורלינס — רביעיית הג'אז של הכנר סטפן גרפלי בקטעי ג'אז ידועים
23.30 פסוקים לשבת
חדשות.

הטלוויזיה הלימודית

08.15 קשת וענן: בראשי חדשיכם. 08.40 מסך לספרות (יסודי): יש לי חלום 09.00 מוסיקה ד"ר: מי בחלילית 3. 09.20 לשון ותקשורת ג'־ה': שלום ופרטים 1. 10.10 חשבון ו': הכל בגלל אגוז קטן 10.30 הגיל הרך: בבית של פיסטוק. 11.00 מרעי הטבע (יסודי): פיל 11.15 חברה ותרבות (יסודי) — סופרים מספרים: יהואש ביבר 11.45 אורחות (חטה"ב) כלכלה: תקציב הממשלה; כלכלון — תקציב המדינה 12.15 חברה ותרבות (על־יסודי): על הברזלים 12.45 מוסיקה על־יסודי — העשרה: מסע אל המוסיקה של המזרח התיכון 13.30 זהו זה (ש.ח.) 14.30 האוניברסיטה הפתוחה: ירושלים לדורותיה — שכונות בירושלים 15.00 משולשים מוסיקליים — רמו והצ'מבלו: הסרט מוקדש למלחין הצרפתי רמו, לצ'מבלו ולנגן הצ'מבלו ג'ורג' מאלקולם. מאלקולם מספר על חייו ועל אישיותו של רמו, על התפתחות הקאריירה שלו ועל המוסיקה שהלחין. הוא משלב קטעי נגינה מיצירותיו של רמו לצ'מבלו. 15.30 ערב חדש — מוסף לשבת — מנחה: דן מרגלית.

הטלוויזיה הירדנית

13.35 כדורגל בינלאומי וספורט בכלל (גם בערוץ 3) 16.00 אוטמן (סידרה, רק בערוץ 3) 17.30 סרט עלילתי בצרפתית 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 לקט שירים בצרפתית 19.30 חדשות בעברית 20.30 שרה (קומדיה אמריקאית על פרקליטה צעירה בסאן פרנציסקו) 21.10 נעדר מן הבית (דראמה אמריקאית) 22.00 חדשות באנגלית 22.10 מאגנום — בלש פרטי.

טלוויזית המזה"ת

13.30 התעמלות 14.00 סרט 15.30 ספיידרמן 16.00 המפקח גדג'ט 16.30 ספר ספרים 17.00 מריק ומגרי 17.30 זוהי הוליווד 18.00 חדשות 19.00 פול גאי 20.00 חיים אחרים 20.30 סרט מועדון 700, חדשות.

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר 07.07 בוקר טוב: באך: סיציליאנה, לאבוב ופסנתר, שני שירי־עם אידיים, אלבינוני: קונצ' ברה מינור, לאבוב ותז' 07.30 שחרית מוסיקלית (+ רשת א') בארטוק: דיברטימנטו לכלי מיתר, באך: סונטה בסי מינור, לחליל וצ'מבלו, רי"ב 1030, הנדל: קונצ' בסי במול מג'ור, לנבל ותז' מס' 6, מוצרט: אקזולטטה יובילטה, מוטט מנדלסון: סימפ' מס' 3, הסקוטית 09.30 קונצרט בוקר: בטהובן: קונצ' מס' 2, בסי במול מג'ור, לפסנתר ותז', בריטן: סרנדה לקרן, טנור ומיתרים, אנדרה היידן: סרנדות ביישניות,

נתן יונתן – עם השירים האהובים עליו גל"צ, 18.06

לקלרנית ותז', ברהמס: שלישית הקרן, סזאר פרנק: סימפ' ברה מינור 11.57 מגישים שיר 12.05 במחיצתו של... הפסנתרן יוג'ין איסטומין 13.00 קונצרט צהרים: פרוקופייב: הסימפוניה הקלסית, רחמנינוב: קונצ' מס' 3, ברה מינור, לפסנתר ותז', גלינקה שלישיה פטטית דבוז'אקי סימפ' מס' 7, ברה מינור 15.00 דומינועד — הפסנתרנית בת הי"4, עינת ספריקנט ביצירות מאת: באך, מנדלסון, דביסי ופרוקופייב 16.00 לבקשתכם: צ'ייקובסקי: סוויטה מתוך הבאלט אגם הברבורים, לואי שפוהר: תשיעיה בפה מג'ור לכלי־נשיפה וכלי־קשת, י.ס. באך: קונצ' ברה מינור, ל־2 כנורות ותז', בטהובן: סימפוניה מס' 6, בפה מג'ור הפסטורלית 18.00 דור הזהב — אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות — ריסטל סיגטי־בארטוק, 1940 — תכנית שניה. מיצירות בארטוק: קונטרסטים, (עם בני גודמן — קלרנית), רפסודיה מס' 1 לכנור ופסנתר, סונטה מס' 2 לכנור ופסנתר, נעימות־עם הונגריות 19.00 זוטות מוסיקליות 19.57 מגישים שיר 20.05 קונצרט ליל השבת: ירנפלט: פרלודיום, מוצרט: סימפ' מס' 39, במי במול מג'ור ק. 543, שומאן: פנטסיה כדו מג'ור, אופ' 17, ברהמס: חמישיה בסול מג'ור, לכלי מיתר, שבריה: 4 קטעים מתוך סויטה פסטורלית, שוסטקוביץ': קונצ' מס' 1 לפסנתר ותז' (עם חצוצרה), צ'ייקובסקי: סימפ' מס' 5 במי מינור 23.00 קולות: צ'ייקובסקי: שירים, קאנטלוב: שירי אוברני.

רשת א'

07.30 שחרית מוסיקלית (העברה מרשת קול־המוסיקה) 09.30 מפגש מגזין בשידור חי 10.30 רדיו קל 11.10 השידור היומי לבתי"ס: לקראת שבת והפעם חידון על פרשת השבוע 11.30 השכלה ודעת לכל — מרחבא: שעורים בערבית 12.05 והאר עינינו — שירים וניגונים 14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) מקווה־ישראל — תמונית מאת מלכה אמזלג; ב) לקראת שבת; ג) שלכם בברכה 15.00 קבלת שבת 16.05 עם אנשים — בני ראשונים בגליל, והפעם: עם מרים ודוד קוראקין מיבנאל 17.10 שיר ליל־שבת — שירים עבריים 18.06 מוסף רדיו לספרות 19.05 שובי השולמית — קטעי תווי ושירים לשבת 19.30 שירורים לעולים 22.05 פרופיל — ריוקן ישראלי — משרטט אמנון אחי־נעמי, והפעם: עם אורי ברנשטיין (ש.ח.) 23.05 במחשבה שניה — נושאים נבחרים בכתבי־עת במערב משולבים בקטעי מוסיקה.

רשת ב'

08.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי, עם יוסי גרבר 12.05 חדשות מקומיות 12.10 שריקת פתיחה — לקראת משחקי הכדורגל בשבת 13.00 בחצי היום 14.00 חדשות (+ רשת א' ר"ג) 14.06 ששת, עם דויד גרוסמן 15.06 עוד מעט שבת — יעל בן־יהודה מרפרפת 16.10 שאלה של טעם, עם חיים קינן 17.05 מאחורי הכותרות — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות 18.06 ביכורים פרי הילולים (ש.ח.) 19.05 הטור השבועי 20.05 ואני תפילתי 21.05 השושנה מורחת — רומנסות ושירי־עם ספרדיים 22.05 הבה נצא במחול — ריקודי עם 23.05 בין שישי לשבת — שיחה בשניים עם יצחק לבני 00.10 שיר אינו רק מנגינה — שירים עבריים בנושא אחד.

רשת ג'

06.11 יום שישי חור — שירים עבריים 08.05 להיות שם — שעה אחת, שפה אחת 09.05 משהו משהו, עם מנחם פרי 11.05 הצעקה האחרונה, עם יגאל רביד 13.05 צפיחית בדבש, עם דן כנר 15.05 לפנות ערב — שירים עבריים 17.05 כאן, שם ובכל מקום 19.05 זמר שכזה — שירים עבריים 20.05 צליליל שבת, עם לאה ליאור 22.05 טיול לילי — שירים עבריים 23.05 איזה לילה — מסיבת ריקודים.

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור 06.10 פזמונים לכולכם 07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית 09.05 בילוי נעים — תוכנית בנושאי תרבות ובידור 11.05 קולה של אמא, עם אלכס אנסקי 12.05 סנדלים שעתיים נעולות עם דורי בן זאב 14.05 עוד לא שבת עם שלמה ארצי 15.05 חדרין הפרברים והרודאים — חלקו הראשון של המופע 16.05 שיר בשקט בשקט, עם ארז טל 17.05 שלושה רבעים דקומנטריים 18.05 השירים האהובים עלי — חיים קינן עם המשורר נתן יונתן (ש.ח.) 19.05 מגירות לב — עדנה עברון משוחחת עם הסופר והמשורר אהרון שבתאי 20.15 מבט לחדשות 20.30 לא על הלוף לבדו — מוסיקה ומשחקי רדיו נושאי פרסים לחיילים שנשארו בבסיס ולכל השאר, מגישה לאה עוז 22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גדי לבנה 00.05 מופע רדיו והטרנזיסטור של יואב קוטנר 02.05 לא רוצים לישון 05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

עופר ניר

לפני זמן קצר שודרה באנגליה תכנית טלוויזיה מעניינת שניסתה להשיב על השאלה: כיצד נראים הבריטים בעיני שכניהם? על אותה תשובה, בשינוי נוסח — כיצד מצטיירים הבריטים, האנשים ברחוב, הפוליטיקאים — בעיניהם של כתבים זרים המוצבים בלונדון, תנסה להשיב סדרה חדשה שתשודר החל מיום שני בשעה 18.15 (ה. למחרת בשעה 09.30) ושמה „דימויים בריטיים".

בשבוע שעבר, הביא הבי.בי.סי במסגרת משדרי התעודה שלו, את סיפור שלטונו ונפילתו של המלך ריצ'רד השלישי. השבוע, ביום ראשון, בשעה 18.15 (ה. למחרת בשעה 14.15), יחלו לספר את סיפור השושלת שבאה בעקבות ריצ'רד, מלכי טיודור. הנרי השביעי עלה לשלטון ברוקן לפני 500 שנה והיה הראשון לבית טיודור. בעקבותיו באו עוד חמישה שליטים. סיפורו של הנרי השביעי, סיפורה של התקופה, סיפורה של שושלת טיודור, בסדרה חדשה זו. כאמור, החל מיום ראשון, 17/11.

לחובבי סיפוריו של הסופר האמריקני ממוצא ארמני, ויליאם סרויאן, מומלץ להאזין לסיפור קצר שלו „האף", במסגרת סדרת הסיפורים הקצרים, המשודרים מדי יום ראשון בשעה 12.00 (ה. באותו יום בשעה 23.00). „האף", כמו אחרים מסיפוריו היפים של סרויאן, עוסק בהתבגרות ובמשברים הנלווים אליה. הפעם, מבלה הגיבור הצעיר של הסיפור עם נערה המודה שלא מוכנה, פשוט לא מוכנה, שינשק אותה... זה מה שנקרא — צרות.

„תמונות מהוצאה להורג" הוא תסכית השבוע, עם צוות נפלא של שחקנים ובראשו גלנדה ג'קסון וקליפורד רוז (לא מזמן ראינו אותו בסדרת הטלוויזיה „קסלר"). המחזה מתרחש בוונציה של המאה הי"16. לאחר קרב לפנטו, הדוג'ה מזמין ציירת ידועה (ציירת? אז? לא כל כך הגיוני, אבל זהו החופש הספרותי שהרשה לעצמו המחזאי הווארד ברקר), לצייר את הקרב הימי הזה. הם מקווים, במובן, לתמונה מחמיאה, לשטיפת הדם בצבע, להקיכת מראות הזוועה למחזה דומם וסולידי על הבד. אבל הציירת, שמה גלקטיה, לא עונה לציפיות הדוג'ה וכאשר היא מתחילה לחקור את מהלך הקרב ולצייר את אשר שמעה, מגלים פטרוניה כי התוצאה עלולה להיות רחוקה מאוד מזו שקיוו לה. גלקטיה נגד הדוג'ה, במאבק על חופש היצירה, אם תרצו, בתסכית שזיכה את גלנדה ג'קסון בפרס תחרות „סוני" למחזות רדיו, על הופעתה המרשימה כציירת הוונציאנית, כמו כן זכה המחזה בפרס על התסריט הטוב ביותר. כדאי להאזין, יום שבת, בשעה 20.30 (ה. למחרת בשעה 13.30).

נסיים, כרגיל, במוסיקה קלאסית. ביום ראשון בשעה 17.15, ניצח אדריאן בולט על התמורות הסימפוניות של לונדון, שתבצע את „וריאציות לאניגמה" מאת אדוארד אלגר. ומי שמצטער על שלונדון ותזמורותיה רחוקות ממנו והוא לא יכול להיות שם, לא לדאוג: ביום חמישי החל בשעה 22.50, נוכל להאזין לתזמורת פילהרמונית בניצוח ג'וליני המפורסם, מבצעת את הסימפוניה החמישית של בטהובן, בשידור ישיר מ„רויאל פסטיבל הול". אפשר לשבת בכורסה, לכבות את המקלט, לעצום עיניים ולחשוב על לונדון, או על בטהובן, או על שניהם גם יחד... האזנה נעימה.

שבת

16.11.85
ג' בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

„לחרוש את הים" – סרט תעודה. לחרוש את הים, לזרוע אותו ולדעת לקצור את פירותיו – את כל אלה מתכננת קבוצת אנשים בעולם האוקיאנוגרפיה. הבמאי יוסי אבישר מתלווה אל חוקרי מכון לחקר ימים ואגמים בחפשם דרך לניצול הים ומיקומו בכלכלת המחר. הסרט עוקב אחר הבעיות שישראל חייבת להתמודד עימן עקב הקמת סכר אסואן במצרים. הוא גם מציין את התפתחותה המהירה של החקלאות הימית המתוכננת באיזור הערבה וים סוף. האם תהיה הערבה הישראלית לבריכת דגים גדולה? טלוויזיה. שעה 18.20.

רחל מרכוס – מגישה „סיפורדיו", רשת א', 09.30

הטלוויזיה הישראלית

16.00 „מולייר". פרק ד': החבורה (מולייר וקבוצתו) מגיעה לפאריס, ומולייר מעלה שם את הקומדיות המפורסמות ביותר שלו.
17.02 בידור חו"ל — מצעד להיטים אירופיים (ערבית).
17.30 „צוות לעניין" — סידרת סרטי פעולה, שם הפרק: האי".
18.20 „לחרוש את הים" — סרט תעודה.
19.00 „המסעדה הגדולה". „לייזי" — בזמן שקהל־חוגגים־לילי מבלה במסעדה בריקורים ובשתייה, מופיע במטבח גבר מוזר, לבוש פיג'מה, ובידו זוג נעלי אישה. הוא מספר לצוות הנדהם, כי הוא מחפש את ה„לייזי" שלו, שברחה ממיטתו באמצע הלילה. הצוות נחלץ לעזרתו של הגבר, בחיפוש הגברת המסתורית... משתתפים: ז'אק כהן, בסאם זועמוט, ע'סאן עבאס, חליל חאלדי, יעקב בודו, נטע אהובי.
19.30 חדשות.
20.00 „צירופים" — תכנית אירוח דו שבועית. בתכנית מתארחים אישים ואמנים ומוגשות כתבות בנושאי מורשת ישראל.
20.30 „סיפורי בדים" — תכנית שבועית על קולנוע. יונה אליאן סוקרת את הסרטים החדשים בישראל ומארחת אנשי קולנוע מן הארץ ומחו"ל.
21.00 מבט לחדשות.
21.15 ספורט: משחק השבת.
22.15 „הקול של ברזיל" — תכנית בידור. התכנית הראשונה בסדרה של חמש תכניות ממיטב המוסיקה העממית של ברזיל. לכל סוגיה, עם אמניה המפורסמים: גילברטו גיל, טום ג'ובים, גל קוסטה, מריה בתניה ועוד רבים. בין קטעי ההופעות של הזמרים מובאים דברי קישור על האמנים ועל סגנונות המוסיקה.
23.05 „רצח במשיכת קולמוס". שם הפרק: „רצח בגבעת הקפיטול". ג'סיקה מתמנית למלא זמנית את מקומו של חבר קונגרס שמת לפתע. היא חושפת סבך של מעשי שחיתות, סחיטות וגם רצח, שקשורים בפוליטיקה בבירה האמריקנית.
23.55 „פסוקו של מקום" — מבט אל צרעה. חדשות.

טלוויזית המזה"ת

15.00 ספורט בינלאומי. 16.00 ספורט מהעולם הגדול. 17.00 כדורגל. 19.00 היאבקות. 20.00 סרט. חדשות.

הטלוויזיה הירדנית

17.10 סרטים מצויירים. 18.00 מסביב לעולם בשמונים יום (צרפתית). 18.30 מועדון המעריצים (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 המהלך הבא הוא שלך (קומדיה). 21.10 אוטומניה (סידרה על ה„שגעון" למכוניות). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

קול המוסיקה

07.11 „שחרית לשבת": ויוולדי: קונצ' בסי מינור, ל־4 כנורות ותז', היידן: סונטה מס' 37, במי מג'ור, לפסנתר (רודולף בוכבינדר), פאחלבל: קאנון וג'יג, שוברט: נגינת כינים ומוסיקה לבלט מתוך „רוזמונדה", הנדל: פתיחה, מנואט וג'יג, בטהובן: סונטה במי מינור, לפסנתר, ויוולדי: קונצ' ברה מג'ור ל־2 חצוצרות ותז', בלוך: סויטה עברית לויולה ותז', גלוק: מחול של הפוריות מתוך „אורפאוס". 09.00 „בין חברים" — מעולם מטעמי המוסיקה: קופלנד בין ויטבסק ופיקאסו, 09.55 „מגישים שיר", 10.00 „קונצרט השבת": מוצרט: סימפ' מס' 41, ק' 551, „יופיטר", מוצרט: קונצ' במי במול מג'ור לפסנתר ותז', ק' 271, בטהובן: סימפ' מס' 2 ברה מג'ור, 12.00 „רדירדמה": „ברץ — חיי אמן", מאת היינר קיפהרט — חלק ג', תרגום וביצוע: גד קינר. 13.00 „אמנים שהקלטנו": אוריאל צחור (פסנתר) במבחר מיצירות שומאן: קרנבל, ערבסקה, אופ' 18, רומנסה, אינטרמצו, נובלטה. 5 קטעים מתוך „היפי אלבום", הומורסקה, 14.05 „מן העם ואליו" — שירי־עם ויצירות ברוח עממית: מורטון גולד: „אל סלון מקסיקו". מורטון גולד: סימפוניטה רדום אמריקנית, 15.00 „קונצרט לצהרי השבת": ר' גלס מוצרט: קונצ' מס' 4, במי במול מג'ור, לקרן ותז', ק' 495, ברהמס: רביעיה מס' 3, ברו מינור, לפסנתר וכלי־קשת, מנדלסון: סימפ' מס' 2, „שיר תהילה", 17.00 „התצרות ידיעו עם שתר": ספרו של גוסטב מאהלר — 10, „בכואת העולם", 18.00 „מוסיקה מן העבר הרחוק", 19.00 „קונצרט הערבית של מוצאי השבת": הנדל: קונצ' גרוסו בסול מג'ור, אופ' 3, מס' 3; היידן: סונטה מס' 13, בסול מג'ור, לפסנתר, עמי מעיני: פסקליה בסגנון מורחו (1976), דביסי: 3 נוקטורנים לתזמורת עם מקהלת נשים, 20.05 „אופרה": צ'ייקובסקי:

רשת א'

09.05 „עולם המדע". 09.30 „סיפורדיו": „שמחת עניים" — לקט שירים מאת נתן אלתרמן, מגישה: רחל מרכוס, 10.05 „מגישים שיר", 10.09 „מוסיקה לבוקר שבת", 11.05 „פרופיל" — „ריוקן ישראלי, והפעם: עם הלל פליקסבר. 12.05 „מישדר תעודה" — והפעם: קומונה בעיר", 14.06 „לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א) „ספור לשבת" והפעם: „המגננת האחרונה" — מאת יפה ברלוביץ; ב) „שירים הם חברים של ספורים"; ג) „מעשה בזוג לטאה" — מאת מרגלית אלפרט; ד) „לקראת שידור". 15.05 „שבשבת", עם נני הגדל. 16.05 „מילים שפנסות לנעת" — והפעם: „צפור אחזות קסם". כחווה למעורות ולדה, תכנית שניה — על שירתה, חייה וכותה. 17.10 „כימות ובדים". 18.00 „רדירדרמה": „ברץ — חיי אמן". מאת היינר קיפהרט — חלק שני. תרגום וביצוע: גד קינר. 19.05 „אנתולוגיה קטנה לשירה". 22.05 „שיחת חולין" — דיון בעניני היום. 23.05 „עכשיו ספרות" — שידור שני של המוסף לספרות.

„פיק ראם". 23.00 „מוסיקה קמרית": 4 שירי־עם אנגליים. פרוקופייב: סונטה לחליל ופסנתר. אוסנבאך: סונטה קצרה ל־2 צלי.

רשת ב'

07.11 „זכר זמר לך". 08.05 „מי יקר" — תכנית לצעירים בכל הגילים, מגיש: דויד גרוסמן. 09.05 „תן חיוך" — מערכונים וקטעי הומור. 10.05 יומן השבוע. 11.05 „הכל זהב" — סימני דרך בזמר העברי, עורך ומגיש: אהוד מנור, והפעם: יוסי בנאי עם אלבומיו „אין אהבות שמחות" ו„הגורילה" מ־1969. 12.05 „מסביב לנקודה" — הידונים ושעשועונים עם שמואל רוזן. 13.10 „זכרון דברים". 14.11 „הבו זמר" — שירים עבריים. 14.30 „שירים ושערים". 17.05 „ארץ חמדת". 18.06 שירים עבריים. 18.30 סמנרש הספורט. 19.05 „הקול קולנוע". 20.05 יומן השבוע. 21.05 „המבדיל". 21.08 „גיגנים". 22.05 פרקי היום בתנ"ך. 22.10 „מלווה מלכה". 23.05 „ספרים הם חברים", והפעם: עם הסופר נתן שחם. 00.10 „הה ארצי מולדתי" — שירים עבריים.

רשת ג'

08.05 „גותים" — שירים עבריים. 10.05 „על כסאו" — להיטי כל הזמנים. 12.05 „להיטים להשבת". 14.06 „כוכבים". 15.05 „עונג שבת" — שירים עבריים. 17.05 „שיר בין־ערביים". 19.05 „זמר שכזה" — שירים עבריים. 20.05 „פזמונהמון" — מגדרות פזמונים. 22.05 „פרח בגני" — תכנית כבקשתך. 23.05 „רדיוסקי" — פזמונים בשעף קצב.

גלי צה"ל

06.10 צלילי בוקר. 07.05 יומי של שירים — שירים עבריים. 09.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה רודין. 10.05 „טוב לשמוע" — מגאזין לבידור וזמר עברי מכל התקופות, מגישה: ענת דולב. 11.05 „בסבב הזוכחי" — תמונת אקטואליה שבועית עם יוסי צבארי ודני וסלי. 12.05 „שירים עד כאן" — המלחין נחום היימן מגיש מבחר משיריו הישנים והחדשים. 13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם יוסי טבנקין, לשעבר מפקד הפו' פלמ"ח „הראל", חקור מלחמת העצמאות. 14.05 הכל אודות עם רובי לנק. 16.05 סינמה שבת — תכנית בעניני קולנוע, מגיש: גידי אורשר. 17.05 „חטיבת וצחול" — כן חיש למשפחת החיה. התוכנית עוסקת בציון חודש הגדול שזל עכשיו. 18.05 שעה עם כנר הג'אז סטפן גראפלי. 19.05 קריאת כיוון — תכנית דו שבועית על ספרים וקוראים. בתכנית: על הספר „לוטו — ראשית הפין האנושי", שיחה עם ד"ר יואל רק. 20.05 מסורת מסורה — במוצאי יום מנוחה. 21.00 מבט לחדשות. 21.30 פזמונים לכולכם. 22.00 קונצרט שבועי כרמיקל — קונצ'רטו לחליל ולתזמורת, (שיקוס), ברהמס — קונצ'רטו לפסנתר מס' 2 בסי במול, בטהובן סונטה לכלי מיתר וכלי נשיפה בסי במול. 00.05 „ציפורי לילה" — חיים קינן עם השופט מנחם עייני. 02.05 לא רוצים לישון. 05.05 צלילי בוקר.

יום א'

17.11.85
ד' בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

„תבונה ורגישות" – סידרה חדשה. על־פי ספרה של ג'יין אוסטין. סיפור רומנטי על שתי אחיות: אלינור (איירין ריצ'ארד) ומריאן (טרייסי צ'יילדס). המסמלות בתכונותיהן ובאופיין את התבונה והרגשות. הסיפור מתרחש באזורים הכפריים של אנגליה ומתאר את חיי המעמד הבורגני בסוף המאה השמונה־עשרה. הסידרה צולמה בשניים מן המקומות היפים באנגליה: דורסט וסומרסט. אלכסנדר בנט עיבד את הספר לקולנוע, וניסה לשמור על אותנטיות מרבית. ביים: רודני בנט. פרק ראשון: הגב' דאשווד ושתי בנותיה, אלינור ומריאן, נאלצות לעזוב את ביתן כמצוות האב. הן עוברות לגור בבית צנוע על אדמתו של קרוב משפחה. מריאן מתאהבת בצעיר קל־דעת בשם ווילובי ואחותה המבוגרת אלינור, מתוודעת אל אדוארד, גיסו של אחיה החורג. טלוויזיה. 16.30.

הטלוויזיה הישראלית

17.30 ילדי הפלא שם הפרק: כוכב אדום מאיר. ריצ'י מגלה שצלחת שידור מקומית מיטגרת קודים לחללית תקשורת רוסית
18.20 יש לי סיפור — המלך צב צב מאת ד"ר סוס, בתרגומה של לאה גולדברג, קורא מוטי ברכאן
18.32 גיבור מעולם אחר — סידרה. גיבור הסידרה ג'ון בלקסטאר הוא אסטרונאוט, שעבר דרך חור שחור בחלל והגיע לעולם זר ומוזר, סאגר שמו. תושבי סאגר הם יצורים קטנים וחביבים הנקראים טרוביטים. בלקסטאר מצטרף למלחמתם בשליט הנוול הרשע, בעזרת נשקו המופלא חרב הכוכב, ומשתתף בכל הרפתקאותיהם. הפרק הראשון: עירם של קדמונים (ערבית).
19.00 יומן השבוע (ערבית)
20.02 עד פוס — מגזין לפוס ולבידור מנחים: ענת דולב ומנחם גרנית
21.00 מבט לחדשות ומוסף שער ראשון
21.45 הקרקס הכלכלי — מגזין דו־שבועי, מנחה: דוד גלבוע
22.15 כתו של מיסטרל — סידרת דרמה. הפרק השישי: עם חלוף השנים, בשנות החמישים, טדי נעשית דוגמנית צמרת ויוצאת לצרפת לצילומי דוגמנות, למורת רוחה של אמה מגי. טדי פוגשת את מיסטרל, הם מתאהבים ונולדת להם בת
23.05 מה השאלה? — תכנית שבועית. הקהל מציג שאלות מענייני דיומא לפני צוות של משיבים
23.45 חדשות.

טלוויזית המזה"ת

12.00 סידרה בית־חולים 12.30 סיפור תיאטרוני קצר 13.00 מועדון 700 14.00 סרט 15.30 תוכנית לילדים 16.00 הפסקה גרג'ט 16.30 הבית המעופף 17.00 ריהם 20.00 ימי העניק האבודים 20.10 סרט. חדשות.

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר 07.07 בוקר טוב: ברהמס: 16 ואלסים אופ' 39, לפסנתר ב־4 ידיים, סן־סנס: אטיוד לפסנתר 07.10 שחרית מוסיקלית (+ רשת א') הנרי ליטולף: קונצ' סימפוני מס' 4, לפסנתר ותז', שוברט: חמישייה בלה מג'ור לפסנתר וכלי־קשת, היידן: סימפוניה מס' 101, ברה מג'ור, השעון 09.10 קונצרט בוקר: קירילי: קונצ'רטו בפה מג'ור אופ' 6, מס' 9, הנדל: הנכנבה לכנף ותז' ... האהבה היא שליש אבור, תאודור פידראבטי: קונצ' בסי במול מג'ור, לקלרנית ותז', ברהמס: סרנדה מס' 1, ברה מג'ור לתז', שנברג: ליל הוד - שבעיית בלייקוסת, על פי שיר של ריכרד דהמל, פלוראן שמיט: אטיוד על פי סיפורו של אדגר אלן פו: הארמון המכושף 11.57 מגישים שיר 12.05 אמנים באולפן — כארק פורדן — פסנתר: קודאי: מחולות ממרוסק, איירלנד: רפסודיה לפסנתר (1915), בנגר: פינצת זכרונות, נילסן שאכונה (1916) 13.00 קונצרט צהרים: אלגאר: קיקיה, אופ' 40, בליס: הפתיחה אדינבורג, גלמן: גאות ושפל בהמבורג, מנדלסון: רואי בלס. פרוקופייב: פתיחה על נושאים יהודיים, יואב תלפי: פתיחה על נושאים מקסיקניים, שרנר: בערבוביה, ברוקנר: פתיחה בסול מינור, צ'ייקובסקי: רומאו ויוליה (1869) 15.00 בילון מוסיקלי 15.05 בין חברים — מעולם מטעמי המוסיקה: קופלנד בין ויטבסק ופיקאסו 16.00 קונצרט מנחה: קופרן: האפותאוזים של לולי, היידן: קונצ' ברה מג'ור, לצ'לו ותז', מוצרט: חמישייה בלה מג'ור, לקלרנית וכלי־קשת, ק' 581, ברהמס: סימפ' מס' 4, במי מינור 18.30 מוסיקה ליום ראשון: פרנסיס פולנק: כינור בסול מג'ור, הנדל: הבעים מתוך המשיח 20.05 ערב טוב: בלפון: סונטה בלה מג'ור, ל־2 חליליב, מס 1, אלבינוני: קונצ' בפה מג'ור, לכנור ותז' כלייקשת 20 27.10 מגישים שיר 20.30 הקונצרט הקמרי: רביעית ת"א מנגנת ביצירות עברים 22.25 בילון מוסיקלי 22.30 מסדרות מוסיקליות בארץ הלירדניה של חג הקריעה הבנסה במסורת הסורית האורתודוכסית — א' 23.00 מוסיקה מן העבר הרחוק.

רשת א'

07.30 שחרית מוסיקלית (העברה מרשת קול־המוסיקה) 10.30 רדיו קל 11.10 השידור היומי לבתי"ס: ספר וצליל, והפעם: קולות וצלילים 11.30 השכלה ודעת לכל: צרפתית למתחילים 12.05 שיר ופזמון 14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) שירים הם חברים של ספרים; ב) ... 14.45 לילדים הגדולים 15.30 עולם הבדע 15.55 ספר חדש 16.05 שעה מוסיקלית — מגזין שבועי בענייני העוף 17.12 מגישים שיר 17.20 האוניברסיטה הפתוחה: מעולם הבימה 18.06 מנחת ערב — משדר יומי להוי דתי ומסורת 18.47 פרקי היום בתנ"ך 19.05 המשפט העברי 19.30 שירותים לעולים 21.05 תפוח ועץ — תכנית על הקשר בין הורים לילדים והפעם: אבא עסוק — אבא לא בבית.

רשת ב'

08.05 ... 10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי 12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים 13.00 בחצי היום 14.06 [illegible] 15.05 רגעי קסם — שירים ישנים ואהובים 16.10 [illegible] 17.10 יומן כלכלה 17.30 [illegible] — מגזין המשק והחברה 18.06 [illegible] 19.00 היום הזה 19.11 עם ישראל — [illegible] 20.05 [illegible] 23.05 [illegible]

רשת ג'

14.06 לי ולך — שיר וברכה 15.05 [illegible] 16.05 מוסיקה לעין 17.05 [illegible] 18.06 [illegible] 21.05 [illegible] 23.05 הלילה הזה שירים.

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור 06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים 06.30 [illegible] 07.07 [illegible] 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית 09.05 [illegible] 11.05 [illegible] 12.05 [illegible] 13.10 [illegible] 16.30 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור 17.00 [illegible] 17.30 [illegible] 18.06 [illegible] 19.05 [illegible] 20.05 [illegible] 21.00 מבט לחדשות 22.05 [illegible] 23.05 [illegible] 00.05 ציפורי לילה [illegible] 02.05 לא רוצים לישון 05.05 צלילי בוקר.

משתתפי הסידרה „תבונה ורגישות", טלוויזיה לימודית, 16.30

הטלוויזיה הלימודית

08.15 תלמוד: [illegible] 08.40 מסך לספרות (יסודי): [illegible] 09.00 [illegible] 09.20 [illegible] 10.10 [illegible] 10.30 [illegible] 11.00 [illegible] 11.15 [illegible] 11.30 [illegible] 12.00 [illegible] 12.25 [illegible] 13.00 [illegible] 14.00 [illegible] 14.30 [illegible] 15.00 [illegible] 16.00 [illegible] 16.30 תבונה ורגישות — סידרה [illegible] 17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.

הטלוויזיה הירדנית

17.30 סרטים מצוירים [illegible] 18.00 [illegible] 18.45 [illegible] 19.00 [illegible] 19.30 חדשות בעברית 20.30 [illegible] 21.10 [illegible] 22.00 חדשות באנגלית 22.10 [illegible]

יום ב

18.11.85
ה' בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

"עוברים דירה" – סידרה קומית אנגלית חדשה, בת 6 פרקים. תלאות קשות עוברות על רופא שיניים ואישתו – מבקרת ספרות, הרוצים לעבור לדירה קטנה יותר, לאחר שגדלו ילדיהם ועזבו את הבית. השחקנים פנלופה קית ורונאל פיקאפ מגלמים את תפקידי הזוג. הפרק הראשון: שרה גלאדווין משכנעת את פרנק, בעלה, שמין הדין כי ימכרו את ביתם ויעברו לדירה קטנה. רבים באים לצפות בבית, אבל אין לו קונה. טלוויזיה, שעה 21.30.

הטלוויזיה הישראלית

17.30 שיישאר בינינו — מגזין שבועי מתוך עולם החוויות של ילדים
18.00 תקוות גדולות — סידרה עליפי ספרו של צ'ארלס דיקנס, בהפקת הבי־בי־סי. הפרק החמישי: העו"ד ג'אגרס מספר לפיפ, שיש לו תקוות גדולות מפטרון בלתי ידוע. פיפ עובר ללונדון להתחנך אצל פוקט, קרוב משפחה של גב' האווישם
18.35 ספורט (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.02 המירוץ אחר הגלימה שם הפרק: בילי פירס
20.50 נקודת חן — טיולים עם אורי רביר
21.00 מבט לחדשות
21.30 עוברים דירה — סידרה קומית אנגלית חדשה.
22.00 זה הזמן — תכנית אירוח, מנחה: רם עברון
22.50 סוף ציטוט — תכנית בענייני ספרות מנחה: ירון לונדון
23.30 חדשות.

פנולפה קית ורונאלד פיקאפ "עוברים דירה". טלוויזיה, 21.30

הטלוויזיה הלימודית

08.15 אורחות וחטה"כו: כלכלה — תקציב הממשלה: כלכלון — תקציב המדינה 08.40 בלי סורות: ביניים 3. 09.00 אנגלית ה' 09.20 חשבון פשוט ד': ראשוניים ופריקים 10.05 ארץ מולדת: בעיר ובעמק 10.30 הגיל הרך: רגע עם דודלי 11.00 רבית מדוברת 11.15 אנגלית ו' 11.30 מדעי טבע ז'—י"ב: ארץ הצוללנים 12.00 תלמוד — שניים אוחזין: פשיטא חלק 2 12.25 אנגלית ז' 12.45 צרפתית — העשרה 13.00 אנגלית ח' 14.00 ילדים משכונת חיים — שלם ופרטים 1: חיי הילדים משכונת חיים מתנהלים סביב המועדון, כיכר השכונה והקיוסקאי חלוצי 14.25 גיאוגרפיה — המזרח התיכון: פסיפס אנושי — הסרט מתאר בקיצור את ההבטים ההיסטוריים, הדתיים, החינוכיים, החקלאיים והפוליטיים של החיים בארצות הים התיכון 14.45 — FOLLOW ME: קורס באנגלית מדוברת למבוגרים 15.00 קסים קסם: גלגלים 15.25 קולרגול — פרק 43: קולרגול באמריקה 15.35 בלי סורות — ניק: אלפי מציג את הצלילים ג, ק. 16.00 אמנות ההישרדות: תושבי צפון־מזרח ברזיל, החיים במצוקה כלכלית נוראה בשל הבצורת והצחיחות של אזורם, מצאו דרך מקורית לפרנס את משפחותיהם. הם החלו במיחזור פסולת והפיכתה למוצרי אמנות מקסימים. הסרט מתאר את האנשים, אורח־חייהם ואמנותם 17.00 ערב חדש — מגאזין בשידור חי, מנחה: רפי רשף.

הטלוויזיה הירדנית

17.20 סרטים מצוירים (גם בערוץ 3) 18.00 תכנית בצרפתית 18.20 סידרה דוקומנטרית לנוער (רק בערוץ 3) 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 מגזין ספורט בצרפתית 19.30 חדשות בעברית 20.30 שלושה למעלה ושניים למטה (קומדיה אנגלית) 21.10 ברג'ראק (סידרת מתח אנגלית המתרחשת על אי התעלה ג'רזי) 22.00 חדשות באנגלית 22.10 סידרה דוקומנטרית על אישים מפורסמים.

טלוויזית המזח"ת

13.30 התעמלות 14.00 סרט 15.30 ספיידרמן 16.00 המספקה גרג'ט 16.30 ספר ספרים 17.00 ימים מאושרים 17.30 לברן ושירלי 18.00 חדשות 19.00 מאנגום 20.00 חיים אחרים 20.30 כדורגל אמריקאי מועדון 700, חדשות.

רדיו

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר 07.07 בוקר טוב: תומס ארן: פתיחה מס' 6, בסי במול מג'ור. באך: קונצ' בסול מינור, לצ'מבלו ותז' כלי־קשת 07.30 שחרית מוסיקלית (+ רשת א'): היידן: סימפוניה מס' 104, ברה מג'ור, לונדון. בטהובן: סונטה מס' 3, בלה מג'ור לצ'לו ופסנתר. פגניני: קונצ' מס' 1 ברה מג'ור, לכנור ותז' דבוז'ק: סרנדה ברה מינור אופ' 44. 09.30 קונצרט בוקר: ליסט: הפרלודים — פואמה סימפונית מס' 3. מנדלסון: קונצ' מס' 1 בסול מינור, לפסנתר ותז' פרנק בריוג'; הים — סויטה לתזמורת. בריטן: קונצ' לכנור ותז'. רחמנינוב: סימפוניה מס' 2, במי מינור 11.57 מגישים שיר 12.05 מאוצר הסרטים: יאנולה פאפס (מצו־סופרן) אלן שטרנפלד (פסנתר): ברהמס: 4 שירים רציניים. שוסטקוביץ': פרלוד ופוגה לפסנתר מס' 4. וילה לובוס: 8 שירים בראזילאיים. ברציון: אורגון שני פרלודים. ברוח אימפרסיוניסטית 13.00 קונצרט צהרים: בארטוק: דיברטימנטו לכלי מיתר. באך: סונטה בסי מינור, לחליל וצ'מבלו בי"ב 1030. הנדל: קונצ' בסי במול מג'ור לנבל ותז' מס' 6. מוצרט: אקוולטקה, יבילקוה. מוטט. מנדלסון: סימפ' מס' 3, הסקוטית 15.00 מילון מוסיקלי 15.05 מוסיקה ויזה — תכנית שלישית מימי המוסיקה של החברה הבינלאומית למוסיקה בת זמננו — קנדה 1984: בז'זו בורקה: אלכמיס (1983), אלקס פאוקו: מיראז' (1984) — (מראה תעתוע), קוסטין מירואנו: מראות, שמימיות 16.00 קונצרט מנחה: רימסקי־קורסקוב: הפתיחה: חגיגת פסחא רוסית. דבוז'אק: קונצ' בסי מינור, לצ'לו ותז' צ'ייקובסקי: סימפ' מס' 6 הפטטית. סטרווינסקי: המוסיקה לבלט ציפור האש 18.30 קונצרט מהקלטות הסימפ' ים: ארנולד דוגרו פרלוד,

רשת א'

07.30 "שחרית מוסיקלית" (העברה מרשת "קול־המוסיקה"). 09.30 "מפגש" — מגזין בשידור חי. 10.30 "רדיו קל". 11.10 השידור היומי לבתיה"ס "ספור אני שומע" — והפעם: "התוכי" — מאת דבורה עומר. 11.30 "השכלה ודעת לכל": "גרונטולוגיה" — מבוא למדע הזיקנה. 12.05 "פעמי המזרח". 14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א) "קוקי חבקוקי" — מאת טובה הרשקוביץ; ב) "בישימון ובערבה" — מאת הנריק סנקביץ; ג) "ספור השבוע": והפעם: "תולי והאיש המוזר" — מאת אורלי בינדר. 15.00 לילדים הגדולים: "חי, צומח, דומם" — שעשועון בשידור חי, מנחה: דן כנר. 15.25 "הכדור עגול" — ספורט לנוער, עם דני דבורין. 15.53 "מאוצר הספרים". 16.05 "רדיו־דרמה" — "בעיר תחתית" — מאת שמעון בלס, בימוי: משה קליף (ש.ח.). 17.12 "מגישים שיר". 17.20 "האוניברסיטה הפתוחה": "הטלאי הצהוב" — והפעם "הפתרון הסופי" — השלב האחרון, ד"ר ליויה רוטקירכן. 18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת. 18.47 פרקי היום בתנ"ך. 19.05 "עיונים בפרשת השבוע". 19.30 שידורים לעולים. 22.05 "קשר לילי" — מאזינים מתקלים בחוויות ומחרישים קשר.

רשת ב'

08.05 "סעו לשלום". 09.05 "ביקור בית", עם חיים קינן. 10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי. 12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים. 14.06 "יש עניין", עם גבי גזית. 15.05 "רגעי קסם" — שירים ישנים ואהובים. 16.10 "סעו לשלום" — מנחה גדעון הגר. 17.10 "יומן כלכלה". 17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה. 18.06 שירים עבריים. 18.45 היום בספורט. 19.00 "היום הזה". 19.35 "דין ודברים" — מגזין לענייני חוק ומשפט. 20.05 "מצעד הזמירות". 22.05 "פינת הג'אז. 23.05 "מחפשים את המטמון" — מנחה: משה טימור.

רשת ג'

14.06 "לי ולך" — שיר וברכה". 15.05 "חרש, חריש ומחודש" עם שוש עטרי. 16.05 "מוסיקה לעניין". 17.05 "הצגה יומית". 18.06 "אתם וזכרים את השירים?". 20.05 "קצת אחרת" — פנס מתקדם עם אורלי מורג. 22.05 "משלנו" — שירים עבריים. 23.05 "הלילה הוא שירים".

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — מינתו של אבשלום קור. 06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים. 06.30 אוניברסיטה משודרת: יסודות הראציונאליזם המודרני בפילוסופיה, מרצה: פרופ' ירמיהו יובל. 07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי. 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית. 09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף. 11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב. 12.05 להיט לתאבון. 13.05 בסיגנון ישראלי עם אלי ישראלי. 15.05 פסק זמן. 15.45 "אלף הימים" — סידרה מחיי הצבא, פרק שביעי: "המזר". 16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים. 16.55 באופן מילולי — מינתו של אבשלום קור. 17.00 יומן גלי־צה"ל. 17.30 משהו עולמי — מגאזין גלי־צה"ל לענייני חוץ. 17.50 יומן ספורט. 18.00 שעה קלה על כלכלה. 19.05 "רדיו רדיו" עם יואב קוטנר. 20.05 "משלנו" מצעד הפזמונים העבריים. 21.00 מבט לחדשות. 21.30 אוניברסיטה משודרת: יסודות הראציונאליזם המודרני בפילוסופיה (ש.ח.) 22.05 על הדבש ועל העוקץ — שירים שהחבר'ה אוהבים. 23.05 שידור חוזר. 00.05 ציפורי לילה, עם יעקב גלעד. 02.05 לא רוצים לישון. 05.05 צלילי בוקר.

יום ג

19.11.85
ו' בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

"המציל נפש אחת..." – מחזה טלוויזיה, שעלילתו מתרחשת בימי משטר הצאר ברוסיה. זקיף השומר על מבצר בסנט פטרסבורג נוטש את משמרתו, שלא על־פי ההוראות, כדי להציל אדם הטובע בנהר הסמוך. את המצב מנצל קפטן קירוב, חנקלע למקום וזוקף את סיפור ההצלה לזכותו, ואילו הזקיף פוסטניקוב מואשם בעבירה הקשה של נטישת המשמרת. סיפור המחזה עוסק בשאלות הצדק, ביחסם של הקצינים אל החיילים הפשוטים ובאינטרסים האישיים של הגנראלים בצבא הצאר. ביים: אנתוני גארנר. הפקה: הבי.בי.סי. טלוויזיה, שעה 22.20.

הטלוויזיה הישראלית

17.30 "הדבורה מאיה". מאיה ווילי משחקים במחבואים. בתוך כך הם פוגשים צרעה שמשחקת במחבואים עם אויביה, כדי שלא יגזלו את הביצים שהיא מטילה.
18.00 "באותו - עניין" — סידרה שבועית המעלה בעיות של תלמידי תיכון בדרך של פסיכודרמה ומשחקי תפקידים. מנחה: יעקב נאור.
18.32 "ההשכלה הגבוהה" פרק נוסף בסידרה להכוונה למוסדות להשכלה גבוהה. הפעם: הטכניון (ערבית).
18.45 "רוצה פתרון" — הידיון בלא נישואין, (ערבית).
19.00 "מפגש בין תרבותיות" — הפרק השני: "מצרים ואירופה".
19.30 חדשות (ערבית).
20.02 "הדוב הלבן" — סרט טבע, מסדרת סרטי הטבע הקנדיים "טבע הדברים", מעקב אחר חייו של הדוב הלבן: בעל־החיים המרהיב, שחי באזור הארקטי.
20.30 "כולבוטק".
21.00 מבט לחדשות.
21.40 מבט שני.
22.20 "המציל נפש אחת..." מחזה.
23.50 "פסוקו של מקום" — מבט אל תל איסבעה.
חדשות.

הטלוויזיה הלימודית

08.15 חשבון פשוט ד': גיאומטריה. 08.04 בלי סורות: ניק'. 09.00 אנגלית ח'. 09.20 מדעי הטבע ה"ו: על הדם 170"1970. 10.10 אנגלית ז'. 10.30 הגיל הרך: רחוב סומסום. 11.00 צרפתית. 11.15 חשבון ה': היסור בשברים. 11.30 גיאוגרפיה ז"ט: גרינלנד. 12.00 ארץ מולדת: בין חומות ירושלים. 12.25 ספרות (על־יסודי): בלדות א'. 13.00 מוסיקה ע"י העשרה — המשולש המוסיקלי: וילה לובוס והגיטרה. 14.00 הלוויתן גדול הסנפיר: בסרט צילומים מרהיבים של הלוויתן גדול הסנפיר (הלוויתן המומר) במימי הוואי החמימים, ובמי הקוטב הקפואים. הסרט מתאר את אורח חייו, את שירתו ואת הדרך המעניינת שהלוויתן ניזון בה. 15.00 רחוב סומסום: רגליים מדברות. 15.30 קשת וענן — מורי סאלם: פרקים מתולדותיהם ואורחות חייהם של יהודי תימן מתגלמים בשירתו המגוונת של רבי שלום שבזי, המשורר שנתן ביטוי למצוקותיהם ולתקוותיהם של יהודי תימן היה לדמות נערצת ושיריו מלווים אותם בכל עת. 16.00 פרפר נחמד — אכול ושתה: אבי רעב. 16.30 איויס — פרק 15: מנהיגת המריעות: אן שואפת להיות מנהיגת קבוצת המריעות, המעודדות את נבחרת הספורטאים. היא מעלילה על ווין, המריעה הראשית, בתקווה לתפוס את מקומה. איויס מחזירה את אן למוטב. 17.00 ערב חדש — מגאזין בשידור חי, מנחה: רפי רשף.

הטלוויזיה הירדנית

17.10 סרטים מצוירים (גם בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 20.30 לוסי ארנז (מופע טלויזיוני מקורסם מארה"ב) 21.10 סידרה אנגלית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

טלוויזית המזח"ת

13.30 התעמלות. 14.00 סרט. 15.30 ספיידרמן. 16.00 המספקה גרג'ט. 16.30 הבית המעופף. 17.00 אגדת חייה. 18.00 חדשות. 19.00 ריפטייד. 20.00 חיים אחרים. 20.30 סרט. מועדון 700, חדשות.

רדיו

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר". 07.07 "בוקר טוב" — פרקי נגינה בנבל: קבסון: פאוון ווריאציות. אלבניס: סונטה ברה. ברטוק: ערב בכפר. בטהובן: ווריאציות על נושא שוויצי. קסלחו דיברטימנטו צדפתי. 07.30 "שחרית מוסיקלית" (+ רשת א'): שוברט: אימפרומפטו מתוך אופ' 90. ברהמס: שלישיה בלה מינור, לקלרנית, פסנתר וצ'לו. מוצרט: קונצ' ברו מינור, לפסנתר ותז' ק. 491. סטרבינסקי: "פולצ'ינלה", מוסיקה לבלט עפ"י פרגולזי. 09.30 "קונצרט בוקר": צ'ייקובסקי: סרנדה ברו מג'ור, לתז' כלי־קשת. שומאן: "מחולות חבורת בני דוד". בטהובן: רביעיה במי במול מג'ור, לכלי־קשת, אופ' 127. באך: סוויטה מס' 3, ברו מג'ור, לצ'לו סולו. ברטוק: קונצ' מס' 2, לפסנתר ותז'. 11.57 "מגישים שיר". 12.05 "מוסיקה קמרית": פוקט: פרטיטה בפה מג'ור, היידן: שלישיה בפה מג'ור, מס' 117, לבריטון (כלי־נגינה), ויולה וצ'לו, קלוגהארט: חמישיה בדו מג'ור, לכלי־נשיפה, בוצ'ינוס: שלישיה במי במול מג'ור. 13.00 "קונצרט צהרים": הנרי ליטולף: קונצ' סימפוני מס' 4, לפסנתר ותז', שוברט: חמישיה בלה מג'ור, לפסנתר וכלי־קשת, "הטרוטה". היידן: סימפ' מס' 101, ברה מג'ור, "השעון". 15.00 "מילון מוסיקלי". 15.05 "ממרף התקליטיה". 16.00 "קונצרט מנחה": פארטוש: רונדו על נושא ספרדי. בטהובן: קונצ' מס' 5, במי במול מג'ור, לפסנתר ותז', "הקיסר". שוסטקוביץ': סימפ' מס' 5. פרוק: לכנור: תשיעייה בפה מינור. 18.30 "אתנחתא" — מוטי שמיט (כנור) אלן שטרנפלד (פסנתר): הנדלו סונטה מס' 4, ברה מג'ור, מי סתנה: "רקויאם". מתוך

מוסיקה קמרית

"מוסיקה קמרית 70", א' איזאי: סונטה בלה מינור, לכנור סולו. א' ברג: "שיר לכת" ו"שיר ערש" מתוך "ווצק", פרוקופייב: 5 נעימות, ברהמס: סונטה מס' 3, ברה מינור. 20.05 "ערב טוב": מוצרט: קונצ' מס' 2, במי במול מג'ור, לקרן ותז', ק' 417. דבוז'אק: נוקטורן בסי מג'ור. 20.27 "מגישים שיר". 20.30 "מאולמי הקונצרטים שלנו": מוצרט: סימפ' מס' 28, ברו מג'ור, ק' 200. רחמנינוב: קונצ' מס' 3, ברו מינור, לפסנתר ותז'. דבוז'אק: סימפ' מס' 9, במי מינור "מן העולם החדש". 22.25 "מילון מוסיקלי". 22.30 "פעם ועוד" — ר' מארי־שייפר: "מורה" (1972) (תנגנן 3 פעמים). 23.00 "החצוצרות ידיעו עם שחר" — סיפורו של גוסטאב מאהלר: 10. "בכואת העולם".

רשת א'

07.30 "שחרית מוסיקלית" (העברה מרשת "קול־המוסיקה"). 09.30 "מפגש" — מגזין בשידור חי. 10.30 "רדיו קל". 11.10 השידור היומי לבתיה"ס: והפעם: "תוך לדמוקרטיה בכתה" — מאת תמר ברגמן. 11.30 "השכלה ודעת לכל": "קהילות ישראל", והפעם: "גרמניה". 12.05 "פעמי המזרח" — מצעד פזמונים מזרחיים. 14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א) "טוב לי בקבוץ" — סדרת ספורים לקטנים, מאת ברורית וולמן ב) "בישימון ובערבה" — מאת הנריק סנקביץ; ג) "גר אצלנו מלאך" — ספור מאת יעקב שביט. 14.45 לילדים הגדולים: "חתול בשק". 15.25 "השכלה ודעת לכל" — "מרחבה", סדרת שעורים בערבית. 15.55 "ספר חדש". 16.05 "ספר פוליטי". 17.12 "מגישים שיר". 17.20 "האוניברסיטה הפתוחה". 18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת. 18.47 פרקי היום בתנ"ך. 19.05 "שעור בתלמוד". 22.05 "שנינו ביחד וכל אחד לחוד" — עורך ומנחה יובב כץ.

רשת ב'

08.05 "סעו לשלום". 09.05 "ביקור בית" עם חיים קינן. 10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי. 12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים. 13.00 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים. 14.06 "יש עניין" עם גבי גזית. 15.05 "רגעי קסם" — שירים ישנים ואהובים. 16.10 "סעו לשלום" — מנחה

טימותי ספאל וכריסטופר סיטרואלי במחזה "המציל נפש אחת..." טלוויזיה, 22.20

גדעון הגר. 17.10 "יומן כלכלה". 17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה. 18.06 "אצבע על הדופק" — שבועון בענייני בריאות ורפואה. 18.45 היום בספורט. 19.00 "היום הזה". 19.35 "עולם חדש" — מגזין חדשותי לענייני האדם וסביבתו. 20.05 פרקי חזנות "בכבשתך" — מזמור שיר. 22.05 "שכשכת", עם בנו הגדל. 23.05 "קפה ראשי" — הידרונים מגוונים עם שמוליק רוזן.

רשת ג'

14.06 "לי ולך" — שיר וברכה". 15.05 "חדש, חדיש ומחודש", עם שוש עטרי. 16.05 "מוסיקה לעניין". 17.05 "הצגה יומית". 18.06 "מקום בצמרת" — מצעד הפזמונים הישראליים. 21.05 "אדום עתיק" — שירים שלא נס ליחם. 23.05 "מניני ג'אז עם לאה ליאור".

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — מינתו של אבשלום קור. 06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים. 06.30 אוניברסיטה משודרת: גיאולוגיה: עולם של תצפיות ומסקנות, מרצה פרופ' עמנואל מזור. 07.07 שבע אפס שבע, עם איתן ליפשיץ. 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית. 09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף. 11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב. 12.05 להיט לתאבון. 13.05 בסגנון ישראלי, עם אלי ישראלי. 15.05 פסק זמן. 15.45 "שלף הימים" — סידרה מחיי הצבא, פרק שמיני: "שאלת בה מלחמה". 16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים. 16.55 באופן מילולי — מינתו של אבשלום קור. 17.00 יומן גלי־צה"ל. 17.30 כוונת — מגאזין גלי־צה"ל לענייני צבא ובטחון. 17.50 יומן ספורט. 18.05 שעה קלה על כלכלה, עם איתן ליפשיץ. 18.35 כוכב הערב. 19.05 "רדיו רדיו", עם יואב קוטנר. 20.05 "לא רק רוק". 21.00 מבט לחדשות. 21.30 אוניברסיטה משודרת: גיאולוגיה: עולם של תצפיות ומסקנות (ש.ח.). 22.05 על הדבש ועל העוקץ — שירים שהחבר'ה אוהבים. 23.05 אהבה קלאסית, עם מנחם עידן. 00.05 ציפורי לילה, עם יובל מסקין. 02.05 לא רוצים לישון. 05.05 צלילי בוקר.

יום ד

20.11.85
ז' בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

"כגלגל ישוב חלב" – סרט טלוויזיה אמריקני, הסרט מבוסס על סיפור חייה של שירלי מלדובני, עקרת בית – האישה הראשונה והיחידה שהשתתפה במירוצי מכוניות באמריקה. שירלי זכתה במירוצים במקומות הראשונים, למרות התנגדות סובביה, שנבעה מן המוסכמות שמקצוע זה שמור לגברים בלבד. הסרט הוצג באמריקה גם על מסכי הקולנוע והמבקרים בחרו בו לאחד מסרטי השנה. בוני בדליה, שחקנית מצליחה מאוד בתיאטרון ובטלוויזיה מופיעה בתפקיד הראשי (זכורה לטוב מהסרט "הם יורים גם בסוסים"). השחקן בו ברידג'ס מופיע בתפקיד נהג מירוצים ותיק, שעוזר לשירלי מלדובני להתגבר על הקשיים הנערמים לפניה. ביים: ג'ונתן קפלן. טלוויזיה, שעה 22.05.

הטלוויזיה הישראלית

17.30 "שמיניות באוויר" — משדר שבועי בשידור ישיר. מנחים: דליק רוולינץ וטולים.
18.32 "תמונת מצב" — תכנית שבועית (ערבית).
18.45 "חידושים והמצאות" — המחשב במכונת הזמן, חלק א' (ערבית).
19.00 "בין האזרח לרשות" (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.02 "שלושה בדירה אחת" — שם הפרק: "ארבעה, כולל תינוק". ג'נט וג'ק נרעשים מן הסימנים המצביעים על אפשרות שסינדי הרה. ג'ק מתנדב לחלץ את סינדי מן התסבוכת, גם אם יופרעו בכך חייו השלווים.
20.30 "שניים אוחזין" — הפעם התכנית על יחסים בין הורים לבניהם שחזרו בתשובה. הגב' בינה אופק והגב' רחל הוכברג, שתי אמהות לבנים שחזרו בתשובה, מחזיקות כל אחת בדעה שונה על תופעת החזרה בתשובה ועל טיב הקשר עם הבנים. עורך ומנחה: שאול מייזליש.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 "מוקד".
22.05 "כגלגל ייסוב הלב" — סרט טלוויזיה אמריקני.
23.55 חדשות.

בוני בדליה ובו ברידג'ס בסרט "כגלגל ישוב חלב". טלוויזיה, 22.05

הטלוויזיה הלימודית

08.15 ארץ מולדת: בעיר ובעמק. 08.40 אנגלית ו'. 09.00 מדעי הטבע (יסודי): 1. עידן הדינוזאורים: 2. השתברות השתקפות קרני אור. 09.20 אנגלית ז'. 10.10 מדעי הטבע ה"ו: על הדם 170"1970. 10.30 הגיל הרך: פרפר נחמד. 11.00 חשבון ו' — המלך ואט. 11.15 — JERUSALEM THROUGH THE AGES HELLO ISRAEL 11.30 מושגים ביהדות: פתיל תכלת. 12.00 אנגלית ח'. 12.25 אנגלית י'. 13.00 מדעי הטבע (חטיבה עליונה): רביה מינית בצמחים ירודים. 14.00 מורשה למען העתיד — היקום בעולמו הפנימי של האדם: היקום בעיני דתות ופולחנים שונים. בסרט נראים: הקתדרלה הקתולית בבורגוס שבספרד, המנזר סן מרטין דה פרומיסטה — גם הוא בספרד, פסלי אלים מן המיתולוגיה של ארצות הצפון, נהר הגנגס בהודו, מקדש דיואנג'י שבקיוטו וכו'. 15.00 האוניברסיטה הפתוחה: ביוכימיה — מכנה ותיפקוד אנזימים: יוון הקלאסית — האקרופוליס של אתונה. גילאי הגן. 16.00 בלי סורות — מ"ו: אלפי מציג את הצלילים מ.ז. חני מנסה את מזלה ברוכן של אושיק המוכר דברים עם הצליל מ. 16.25 פיצוחים: שעשועון טלוויזיה נושא פרסים. 17.00 ערב חדש — מגאזין בשידור חי, מנחה: גדעון רייכר.

הטלוויזיה הירדנית

17.10 סרטים מצוירים (גם בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.45 עם לסיה בסוף כפה (סדרה לילדים — רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.10 תיאטרון הבלתי אפשרי. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה בדירה (קומדיה אמריקאית). 21.10 קשרים — סידרה רוקומנטרית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 דמינגטון סטיל (סידרת מתח אמריקאית).

טלוויזית המזח"ת

13.30 התעמלות. 14.00 סרט. 15.30 ספיידרמן. 16.00 המספקה גרג'ט. 16.30 ספר הספרים. 17.00 באק רוג'רס. 18.00 חדשות. 19.00 צוות לעניין. 20.00 חיים אחרים. 20.30 חדר מיון. 21.30 סידרה — קגני ולסי. מועדון 700. חדשות.

רדיו

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר". 07.07 "בוקר טוב": קרייזלר: רצ'יטטיב וסקרצו־קאפריס. בטהובן: 11 בגטלות, אופ' 119. 07.30 "שחרית מוסיקלית" (+ רשת א'): באך: סוויטה מס' 2, בסי מינור, לחליל ותז'. מוצרט: קונצ' מס' 3, במי במול מג'ור, לקרן ותז', ק. 447. ברהמס: קונצ' מס' 2, בסי במול מג'ור, לפסנתר ותז'. ליסט: רפסודיה הונגרית מס' 6. מאהלר: "שירי שוליה נודד". 09.30 "קונצרט בוקר": ראבל: "פאבאן לנסיכה שהלכה לעולמה". שומאן: סימפ' מס' 1, בסי מג'ור, "האביב". היידן: "בריאת העולם", אורטוריה. 11.57 "מגישים שיר". 12.05 "אמנים באולפן": ז. רין פורת (כנור), מירי זמיר (פסנתר): כ' פרסטר: סונטה במי מינור. מוצרט: 6 וריאציות, ק' 360: 2. ליסי לוין (סופרן) ענת שרון (פסנתר) פולנק: 4 שירים. קופלנד: 12 שירים של אמילי דיקינסון. 13.00 "קונצרט צהרים": היידן: סימפ' מס' 104, ברה מג'ור, "לונדון". בטהובן: סונטה מס' 3, בלה מג'ור, לצ'לו ופסנתר. פגניני: קונצ' מס' 1, ברה מג'ור, לכנור ותז'. דבוז'אק: סרנדה ברה מינור. 15.00 "מילון מוסיקלי". 15.05 "מוסיקה כאן ועכשיו": שלמה יופה: פנטסיה קונצרטית לדרביית כלי־נשיפה של מתכת ותז', אברהם דאוס: סונטה לצ'לו סולו, ג'קוב דרוקמן: "לאמיה", אנטון פוך ובהון: "אביב מוקדם", "במצא" ו"תמונת אוהבה". 16.00 "קונצרט מנחה": בטהובן: קונצ' מס' 2, בסי במול מג'ור, לפסנתר ותז', בריטון: סרנדה לקרן, טנור ומיתרים. אנדרה היורה: "סרנרות ביישניות", לקלרנית ותז'. ברהמס: שלישית הקרן. סואר פרנק: סימפ'

רשת א'

07.30 "שחרית מוסיקלית" (העברה מרשת "קול־המוסיקה"). 09.30 "מפגש" — מגזין בשידור חי. 10.30 "רדיו קל". 11.10 השידור היומי לבתיה"ס: "ואלה תולדות" — סידרת תכניות בנושאים יהודיים. הפעם: "ההיסטוריה מזמרת" — יסוד תל־אביב. 11.30 "השכלה ודעת לכל": בעריכת ראומה אלדד — כחוור 19. "בנות חיינו הראשונות", והפעם: "בריכאן חולף". 12.05 "להוי המזרח". 14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: "מי ישן" — תכנית לצעירים בכל הגילים, מגיש: דויד גרוסמן. 15.00 "תתולופוף" — עם מומחים באולפן. 15.55 "מאוצר הספרים". 16.05 "מועדון שעון הזהב" — מעולמו של האדם המבוגר. 17.12 "מגישים שיר". 17.20 "האוניברסיטה הפתוחה": "הידרוגיאוכימיה — מאחורי הסלעים של מי התהום". 18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת. 18.47 פרקי היום בתנ"ך. 19.05 סיכום הלכת הקומית. 19.30 שידורים לעולים. 22.05 "מה עושים ככה?" — תכנית היכרויות ודיונונית בשידור חי.

רשת ב'

08.05 "סעו לשלום". 09.05 "ביקור בית", עם חיים קינן. 10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי. 12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים. 13.00 "בחצי היום". 14.06 "יש עניין", עם גבי גזית. 15.05 "רגעי קסם" — שירים ישנים ואהובים. 16.10 "סעו לשלום" — מנחה: גדעון הגר. 17.10 "יומן כלכלה". 17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה. 18.06 "ורקוד" — עורך ומנחה יצחק נתן. 18.45 היום בספורט. 19.00 "היום הזה". 19.35 "מוקד לענייני צבא ובטחון". 20.05 "ביחודי וגבינד". 21.05 "שיר להדך". 22.05 "בימה ומסך" — קטעים מתוך מחזות מוסיקליים וסרטים. 23.05 "משחקי לילה".

רשת ג'

14.06 "לי ולך" — שיר וברכה". 15.05 "חרש, חדיש ומחודש", עם שוש עטרי. 16.05 "מוסיקה לעניין". 17.05 "הצגה יומית". 18.06 "חיה היד" — מצעד להיטים יקנים. 20.05 "עם כל הנשמה", עם משה מורד. 22.05 "משלנו" — שירים עבריים. 23.05 "הלילה הוא שירים".

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — מינתו של אבשלום קור. 06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים. 06.30 אוניברסיטה משודרת: זכויות אדם במסורת ישראל, מרצה השופט חיים כהן. 07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי. 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית. 09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף. 11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב. 12.05 להיט לתאבון. 13.05 בסגנון ישראלי, עם אלי ישראלי. 15.05 פסק זמן. 15.45 "אלף הימים" — סידרה מחיי הצבא, פרק תשיעי: "הכל'יש". 16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים. 16.55 באופן מילולי — מינתו של אבשלום קור. 17.00 יומן גלי־צה"ל. 18.05 שלוש ארבע לעבודה. 19.05 "רדיו רדיו", עם יואב קוטנר. 20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים. 21.00 מבט לחדשות. 21.30 אוניברסיטה משודרת: זכויות אדם במסורת ישראל (ש.ח.). 22.05 על הדבש ועל הכיסאק — שירים שהחבר'ה אוהבים. 23.05 "הסיבה. הנח"ל" — בין חרש למשפחה חילה. התכנית מובאת לציון חודש הנח"ל של עכשיו. (ש.ח.) 00.05 ציפורי לילה עם שלי מירן. 02.05 לא רוצים לישון. 05.05 צלילי בוקר.

יום ה

21.11.85
ח' בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

הטלוויזיה הישראלית

17.30 סיפורים בראש — תכנית העוסקת בספרים לילדים. הפעם הספרים האלה: הנער מסיציליה, מאת דורית אורגד; סיפורי נסיכות, ליקט ר' נדלר; בתוך הבחוץ, מאת ע' בורלא; אלף מרכבות, מאת נורית זרחי
18.00 חבובוטף — סדרת סרטים מצוירים. שם הפרק: מי פוחד מהחושך הרע?
18.32 מועדון הטף: החייל — בתכנית סיפור ששלחה אחת הצופות על הרפתקותיו של חייל ושמו בשוש. כמורכן תלמד האריט כיצד להכין סוס מחוטי ברזל (ערבית).
19.00 מפגש: תכנית ריון שבועית (ערבית)
19.30 חדשות
20.02 מבט ספורט
20.45 לקראת שידור
21.00 מבט לחדשות
21.30 וזרח השמש — סידרה אמריקנית בת 4 פרקים — הפרק השלישי
22.20 כתוב בעתון — תכנית שבועית שעניינה ביקורת העיתונים היומיים בישראל מגיש: מאיר שלו
22.35 סקי באלפים — סרט תעודה, סיפור מסע סקי באלפים האוסטריים שעשתה לפני שנים אחדות משלחת ראשונה מאנגליה
23.35 קורי כשפים — סדרת מתח אנגלית. הפרק האחרון: הפסיכיאטר אוליבר מילטון מתאמץ עד טירוף כדי לפענח את דבריו המוקלטים האחרונים של כום על התכשיטים הגנובים. ואל מפעילה את קסמיה גם על השוטר בניכטר. הסיום הנפתיע מעורר מיגני שאלה על אופיה של ואל, הנעישלת ליקירקה מן המיתולוגיה היוונית שהפכה גברים לחיות
24.00 פסוקו של יום החדשות.

נורית זרחי – "סיפורים בראש". טלוויזיה, 17.30

הטלוויזיה הלימודית

08.15 מושגים ביהדות: הצב חטיבם 08.40 בלי סורות: ביד 09.00 ארץ מולדת: בין חומות ירושלים 09.20 מדעי הטבע (חטה"ב): הכבבים השונים של החומר 10.10 אנגלית ה' 10.30 הגיל הרך: רחוב סומסום 11.00 אנגלית ו' 11.15 ערבית מדוברת 11.30 מדעי הטבע (חטיבה עליונה): החומר התורשתי 12.00 אנגלית ח' 12.25 הסטוריה על־יסודי — העשרה: רוח הרנסנס 13.00 אנגלית ט' 14.00 הסיפור האמריקני הקצר — החטיפה: סיפור הרפתקאות מאת או. הנרי. שני נוכלים מחליטים לחטוף ילד ממשפחה עשירה ולדרוש עבורו כופר־נפש. הילד מתגלה כפוחז אמיתי ומהנה מכל רגע במצבו החדש. לכסות, על כנת להיפטר ממנו, נוכלים הנוכלים לא רק לוותר על כופר הנפש אלא להוסיף מכספם הם. 14.25 האוצר של האוקיינוס: נרוזה סיפור אודות שני מנזות של יצורים, הרכים בימיהם על אוצר ברמות בקבוק מלא משקה שמור שהשאירו בני האדם במחשיה המקלקלים. תוך כדי מריבתם מגמים יצורי הים ENTREE LIBRE — 14.45 צרפתית — TACNE OU LA NIER—LA MON 16.00 רכבת התפתחות: כרם אנגלית 15.30 קול סיפור 15.50 נילס הולגרסון — פרק 21: קוסמת מג הפניר 16.00 זה זה — שידור חי 17.00 ערב חדש — מגאזין בשידור חי, מנחה: גדעון רייכר.

הטלוויזיה הירדנית

17.10 סרטים מצוירים (גם בערוץ 3) 18.00 תכנית בצרפתית 18.25 המסנ"א הדורש הכל רק בערוץ 3) 19.00 חדשות בצרפתית 19.30 חדשות בעברית 20.30 חדר מיון (קומדיה אמריקאית עם השחקן המפורסם אליוט גולד) 21.10 ויית המשפ (סידרה אמריקאית) 22.00 חדשות באנגלית 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

טלוויזית המזח"ת

13.30 התעמלות 15.30 ספיידרמן 16.00 הבמסה גרג'ט 16.30 הבית המעופף 17.00 לוסי 17.30 הקרוב — סידרה יפנית 19.00 של גבי 20.00 חיים אצל ב' 20.30 שירים רקוה 21.30 הבירדוף אחרי הגלגל מועדון 700.

רדיו

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר 07.07 בוקר טוב: פירינה מוצרט: מישל השפורון, צ'ייקובסקי: הולם, ספרים איטלים, 4 קוחלות 07.30 שחרית מוסיקלית (+ רשת א'): נפוח אנולה, לוכרה של שושקה... פיינולנד ישראל, סונטה חשמלה ראשונה בצינת הכרה... סונטה לקלרינט ופסנתר, מנגנה לקלרה ופסנתר... (1949), הון דיקטוריות... שחזה אבות, סונטה לנכה... [illegible]

לסכסופוראלט ותז'. לישתבון: רפסודיה על נושאים אוקראיניים. בנייה: רביעית פסנתר. סקריאבין: סימפ' מס' 1, בסי מג'ור 11.57 מגישים שיר 12.05 מאוצר הסרטיה — קלור פרנק — פסנתר: בטהובן: סונטה אפסיונאטה. דביסי: 3 פרלודים היינסטרה: מחולות ארגנטיניים 11.00 התז' הסימפ' ים — נשידור חי מן האולפן אדי הלפרן: אפיפוט אושויץ. סואר פרנק: וריאציות סימפוניות. לפסנתר ותז', היידן: סימפ' מס' 94 בדו מינור 14.00 מילון מוסיקלי. 15.05 מפגשים מוסיקליים 16.00 אתנחתא — נשידור חי: אורה רותם — פסנתר: א' סאטי: 3 גנוסיאן. ל' בולנגה: 3 קטעים (1914) א' גלברון: 4 פרלודים (1959). שוסטקוביץ': 3 פרלודים. בארטוק: בכבע, ליסט: התלוכה האשכבה 17.10 קונצרט מנחה: קורלי: קונצ' גרוסו בפה מג'ור מס' 9. הנדל: האהבה היא שליט אכזר, הנטטה לסופרן ותז'. תאודור פון שאבט: קונצ' בסי במול מג'ור לקלרנית ברהמס: סרנדה מס' 1, ברה מינור לתז'. שנברג: ליל הוד, שיטת כלי־קשת אופ' 4 (עפ"י שיר של ריכרד דהמל). פלוראן שמיט: אטיוד עפ"י סיפורו של אדגאר אלן פו: הארמון המכושף 20.05 ערב טוב: באך: סיציליאנה. לאבוב ופסנתר, שני שירים אידיים. אלבינוני: קונצ' ברה מינור. לאבוב ותז' 20.27 מגישים שיר 20.30 מהקלטות התז' הסימפ' ים רשה"ש: מרדכי סתר: אגדת יהודית (1984), ברליוז: רקויאם אופ' 5. 22.55 מילון מוסיקלי 21.00 דור הזהב — אבנים גדולים בהקלטות הסטוריות: רסיטל סיגטי־בארטוק 1940 — תכנית שניה מיצירות בארטוק: קונטרסטים (עם בני גודמן — קלרנית), רפסודיה מס' 1 לכנור ופסנתר. סונטה מס' 2 לכנור ופסנתר. בעיבודים עם הונגריים.

רשת א'

07.30 שחרית מוסיקלית (העברה מרשת קול המוסיקה) 09.30 מפגש — מגזין בשידור חי 10.30 רדיו קל 11.10 השידור היומי לבתיה"ס — ידעתי כפר. והפעם: רחלי והאיתן — מאת נעמי פרנקל 11.30 השכלה ודעת לכל: גילאי הגן, והפעם: התפתחות חברתית של ילדים 12.05 ליבי בנוזרח 14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א) טוב לבתוב — עידוד המאזינים הצעירים ב) גר אצלנו מלאך — ספור מאת יעקב שביט 14.45 לילדים הגדולים: התולים — לבבר תיכוניות התול בשק 15.10 התדרא — בבית דדי, והפעם: פרים יהושע אביר — אהינה והתגלות בתפיסתו של מרטין בובר 15.55 כפר הרש 16.05 צומת דיזינגוף? 17.12 מגישים שיר 17.20 האוניברסיטה הפתוחה — צרפתית למתחילים 18.06 מינחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת 18.47 פרקי היום בתנ"ך 19.05 שעור בתנאי 19.30 שידורים לעולים.

רשת ב'

08.05 סעו לשלום 09.05 ביקור בית, עם חיים קינן 10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי 12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים 13.00 בחצי היום 14.06 יש עניין, עם גבי גזית 15.05 רגעי קסם — שירים ישנים ואהובים 16.10 סעו לשלום — מנחה: גדעון הגר 17.10 יומן כלכלה 17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה 18.06 יש מה לשאול 19.00 היום הזה 19.35 השבוע בכנסת 20.05 שורשים — מגזין לענייני עזרת הפלנזון 22.05 צמוקים ושקדים — שירים בידיש והקשה שירים של אבה עיבר לכבוד יובל ה־80 של הזמרת 23.05 ביניינו לבין עצמנו — שיחות עם מאזינים בשידור חי.

רשת ג'

14.06 לי ולך — שיר וברכה 15.05 חרש, חדיש ומחודש, עם שוש עטרי 16.05 מוסיקה לעניין 17.05 הצגה יומית 18.06 קול'בגי — שבועון פופ 20.05 בועט רוק 22.05 משלנו — שירים עבריים 23.05 הלילה הוא שירים.

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — מינתו של אבשלום קור 06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים 06.30 אוניברסיטה משודרת: הביולוגיה של הזקנה, מרצה פרופ' דוד גרשון 07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית 09.05 נכון לעכשיו, עם דן שילון 11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב 12.05 להיט לתאבון 13.05 בסגנון ישראלי, עם אלי ישראלי 15.05 פסק זמן 15.45 אלף הימים — סידרה מחיי הצבא, פרק עשירי: מרה טיפ 16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים 16.55 באופן מילולי — מינתו של אבשלום קור 17.00 יומן גלי־צה"ל 17.30 כוונת — מגאזין גלי צה"ל לענייני צבא ובטחון 17.50 יומן ספורט 18.05 שעה קלה על כלכלה 18.35 כוכב הערב 19.05 רדיו רדיו, עם יואב קוטנר 20.05 רוק ישראלי 21.00 מבט לחדשות 21.30 אוניברסיטה משודרת: הביולוגיה של הזקנה (ש.ח.) 22.05 על הדבש ועל הכיסאק — שירים שהחבר'ה אוהבים 23.05 מוצרים הקלאסיים, עם רובי לבני 00.05 ציפורי לילה, עם דני חורן 02.05 לא רוצים לישון 05.05 צלילי בוקר.

תשחצים

מתתיהו ורנה עופר

תשבץ מעורב 108

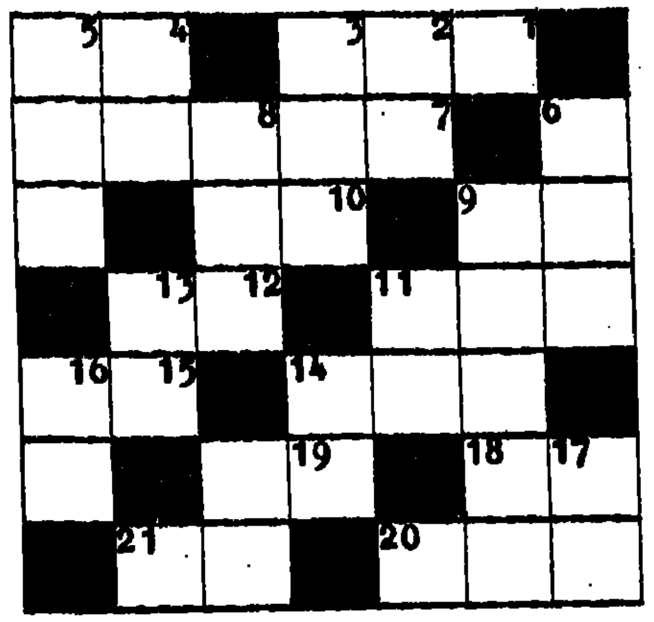

אופקי: 1. מה ש־8 אנכי ל־3 אנכי; 4. חמש פעמים 19 אופקי; 7. שמו של סבא של 15 אופקי; 9. 12 אופקי ועוד 2 אנכי; 10. הגיל של 5 אנכי ב־1985; 11. 4 אנכי ועוד 8 אנכי; 12. הגיל של 3 אנכי ב־1985; 14. 7 אופקי ועוד 19 אנכי; 15. הגיל של 7 אופקי ב־1988; 18. 10 אופקי ועוד 3 אנכי; 19. 11 אנכי ועוד 14 אנכי; 20. 15 אופקי ועוד 5 אנכי; 21. 4 אנכי פחות 1 אופקי.

אנכי: 2. הגיל של החותנת של 5 אנכי ב־1975; 3. בעלה של 5 אנכי; 4. הגיל של אביו של 3 אנכי ב־1985; 5. אמא של 15 אופקי; 6. 20 אופקי ועוד 14 אנכי; 8. אשתו של 7 אופקי; 9. שנת הלידה של 7 אופקי כפול 2 אנכי; 11. סכום הספרות של 9 אנכי; 13. מה ש־3 אנכי ל־7 אופקי; 14. הגיל של 3 אנכי ב־1983; 16. מה ש־7 אופקי ל־5 אנכי; 17. 3 אנכי; 19. גילו של 7 אופקי ב־1983.

כתב סתרים 108

בפעולות החיבור והחיסור להלן, הוחלפו הספרות באותיות.

כדתרל=הדמות־ארליב   ובואד=ארליב+הדמות

עליך למצוא את ערכה של כל אות ולהציב את האותיות המתאימות בריבועים להלן, המסומנים על ידי ספרות. אם כן תעשו אימרה של מיגואל תמצאו.

6	1	8	1	8	1	0	9	1	0	1	3	7	4	0	5

9	2	5	1	0	6	3	7	0	4	5	4

פתרונות:

פתרון תשבץ מכומים 105
(משמאל לימין, עמודה אחר עמודה):
217 ;62143 ;784956
76985431 ;49 ;8735
8 ;12531 ;27163 ;421
126 ;968 ;92135 ;13
96827 ;124 ;6721 ;12
61 ;88987 ;1189 ;564
581 ;82397 ;8967
978 ;15 ;1849 ;6231
6 ;12463 ;7289 ;423
41 ;187942 ;4723 ;5
85249 ;71 ;1253 ;97
5213 ;18234 ;81352
786592 ;31246 ;124

פתרון כתב סתרים 105:
הוא מזכירני את הארם שרצח את הוריו, ובשעמד להיהרג גזר דינו ביקש רחמים בדין בתואנה כי יתום הנהו.

ברידג'

ארנונה שפאן

מצא את השגיאה

ההגנה הינה ללא ספק החלק הקשה של המשחק. המגינים חייבים לעקוב אחרי כל שינוי במצב הקלפים לאורך כל המשחק. רק בצורה כזו יכולים המגינים להכשיל את תכנית הכרוז לביצוע החוזה. אמנם דרום (הכרוז) חייב להיות מרוכז וער לשינויים, ולבצע את החוזה למרות מאמצי ההגנה להכשילו.

♠ A K Q J 2
♥ 3
♦ 10 7 6 5
♣ Q 9 3

♠ 9 8 6 5 4 3
♥ K 9 7 5
♦ 3
♣ 10 8

♠ 10 7
♥ 10 6 4
♦ 9 8 4 2
♣ K J 7 2

♠ ---
♥ A Q J 8 2
♦ A K Q J
♣ A 6 5 4

פגיעים: כולם   מחלק: דרום

ההכרזה:

דרום	מערב	צפון	מזרח
2 הארט	---	2 ספייד	---
3 דיאמונד	---	4 דיאמונד	---
5 קלאב	---	5 ספייד	---
6 דיאמונד	---	---	---

דרום משחק חוזה של 6 דיאמונד, ומערב מוביל ב־10 קלאב. הכרוז משחק קלאב נמוך מהדומם, וזוכה עם האלוף בידו. הכרוז ממשיך במלך ובאלוף דיאמונד, אלוף הארט, ומלכה הארט, מערב מכסה עם המלך והכרוז חותך ברומם. עתה ממשיך הכרוז באלוף ומלך ספייד, כשהוא משליך שני קלאבים מידו, המלכה ספייד נחתכה על ידי מזרח, הכרוז חתך מעליו והמצב עתה הינו כזה:

♠ J 2
♥ ---
♦ 10
♣ Q 9

♠ 9 8 6
♥ 9 7
♦ ---
♣ 8

♠ ---
♥ 10
♦ 9
♣ K J 7

♠ ---
♥ J 8 2
♦ J
♣ 6

הכרוז חתך הארט מידו בדומם ושיחק את הנסיך ספייד. אם מזרח חותך את הנסיך הרי שביצוע החוזה פשוט, משום שהכרוז משליך קלאב, ובשלב זה כל קלף שמזרח יחזור בו, יאפשר לכרוז לבצע את החוזה. אולם מזרח מצא את ההגנה הקטלנית ובמקום לחתוך השליך קלאב מידו. עתה נאלץ הכרוז לחתוך בידו קלאב או ספייד (שאינם גבוהים) ומזרח נשאר עם הדיאמונד האחרון ומלך קלאב והחוזה מוכשל.

אולם למרות כל הסיפור הארוך והעצוב, יכול היה הכרוז לבצע את החוזה. בלקיחה מספר תשע היה על הכרוז לשחק קודם את הנסיך הארט ורק אחר כך לחתוך הארט נמוך בדומם ולהמשיך בנסיך ספייד וכך החוזה מבוצע כנגד כל הגנה.

פופ

עופר ניר

ניל יאנג, קאנטרי

הדבר היחיד הבטוח לגבי ניל יאנג הוא ששום־דבר אצלו לא בטוח. הוא לא מתחייב על סגנון מוסיקלי אחד. מי שהאזין לתקליט אחר שלו לא יכול להיות בטוח שהתקליט הבא יזכיר, ולו גם במעט, את הקודם. לאחר שניסה לעשות גל־חר־אלקטרוני, רוקאבילי, פולקרוק, הוא הולך אחורה עד לקאנטרי. התקליט החדש שלו נקרא „הדרכים הישנות" ויאנג נשמע שם כמו זמר קאנטרי לכל דבר. זה לא חיקוי לקאנטרי, זהו קאנטרי.

ועכשיו, אני מוכרח לגלות סוד קטן. אנחנו לבד? יופי. אז ככה: אני אוהב קאנטרי. אופס, גיליתי. אני יודע, זה לא אופנתי, זה לא בעניין, זה לא נחשב. אומרים שהקאנטרי הוא סגנון פשטני, רומנטי־יתר־על־המידה, פטריוטי־ימני, גזעני אפילו (עד לא מזמן לא היו בנמצא זמרי קאנטרי שחורים). אבל בקאנטרי יש גם מסרים בלתי־אמצעיים, לא אבסטרקטיים. שכל אחד יכול להבין אותם. אהבה, געגועים, נוסטלגיה — מגוון הנושאים אינו רחב בקאנטרי, אבל מי שאוהב את הסגנון הזה, לא זקוק ליותר מכך. ועדיין בעניין האישי שלי: כשאמרתי שאני אוהב קאנטרי, אני חייב להסתייג מיד ולומר שאינני מומחה גדול לנושא הזה והתקליטיה שלי אינה מפוצצת בתקליטים כאלה. אבל מה שיש לי, מהנה אותי. אני מאזין לתקליטים האלה מדי פעם. עכשיו יתפוס גם התקליט של יאנג מקום של כבוד בארון התקליטים. ועוד משהו אישי בעניין ניל יאנג: זו הפעם הראשונה שאני ממש אוהב תקליט שלו. בעבר, האזנתי, הערכתי ושמתי בצד תקליטים כמו „כוכבים ובארים באמריקה" או „נצים ויונים". כאשר שמעתי לראשונה את להיטו הגדול „לב של זהב", פשוט תיעבתי את הקול הסדוק הזה, הכמעט־מעצבן. לקח לי זמן להתרגל לניל יאנג, מאז ימי „קרוסבי סטילס נאש ויאנג" (ועוד קודם ב„בופאלו ספרינגפילד") ועד עתה.

לצערי, נראה שאין רבים מן העמיתים שלי, השותפים לאהבתי. קראתי הגדרות בנוסח „קאנטרי מסריח" ונעצבתי מאוד, משום שניל יאנג לא עשה קאנטרי מסריח, אלא קאנטרי טוב ואם עולה כאן ריח חריף, זהו ריח הזבל בחווה, והזבל אותנטי ומי יכול לעמוד בזה — יופי, ומי שלא — שיסתום את נחיריו ויתרחק. ובכלל, קשה לי להבין מדוע כאשר אלביס קוסטלו מקליט תקליט מן הסוג הזה, הכל כשר. ואילו ניל יאנג, אסור לו לחזור עוד פעם אחת אל השרשים המוסיקליים.

מדוע קאנטרי? ייתכן — ואני מנסה לשחק כרגע לצדם של המקטרגים — שזהו ניסיון להשתלב בגל ההליכה ימינה שפשה באמריקה בתקופת שלטונו של הנשיא רייגן. במסגרת החזרה אל השרשים ואל הערכים הבסיסיים, ראינו סרטים כמו „קאנטרי", „הנהר" ואחרים, שעסקו באדמה־כבוד־עמל ורצונו של האדם הפשוט לעבוד בשקט את אדמתו, מבלי להיות מוטרד בבעיות של פרנסה ונושים מן הבנק. ייתכן שניל יאנג פשוט נגרר עמוק לתוך הנוסטלגיה. הוא שר, למשל, „האם ישנם עוד קאובויים אמיתיים בארץ הזאת?". מצד שני, אפשר לראות בזה ניסיון כן ואמיתי לחזור אל הבסיס, אל המוסיקה שעליה גדל. הוא שר „כשהייתי צעיר/שיחקתי אותה בלהקת רוקאנ'רול/גורף זהב בהוליבוד/אבל כל הזמן ידעתי שיום אחד אשוב/חזרה לקאנטרי, חזרה אל ההתחלה." נדמה לי, בעצם אני משוכנע בכך, שניל יאנג לא מזייף רגשות. הוא באמת אוהב את מה שהוא עושה עכשיו.

יאנג, אמנם אומר שהוא חושב להמשיך הלאה עם קאנטרי, אבל העבר מלמד שלא כל הצהרה שלו צריכה להתקבל על פניה, ללא פקפוק. בכל אופן, זה מה שהוא אומר „הרוקאנ'רול הוא מוסיקה בשביל צעירים והסגנון הזה גרם לי הרבה אכזבות. אינך יכול להזדקן בכבוד כשאתה זמר של רוקאנ'רול. בקאנטרי, לעומת זאת, אפשר לראות זמרים זקנים, בני למעלה משבעים. והקהל עדיין שוכר להם אמונים. אני חושב שאשאר בתחום הזה עוד הרבה זמן."

היסטוריה קצרה: ניל יאנג נולד החורש לפני 40 שנה בקנדה. החל לנגן בבנג'ו, עבר לגיטרה, עבר לניו־יורק, ניגן במועדונים, ללא הצלחה. הוא נסע ללוס־אנג'לס. פגש בסטיב סטילס והקים אתו את „בופאלו ספרינגפילד". לאחר שהתפרקה, בסוף שנות ה־60, המשיך יאנג כסולן עם להקתו „הסוס המטורף" (בה ניגן, משך זמן רב, הגיטריסט נילס לופגרן, כיום בלהקתו של ברוס ספרינגסטין) ונענה להזמנתו של סטילס להצטרף ל„קרוסבי סטילס ונאש", הרכב־צמרת אמריקני. הוא הופיע אתם בוודסטוק וכבש את הקהל. הקליט אתם שני אלבומים — ופרש. מאז, הוא לבדו, מנסה ניסיונות מוסיקליים מגוונים. הקאנטרי, כאמור, הוא האחרון בהם. יאנג הופיע שוב עם קרוסבי סטילס ונאש במסגרת ה„לייב איד", אבל אומר שאינו מוכן אפילו לחשוב על איחוד מחודש עם חבריו, לפני שדייויד קרוסבי, המכור לקוקאין, ייגמל סופית מן הסם.

ונחזור אל הקאנטרי של ניל יאנג. הוא שיתף „דרכים ישנות" (ואפשר, אולי, לתרגם זאת ל„מנהגים ישנים") שני זמרי קאנטרי מעולים, ויילון ג'נינגס ווילי נלסון. את התקליט הוא פותח בקטע בשם „רוח עזה", דואט קאנטרי קלאסי (הקטע היחיד שאינו פרי־עטו) עם הזמרת דניז דריפר, המוכירה בקולה את דולי פרטון. הוא אומר שהיה לו כיף גדול לעבוד על התקליט הזה. אפשר להאמין לו. זה ניכר בשידור. הוא אומר „אני חושב שהקהל יאהב אותו. אני אוהב קאנטרי, זו מוסיקה נהדרת והקהל שלי מהווה מוסיקה טובה ולא איכפת לו אם מדובר ברוקאבילי או פולק או לא חשוב מה — העיקר שזו מוסיקה אמיתית וכנה."

הדבר היחיד שמצער בעניין של ניל יאנג והקאנטרי שלו, זה שיחד עם הסגנון המוסיקלי הוא רכש לו גם קצת מן הדוקטרינה הימנית, נוטה הוא כיום כמו עם מחנה הנשיא, ...

... מתרץ בכך שבעבר, לא היו לו ילדים ומשפחה ... שלו יש למשפחה שלו סיכוי להמשיך לחיות באמריקה ... החברתיות שלו ונתרכז רק במוסיקה, נהנה הרבה יותר.

שחמט

קרבות ותחרויות

אבי אמיר

גארי קספרוב — אלוף העולם

במוצאי שבת זכה גארי קספרוב בן ה־22 (נולד ב־13 באפריל 1963) בתואר אלוף העולם והיה בכך לצעיר השחמטאים שזכו עד כה בתואר זה. קספרוב הוא אלוף העולם ה־13 מאז ניצח וילהלם שטייניץ היהודי מאוסטריה את ד"ר יוהנס צוקרטורט מפולין בדרויקרב ב־1886 (ויש הקובעים את תאריך זכייתו של שטייניץ באליפות העולם בשנת 1866, עת גבר על הגרמני אדולף אנדרסן בדו קרב).

זכייתו של קספרוב בתוצאה 11:13 על האלוף היוצא, אנאטולי קרפוב, באה לאחר מאבק קשה בן 24 משחקים. בו גילה כל אחר מהמתחרים עליות ומורדות בכושרו ומי שניצח יותר הוא שזכה. קספרוב ניצח במשחקים הראשון, ה־11, ה־16, ה־19 וה־24 בדו־קרב. קרפוב ניצח במשחקים הרביעי, החמישי, ובמשחק ה־22 בדו־קרב. ניצחונו של קספרוב במשחק ה־16 הוא „מאסטר פיס", משחק יוצא מן הכלל, שפורסם במדור זה, ויכולתם לראות כיצד משחק אלוף עולם בשיא כושרו. יחסית לדו־קרבות על אליפות העולם עמד דו־קרב זה על רמה גבוהה ביותר - - וגם אם נפל קרפוב קרבן למשגים גסים — ובמיוחד במשחק ה־11, הרי גם זה אופייני לדו־קרבות על אליפות העולם, כאשר המתח נותן אותותיו בשחקנים. דו־קרב זה היה בסופו של דבר מאבק בין שני שחמטאים שוני סגנון. אך שווים ברמתם. עם זאת צריך לזכור שקספרוב הינו רק בן 22 וזהו גיל המאפשר דינוק קדימה. כמה ממשחקי התיקו בין השניים מרשימים מאוד, והם הוויה לכל חובב שחמט.

לאנאטולי קרפוב הזכות לקרוא להתמודדות גומלין בתוך חצי שנה. קרוב לוודאי שהוא ינצל זאת.

המשחק האחרון

אנו מביאים כאן את המשחק ה־24 והאחרון בדו־קרב. במשחק זה לא היה די לקרפוב בתיקו, שכן גם במקרה כזה היה מפסיד את תואר אלוף העולם — לכן, כפי שיתברר לכם — הוא שיחק בניגוד לסגנונו „לחיים ולמוות". ידיבו — קספרוב, ניצל זאת היטב, ובאמצעות הקרבת שני רגלים הביא על ידיבו את הסוף.

כאשר לפתיחת המשחק — מתברר כי שני הידיבים ועוזריהם למדו היטב את משחקי כונפלייה. 16 המסעים הראשונים זהים ואם כי לא תמיד לפי סדר זהה) למשחק המצוין בו הדביר רב האמן הצעיר אנדריי סוקולוב את רב האמן ההונגרי וולטן ריבלי בסיבוב ה־14 של התחרות במונפלייה. אך במסע ה־18 הפסיק קספרוב לשחק כמו ריבלי ובחר בתכנית שונה — כנראה במגמה לסיים בתיקו. בשל הזמן הקצר שעמר לרשותנו אין אנו מביאים ניתוח של המשחק אלא רק מספר „קריאות ביניים".

הגנה סיציליאנית

לבן: קרפוב   שחור: קספרוב

מוסקבה, 9 בנובמבר 1985

...

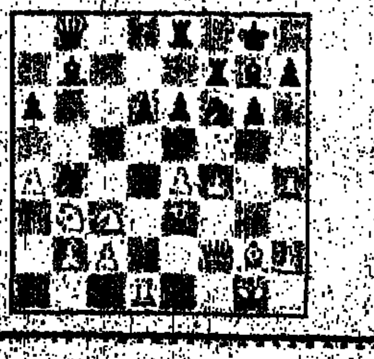

בעיות וסיומים

יוחנן אפק

בעיות השבוע

משחק אלגנטי של מסעייתיקין העניק ל־5244 את ההצטיינות היתרה בתחרות השנתית של הבטאון המערב־גרמני.

צמד פתרוני 5245 הם מיפגן מלהיב נוסף ליכולתו הוירטואוזית של האמן הבינלאומי היוגוסלאבי.

5244. דוד שייר
פרס מיוחד „די שוולבה" 1982

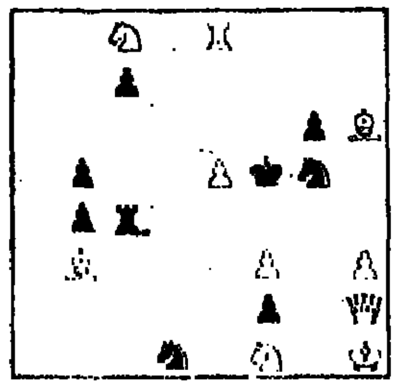

מט בשני מסעים   9 + 10

5245. מאריל עבדורחמנוביץ'
פרס 1, „שחמטנה מיסל" 1982

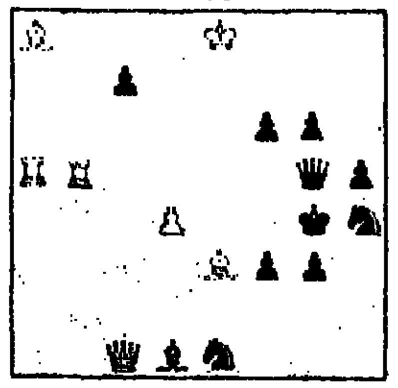

מט־עזר בשני מסעים   11 + 7
שני פתרונים

פתרונים - אל העורך צירלסון 36, תל־אביב 62302.

מיקבץ סיומים

מ. מאטוש
פרס 1, „שחובה אומני" 1982

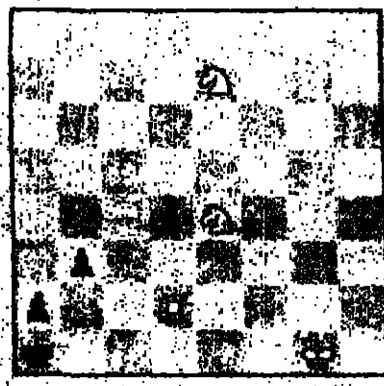

הלבן נוסע וזוכה.   4 + 4

ל. פוסקי
צ.ב. 1, „שחמטי בס.ס.ס.ר." 1982

הלבן נוסע וזוכה.   7 + 3

תשבצים

© מאת אמיר בן אור

(מ) — כתיב מלא

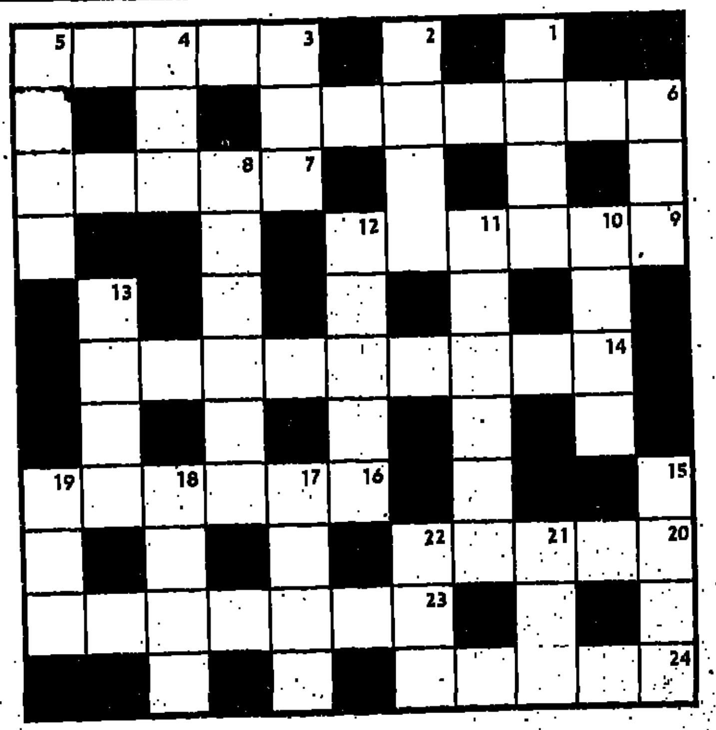

תשבץ רגיל 108

אפקי: 3. מין חרק, 6. קרובים, 7. בקשה, 9. מושב במישור החוף, 14. חבל בצפון הארץ, 16. היתר לחוקה או לשמוש, 20. כלי לטיגון, 23. מחבר לבסיקונים צרפתי, 24. מבעלי החיים הפרימיטיביים.

אנכי: 1. חלק מעיר, 2. כלי להכנת ספירלה בברגים וחורים, 3. איסדרה, 4. מידת גוף, 5. עצם יקרה, 6. מין עוף, 8. קטע חוף בת"א, 10. מנת אוכל, 11. ישוב בדרום־מזרח הים התיכון, 12. איסוף (כ"מ), 13. עונה (כ"מ), 15. מתעורר ונמס, 17. עיר באנגליה, 18. מין צמח מטפס, 19. זעיר, 21. מהר, 22. חבל בארץ.

אגוזן 108

אפקי: 3. מתעכב כדי לקשור את שרוכיו ומסתבך בקשריהם (5), 6. ו"א שיש בו מתנת המוזה במוסיקה (7), 7. יש לן צפרים בראש (5), 9. נתח ארץ אם לא נריב על קוצו של יוד (6), 14. דרש תאור קל וקבל אותו בטלויזיה (4,5), 16. אם נכנס חס וחלילה משהו ועיר בעין, זה דבר שאי אפשר לשנות (3,3), 20. משחק כדורגל בפורים (5), 23. מראה בעתון מן החזית (4,3), 24. נתח הבשר שנותר מן האימה (5).

אנכי: 1. הנשים מקרישות לו יצורי גוון (וגם את נפשן)? (4), 2. איש קרתגו הרוכב על סוס (4), 3. אם זה לא יקח זמן רב, דיים בכך (3), 4. החברה תאיר (והיא לא חברת החשמל) (3), 5. חזקה באצבעים (4), 6. קפל אותו למזל (3), 8. עלול לעורר מהר בחלק מן המפרץ הפרסי למשל (3,3), 10. למד בנכר וחזר לדבר שטויות? (4), 11. ערבי שאינו עירני אפשר שיגיע לגרינה (6), 12. עסק בחתירה וגרם לחכוכים ולחמום האווירה (5), 13. כאן נבאר איכשהו מי החיה (4), 15. דרוש כדי למצוא אותו (4), 17. ארון מבקש בלבו ולא עושה ענין מכל דבר (4), 18. משקל לרגים (4), 19. מעל לגיל העשרה (3), 21. גם בנו היה סימטרי (3), 22. עבר ותיק (3).

פתרונות

תשבץ 105

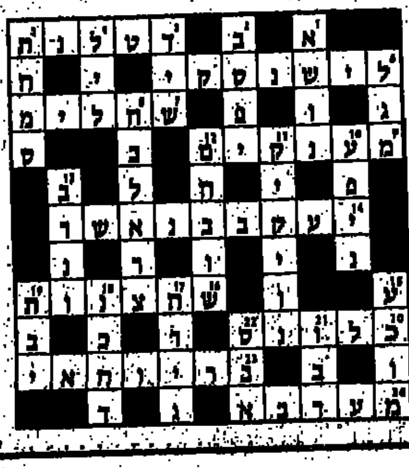

אגוזן 105

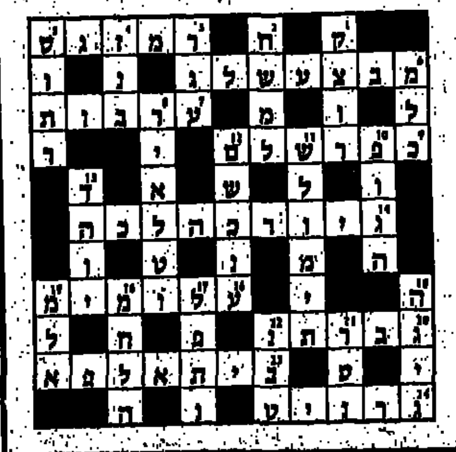

קולנוע

טלי סלוני

קולונל רדל

הבמאי ההונגרי אישטוואן סאבו וקלאוס מריה ברנדאואר הכוכב לטוב מ„מפיסטו" שבים עתה בסרט ארוך על פרשת חייו של הקולונל אלפרד רדל, ראש השירות החשאי של האימפריה האוסטרו־הונגרית. סאבו לא ביסס את סרטו על ההיסטוריה, אלא על מחזה מאת ג'ון אוסבורן. הסרט מלווה את רדל מילדותו בפנימיה הצבאית הקשוחה עד שיא הקאריירה שלו כראש הבון ונפילתו הבלתי נמנעת. השחקנים עושים את תפקידיהם מצוין, והשחזור התקופתי של התקופה מצוין ומפואר. הפגמים הם בעיקר בסיפור העלילה (שיצא פתוח מעט ממה שהיתה פרשה רדל במציאות) ובעיצוב דמותו של רדל בתסריט.

שושנת קהיר הסגולה

וודי אלן חוזר במלוא שנינותו, ימי השפל הכלכלי הגדול של שנות ה־30 באמריקה, סיסיליה השבירירית והחולמנית (מיה פארו) בתפקיד אחד, מוצאת לה מקלט מפני החיים הקשים באולם הקולנוע המקומי. על המסך עולם עשירים ושבעים, יש הרפתקאות ורומנטיקה. סיסיליה צופה שוב ושוב באותו סרט, „שושנת קהיר הסגולה" ומתאהבת בגיבור משנה יפה תואר. היא משתקעת בעולם האשלייה המתקתק אבל הגיבור הקולנועי, תום באקסטר מתאהב גם הוא בצופה הנאמנה ובאחת ההקרנות הוא פונה אליה פתאום, ניתק מן המסך ועובר לעולם המציאות. כאן מתחיל משחק מתוחכם בין אשלייה ומציאות, משחק משובב לב עד הסוף הבלתי נמנע. החיים זה חיים והסרט הוא רק סרט.

רציחות פשוטות

מחווה מסוגננת ועשויה היטב ל„סרט האפל". במרכז העלילה ארבע דמויות: אשה שמאסה בבעלה המטורף, מאהב צעיר ובלש שמו ומושחת שנשכר להרוג את הנואפים. העלילה נבנית בדייקנות, פרט לפרט נארגת מסכת אי־הבנות מרשימה. המסכת מתגלגלת ככדור שלג שזורה הומור שחור ומצולמת ביד אמן. שני אחים אמריקנים, איתן וג'ואל כהן, כתבו את התסריט. ג'ואל כהן — ביים.

רומן שהחל במלחמה

מלודראמה רוסית: סיפור פשוט, עולם אחר, הימים ימי מלחמה וחייל רומנטי אחד מתאהב באחותה המפקד. השנים נוקפות, המלחמה תמה והחייל כבר נשוי, כשהוא רואה שוב את אהבתו משכבר מוכרת פירושקי ברחובותיה המרושלים של אודסה, הסרט זורם לאיטו, משתרך בכבדות ממצינה לסצינה, הסגנון הקולנועי שמרני ומיושן.

זרים

הבמאי ג'ים ג'ארמוש עבר תחילה על סרט קצר על מהגרים הונגרים בניו־יורק, וים ונדרס, שראה את עבודתו, התלהב ותרם לו שאריות חומר גלם מסרטו „מצב הדברים", כדי שירחיב את הסרט: כך נולד „זרים". סיפורם של שלושה צעירים מתוסכלים בשלוש מערכות: ניו־יורק, קליבלנד ופלורידה. זהו מסע מנוכר בנופים זרים, מעט במלים ומרבה אווירה וסגנון. הסרט צולם בשחור לבן, בכימוי נוזי ובתקציב דל.

בירדי
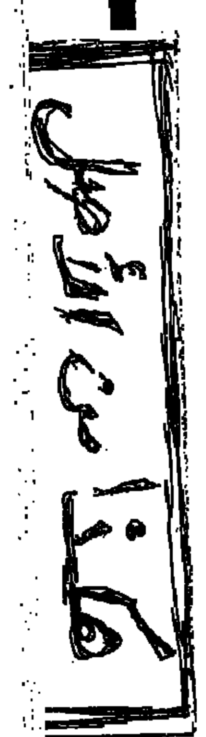
„סרט איכות". אל. פצוע מלחמת ויאטנאם (ניקולאס קייג', מועדון הכותנה, ראסטי ג'יימס) נשלח לסייע בטיפול בידיד־נעוריו בירדי, שאיבד את שפיותו במלחמה. נסיונותיו להתקרב אל בירדי, השרוי בקטטוניה, שזורים קטעי פלשבק מימי נערותם העליזה בשכונת עוני בפילדלפיה. בירדי כמתברר, במהלך הסרט היה מאז ומעולם אחוז אובססיית ציפורים ועופות. בסרט צילומים יפים מאוד של ריחוף בעין־הציפור ורגעים חזקים של שיגעון, אבל העלילה עצמה מתפתחת בכבדות. במאי — אלן פארקר.